

ZASAVSKE
BRIGADE

MDB
3 JULIJ
MDB
USTANOVNI
KONGRES
KPS
MDB
FRANČ
FARČNIK

MDB
BRATSKA
MESTA
MDB
RDEČI
REVIRJI
MDB
MIHA
MARINKO

MDB
STEKLARJI
YU
PDB
RDEČI
REVIRJI
PDB
JOŽE MENIH
RAJKO

ZASAVCI NA MLADINSKIH
DELOVNIH AKCIJAH

**HEJ PRJATLI,
GREMO V BRIGADO!**

**KAM ?*!
NA DELOVNO AKCIJO.**

KAJ BOMO PA TAM ?!?

**JA PLESAL, PLAVAL, ŽURIRAL,
NO, TU PA TAM PA ŠE MAL DELAL.**

PRIJAVI SE NA OK ZSMS.

karikatura: Tone Bezgovšek

**KLUB
BRIGADIRJEV
ZASAVJA**

**BOBEN 17,
1430 HRASTNIK,
SLOVENIJA**

ZASAVCI NA MLADINSKIH DELOVNIH AKCIJAH

Klub brigadirjev Zasavja

2018

Naslov: Zasavci na mladinskih delovnih akcijah

Glavni in odgovorni urednik: Klub brigadirjev Zasavja

Uredniški odbor: Borut Slanšek, Franc Kovač, Jože Gole, Igor Pogačnik, Jože Bertole, Primož Frajle in Urška Perko

Izdal in založil: Klub brigadirjev Zasavja

Leto izdaje: 2018

Lektorirala: Nina Ahec

Fotografije: Arhiv Kluba brigadirjev Zasavje in zasebni arhivi članov

Oblikovanje naslovnice: Božidar Wolfand

Na naslovnici: Brigadir pionir Branko Čeperlin, Goričko 80

Oblikovanje in prelom: Toriprint

Tisk: Toriprint

Naklada: 500

Priloga: CD plošča, Da nam živi, živi rad

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

331.578.2-053.6(497.432)

ZASAVCI na mladinskih delovnih akcijah / [uredniški odbor Borut Slanšek ... [et al.] ; fotografije arhiv Kluba brigadirjev Zasavje in privatni arhivi članov]. - Hrastnik : Klub brigadirjev Zasavja, 2018

ISBN 978-961-288-879-4

1. Slanšek, Borut
297265664

Vsebina

Predgovor: ... »IZ PRETEKLOSTI V PRIHODNOST	8
Nagovor župana Mirana Jeriča	10
Županja Občine Trbovlje Jasna Gabrič	11
Uvod	12
1. KLUB BRIGADIRJEV ZASAVJA SE PREDSTAVI.	15
1.1. Kdo smo mi?	17
1.2. Dejavnosti KBZ.	18
1.3. Mednarodno sodelovanje	20
1.4. Organi društva	22
1.5. Seznam članov KBZ.	23
2. MLADINSKE DELOVNE AKCIJE.	25
2.1. Prostovoljno delo	27
2.2. Organizator delovnih brigad	29
2.2.1 Notranja organiziranost ZSM	31
2.2.2. Druge aktivnosti ZSMS-ja	32
2.3. Vodstvo mladinske organizacije v Zasavju.	34
2.4. Mladinske delovne brigade.	35
2.4.1. Organizacija brigade	36
2.4.1.1. Organi brigade	37
2.4.2. Druge vrste delovnih brigad.	38
2.4.3 Nagrajevanje brigad in brigadirjev	43
2.5. Zgodovinski pregled delovnih akcij.	45
Pregled jugoslovanskih mladinskih delovnih akcij.	53
Pregled slovenskih mladinskih delovnih akcij	58
3. ZASAVCI NA MLADINSKIH DELOVNIH AKCIJAH.	63
3.1. Zasavci na železniški progi Brčko–Banovići leta 1946.	66
3.2. LMDA Radeče 1961	69
3.3. LMDA Kopitnik 1965.	72
3.4. Preporod delovnih akcij – obdobje sedemdesetih	72
3.4.1. Delovne akcije in zasavske brigade v letu 1970	76
3.5. Stanje delovnih akcij v osemdesetih – zadnja MDA Zasavje	78
3.5.1. Delovne akcije in zasavske brigade od leta 1980	81
3. 6. Opravljeno prostovoljno delo v Zasavju.	82

4. SPOMINI BRIGADIRJEV	91
Alfonz Besednjak – Brčko–Banovići 46	93
Marjan Mausser – Pesnica 46	94
Gvido Knez – pionirska delovna brigada pri obiranju hmelja v Savinjski dolini leta 1949	95
Seničar Mira – avtocesta Ljubljana–Zagreb 58	97
Karol Šmuc – avtocesta Paračin–Niš 59	98
Marija Juraja – gradnja ceste v Srbiji leta 1960	98
Janez Venko – avtocesta Beograd–Skopje 60	100
Miloš Prošenc – Grdelička Klisura 60	101
Franci Kovač – prostovoljno delo v Hrastniku in ZMDA Skopje 63	103
Tone Strmljan – avtocesta Osipaonice–Beograd 63	106
Igor Pogačnik – ZMDA Beograd–Bar 73	107
Jože Rojko – Kozjansko 73	108
Emi Šibila – Suha krajina 75	110
Sandi Pevec – Kožbana 77	112
Bojan Škrlep – lokalna akcija Čebine 77	113
Anton Grebenc – Kožbana 77	114
Borut Slanšek – Bukarešta 77	115
Stane Zepič – Niš 77	116
Božo Majcen – Kozjansko 78	117
Matjaž Cukjati – Šamac–Sarajevo 78, Madžarska 83	118
Ana Slanšek – Kozjansko 78	119
Erjavec Niko – Brkini 79	120
Roman Rozina – Katalanovo 79	121
Uroš Nučič – Goričko 79	123
Jože Medvešek – predsednik ZSM v Hrastniku 1978–80	124
Peter Kolander – lokalne akcije v Trbovljah	126
Karli Gorjup – Sava 80	127
Vojteh Urbajs – Bohinj 80	127
Martin Kovačič – Delibatska peščara 82	129
Jožica Čeperlin – Ljutomer 83	130
Simona Senica – Vipavska dolina 84	131
Boris Volaj – Slovenske gorice 86	132
Slavko Gornik – Steklarji YU	135
Ivan Bebar – lokalna akcija Ravenska vas 88	136

Zlatan Vukosavljevič – Zasavje 88	137
Milivoje Jokanović – Zasavje 89	138
Ernest Gričar – Zasavje 90	139
Gašper Čeperlin – najmlajši član KBZ.	142
Borut Slanšek – predsednik kluba.	142
5. INTERESNE DEJAVNOSTI	145
5. 1. Prostočasne aktivnosti brigadirjev.	147
5.2. Pesmarica.	148
1. Hej, haj brigade	149
2. Udarniški pozdrav	149
3. Naša četa	149
4. Vrnitev	149
5. Himna MDB Rdeči revirji	150
6. V brigado	150
7. Pesem bratstva in enotnosti.	150
8. Revirčani	150
9. Pesem mladinskih delovnih brigad	151
10. Lepo stoji brigadirska bluza	151
11. Druže Tito...	151
12. Jugoslavijo	152
13. Hej brigade na delo	152
14. Je strgala deklica hlače	152
6. SLIKOVNO GRADIVO	153
Seznam kratic	163
Viri:	165
Literatura:	165
Arhivsko gradivo	165
Spletno gradivo:	166
Elektronski – časopisni viri	166
Intervjuji	167
KNJIGO SO OMOGOČILI	168

Predgovor: ... »IZ PRETEKLOSTI V PRIHODNOST«

Logotip Kluba
brigadirjev Zasavja

Dragi bralci, pozdravljamo vas z brigadirskim zdravo, zdravo, zdravo.

V veliko veselje in čast mi je, da lahko ob izidu naše knjige izrazim zahvalo vsem našim brigadirjem, ki so s svojimi zgodbami ohranili spomin na zgodovino mladinskih delovnih akcij, na katerih so sodelovali.

Skozi naše spomine se kažejo različna osebna opažanja in podrobnosti na dogodke, ki se jih spominjamo in katere smo doživljali skozi ta čas. Spominjamo se naše mladostne zagnanosti, navdušenj, novih obrazov, spoznali smo različne kraje in običaje, videli smo ogromno lepega in tudi malo slabega. Z vključitvijo v mladinske delovne akcije smo se z delom učili in rasli v družbeno odgovorne ljudi, ki spoštujejo sočloveka, spoznali smo pomen solidarnosti, naučili so nas spoštovati lastno državo, brigadirsko življenje nas je spoznalo s pomenom bratstva in enotnosti, naučili smo se medkulturnega dialoga in spoznali nove metode dela na različnih kulturnih in vzgojnih področjih. Uredniški odbor so sestavljali Borut Slanšek (komandant MDB¹, organizator MDB in MDA², predsednik OK ZSMS³ Hrastnik, predsednik Kluba brigadirjev Zasavja), Franc Kovač (komandant MDB, udeleženec MDA, organizator MDA in MDB, predsednik OK ZMS Hrastnik), Jože Gole (udeleženec MDA, organizator MDA in MDB, sekretar OK ZSMS Hrastnik, predsednik MS ZSMS⁴ Revirskih občin), Igor Pogačnik (udeleženec MDA), Jože Bertole (udeleženec MDA, organizator MDA in MDB, sekretar OK ZSMS Trbovlje, predsednik MS ZSMS Revirskih občin), Primož Frajle (avtor monografije Zgodbe knapovske godbe – 160 let Rudarske godbe Hrastnik, avtor zgodovinskega dela v zborniku 40 let CUDV⁵ Dobrna, avtor prispevkov v reviji RUDA in Hrastov list) in Urška Perko (glavna in odgovorna urednica monografije Zgodbe knapovske godbe – 160 let Rudarske godbe Hrastnik, glavna in odgovorna urednica revije RUDA, glavna in odgovorna urednica Popotniškega slovarčka, glavna in odgovorna urednica zbornika 40 let CUDV Dobrna, avtorica prispevkov v reviji RUDA).

Skozi mesece trdega dela smo pridobivali nove podatke, ki so dnevno bogatili vsebino knjige. Trudili smo se in razmišljali, katere vsebine moramo zajeti in kako narediti knjigo berljivo, zato smo materiale iskali predvsem pri naših članih, pridobivali smo podatke iz muzejev, kopali smo po zgodovinskih

¹ MDB – mladinska delovna brigada

² MDA – mladinska delovna akcija

³ OK ZSMS – občinska konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije

⁴ MS ZSMS – medobčinski svet Zveze socialistične mladine Slovenije

⁵ CUDV – Center za usposabljanje, delo in varstvo

arhivih, knjižnicah in prosili zasebne zbiratelje, da nam odstopijo del svojih arhivov.

Del uredniškega odbora

Knjigo smo razdelili v tematske sklope, ki pripovedujejo, kako velik pečat je mladinsko prostovoljno delo pustilo v naši zgodovini na območju Jugoslavije, Slovenije in kaj smo s takšnim načinom delovanja pridobili v Zasavju. Knjiga opiše organizacijske oblike prostovoljnega dela, navaja oblike nagrajevanja brigad in posameznikov, govorimo o posebnih oblikah delovanja mladine na delovnih akcijah in specializiranih tematskih taborih. Preko preglednic smo pokazali kraje in letnice mladinskih delovnih akcij v Jugoslaviji in Sloveniji. Prikazemo tudi takratno organiziranost Zveze socialistične mladine Slovenije in navajamo zasavske mladinske funkcionarje, ki so delovali v času mladinskih delovnih akcij. Glavni poudarek smo namenili pripovedim naših brigadirjev o tem, kje in kdaj so bili v brigadah, kako so bili organizirani in kakšni so njihovi spomini na obdobje po letu 1945 pa vse do osamosvojitve Slovenije leta 1990. Izjave naših članov zajemajo različne akcije in različna obdobja. Njihove zgodbe pripovedujejo spomine na zvezne akcije po Jugoslaviji, na republiške akcije v Sloveniji, govorimo pa tudi o lokalnih delovnih akcijah v Zasavju. Nekaj brigadirjev je z nami delilo tudi izkušnje iz mednarodnih brigad.

Opisali smo tudi naše pomembne dosežke kluba in našo mednarodno sodelovanje. Ocenili smo, da je potrebno v knjigo dodati tudi nekaj naših brigadirskih pesmi, emblemov in časopisnih prispevkov ter delčke iz brigadnih biltenov. Seveda se zavedamo, da nismo uspeli zapisati vsega o brigadirstvu, prepričani pa smo, da smo obdelali pomembnejša poglavja brigadirskega življenja. Vse, kar je ostalo še neizrečenega na to temo, pa naj postane izziv drugemu piscu zgodovine. Zahvaljujemo se vsem, ki ste nam velikodušno odstopili svoje slikovno in pisno gradivo.

Zahvaljujemo se tudi vam, ki ste z nami sodelovali pri nastajanju knjige. Brez brigadirjev in Vas, ta knjiga ne bi bila tako popolna.

Vsem skupaj in vsakemu posebej hvala in še enkrat HVALA.

Uredniški odbor

Nagovor župana Mirana Jeriča

Miran Jerič, župan Občine Hrastnik

Od nekdaj je veljal rek, da na mladih svet stoji in če se z malo nostalgije ozrem na čase naše mladosti, lahko zatrdim, da je to držalo takrat in prav tako drži tudi danes. Časi so seveda drugačni, zato je naša skupna odgovornost, da mladim tudi danes omogočimo vlogo aktivnih in odgovornih načrtovalcev in oblikovalcev svojega osebnega programa napredka ter jim omogočimo soudeležbo

na področju oblikovanja politik na družbeni ravni. Z veseljem se spominjam mladih dni, ko smo mladi iz Šavne Peči pomagali pri gradnji večnamenskega objekta, pomagali pri naravnih nesrečah ter urejali ceste in javne poti. Brigadirsko delo zelo spoštujem, saj se zavedam, da smo gradili infrastrukturo za skupni razvoj države in hkrati gradili tudi sebe. Razlike so bile prednost, mladost pa moč, ki zmore vse.

Predvsem pa smo z delom izkazovali vrednote, kot so prostovoljstvo, solidarnost, tovarištvo in medsebojna pomoč. Domačini se radi strinjamo, da te vrednote, ki jih sicer v sodobnem času redkokje najdemo, v naših krajih še zmeraj domujejo. Hrastničani namreč črpamo moč iz korenin mogočnega hrasta – ponosnega ter zazrtega v prihodnost, v življenje. Prav je, da se spomin na brigadirje in brigadirske akcije ohrani tudi za naše zanamce. Tudi zato sem pred dvema letoma z veseljem podprl postavitve spominske plošče na Domu starejših v Hrastniku, ki velja za prvo spominsko obeležje mladinskemu prostovoljnemu delu v Sloveniji. Prav tako pa sem ponosen, da lahko nekaj besed namenim tudi bralcem pričujoče knjige, ki daje priznanje tradiciji brigadirstva v Sloveniji oziroma predvsem v Zasavju. Prebirajmo zgodovino, ki so jo pisali brigadirji skozi desetletja in pustimo generacijam, ki prihajajo za nami, še veliko nepopisanih strani, da bodo nanje lahko zapisali nove uspehe in nova doživetja. Zavedamo se, da naše današnje odločitve in dejanja odločajo o usodi prihodnjih generacij. Računamo na to, da se bo ustvarjalna energija mladih, tako kot se je v preteklosti, tudi v današnjem času še bolj vključila v razvojno prizadevanje naše skupnosti, s čimer bomo zagotovili medgeneracijsko solidarnost, povezanost in vsesplošni razvoj.

Županja Občine Trbovlje Jasna Gabrič

Jasna Gabrič: Županja Občine Trbovlje

Klub brigadirjev Zasavja sestavljate posamezniki, ki ste se v preteklosti že večkrat izkazali na področju prostovoljstva in humanitarnosti. Ste skupina dobrovoljnih ljudi, ki z željo po lepšem in boljšem jutri sočloveku nesebično priskočite na pomoč, ko je ta potrebna. Ne zahtevate veliko, a dajete ogromno. Lepo je videti, da se vzajemna pomoč ohranja

še iz časov nekdanjih jugoslovanskih republik in da na tak način pripomorete k drugačnemu razmišljanju v prenatrpanem in večkrat stresnem vsakdanu. In prav zato naj bo ta knjiga posvečena vam, delovanju vašega kluba in obeleževanju spominov, ki naj ne gredo nikoli v pozabo. Naj vas spominja na to, da lahko skupaj dosežete vse.

Vse lepo na vaši poti in srečno!

Uvod

Brigadirstvo je zelo širok pojem, ki govori o prostovoljnem delu mladih vse od leta 1945 do devetdesetih let prejšnjega stoletja. Mlajši rodovi o tem vedo bolj malo, zato menim, da bodo v tej knjigi dobili podroben vpogled, kaj so bile mladinske delovne brigade in kaj vse so počele na območju Zasavja in seveda tudi v širši, nekdanji skupni domovini Jugoslaviji. Sledi brigadirjev so še danes vidne marsikje, vendar se o tem žal govori zelo malo, mladi pa o tem ne vedo skoraj nič.

Ustanovitev Zveze brigadirjev Slovenije, leta 2014

vljane, predvsem pa mlade, seznanjamo o zgodovini brigadirstva, ki je nekoč bilo izjemnega pomena za družbo in državo.

Tako je nastala tudi ta knjiga, ki prikazuje delo in pomen brigadirjev v Zasavju in širše. Za celotno predstavitev v tej knjigi se moramo zahvaliti članom Kluba brigadirjev Zasavje, ki je tudi član zveze brigadirjev Slovenije ter na ta način ohranja zgodovino brigadirstva v Sloveniji. Biti brigadir ni bilo lahko, je bilo pa častno, humano in pošteno in kot takšno se ohranja in ostaja še danes, je dejal predsednik Zveze brigadirjev Slovenije.

Zgodovina mladinskih delovnih brigad in brigadirstva je tako obsežna, da bi jo težko opisali v eni knjigi. Materialov iz tistih časov: eksponatov, pisnih virov in fotografij je dosti manj, kot bi si želeli, zato so toliko bolj pomembne zapisane besede in pričevanja še živčih udeležencev mladinskih delovnih brigad.

Brigadirji Slovenije smo se pred dobrimi štirimi leti odločili ustanoviti Zvezo brigadirjev Slovenije, da s skupnimi močmi drža-

Koloman Lainšček, Predsednik Zveze brigadirjev Slovenije

ENKRAT BRIGADIR - BRIGADIR ZA VEDNO

Zemljevid Zasavja v slovenskem prostoru

1. KLUB BRIGADIRJEV ZASAVJA SE PREDSTAVI

**KLUB
BRIGADIRJEV
ZASAVJA**

1.1. Kdo smo mi?

Prapor Kluba brigadirjev Zasavja

Klub brigadirjev Zasavja je humanitarna organizacija, ki deluje v javnem interesu in s svojim delom pomaga pri različnih oblikah prostovoljnega dela, druženja, popularizacije in shranjevanja tradicij prostovoljnega dela. Klub združuje nekdanje udeležence, brigadirje in brigadirke mladinskih delovnih akcij, ki so se jih člani udeležili med letoma 1945 in 1990. V klubu oziroma društvu, ki deluje od leta 2011, je trenutno včlanjenih nekaj več kot 120 Zasavcev in Zasavk, ki so v različnih obdobjih sodelovali na mladinskih delovnih akcijah v Zasavju, po Sloveniji ter drugih predelih bivše skupne države Jugoslavije, kot tudi na mednarodnih akcijah in taborih po Evropi. Klub brigadirjev Zasavja nadaljuje tradicijo Kluba brigadirjev Hrastnik in Trbovlje, ki sta v obdobju od 1976 do 1980 delovala v okviru takratne občinske konference ZSMS⁶ v Hrastniku in Trbovljah.

ka med udeleženci prostovoljnih dejavnosti, zbiranje dokumentov in slikovnega materiala za arhiviranje, sodelovanje z domačimi in tujimi udeleženci prostovoljnih dejavnosti ter sodelovanje z institucijami, ki se strokovno ukvarjajo s področjem prostovoljnega dela.

V klub oziroma društvo se lahko včlani vsak brigadir in brigadirka, ki se je v preteklosti udeleževal različnih oblik prostovoljnega dela (MDA⁷, delovni tabori, mednarodne izmenjave prostovoljcev ...). Člani pa lahko postanejo tudi druge osebe, ki so kadarkoli pripomogle h gradnji in izboljševanju infrastrukture ter življenjskih pogojev v Zasavju, kot tudi osebe, ki želijo ohranjati vrednote in tradicijo prostovoljnega dela v Zasavju.

Namen in cilji našega kluba so organizirati razne oblike prostovoljnega dela, ohranjanje sti-

Ustanovitev kluba

⁶ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

⁷ MDA – mladinska delovna akcija

1.2. Dejavnosti KBZ

Dejavnost društva KBZ⁸ je načrtovana skladno z namenom. Člani so aktivni na humanitarnem področju, tako se na primer brigadirji vsakoletno udeležijo krvodajalskih akcij po Zasavju. KBZ sodeluje tudi v vseslovenskih akcijah, kot sta Anina zvezdica, Dan za spremembe, ter raznih vsakoletnih čistilnih akcijah lokalnega in vseslovenskega značaja.

Postroj brigade na akciji Evropark Zagorje 2012

Društvo je organiziralo in koordiniralo razne delovne akcije, v katerih so pripomogli k boljšemu izgledu in kvaliteti življenja v Zasavju. V Evroparku Zagorje je leta 2012 stekla delovna akcija, kjer so uredili zeliščni vrt »Tete Johance« za potrebe učnega procesa in spoznavanja zdravilnih zelišč na območju Zasavja.

V akciji so poleg KBZ-ja sodelovali še Društvo za zdravilne rastline Zasavja, mladinski centri Hrastnik, Trbovlje in Zagorje, mažoretke Ste-

klarne Hrastnik, Big band Zagorje, varstveno delovni center Zagorje, brigadirji iz Velenja in Ljubljane.

Skupaj s Krajinskim parkom Kum je stekla zasavska delovna akcija Prusnik 2013, kjer so očistili okolico ob poteh in postavili panoje na novi učni poti v občini Trbovlje.

Eden od namenov društva je tudi promovirati in spodbujati razne oblike prostovoljnega dela, tako KBZ tudi redno sodeluje z brigadirji ŠOUM (Študentska organizacija Univerze v Mariboru). Skupaj smo 27. julija 2014 sodelovali na 16. delovni akciji v Novi Gorici, kjer smo čistili brežine pri mladinskem domu v Čepovanu. Uspešno sodelovanje smo naslednje leto (23. julija 2015) ponovili na 17. delovni akciji ŠOUM⁹-a na Bukovniškem jezeru. Udeleženci akcije so pomagali pri pripravi lesa za ograje, pleskali smo most in urejevali poti. Na 18. delovni akciji leta 2016, ki je potekala v Radljah ob Dravi, pa so pomagali pri sanaciji športnega parka.

Razstava HEJ HAJ Brigade v Hrastniku, leta 2014

⁸ KBZ – Klub brigadirjev Zasavje

⁹ ŠOUM – Študentska organizacija Univerze v Mariboru

Aktivnost kluba pri ohranjanju in promoviranju prostovoljnega dela sega tudi na razstavno-zbirateljsko področje, saj članstvo aktivno zbira arhivski, slikovni in video material v zvezi s prostovoljnim delom oziroma mladinskimi delovnimi akcijami. V svojem kratkem delovanju se lahko KBZ pohvali tudi s tremi razstavami brigadirskih slik z naslovom »HEJ HAJ Brigade«. Z zbranim gradivom je društvo KBZ¹⁰ leta 2014 sodelovalo tudi na razstavi z naslovom TITO – obraz Jugoslavije na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani.

Mejnik kluba je bil zagotovo 1. april 2016, ko je Klub brigadirjev Zasavja skupaj s krovno organizacijo Zvezo brigadirjev Slovenije pred Domom starejših v Hrastniku odkril prvo spominsko obeležje mladinskega prostovoljnemu delu v Sloveniji. Datum in kraj nista bila izbrana naključno, saj se je 1. aprila 1946 začela prva mladinska delovna akcija pri gradnji železniške proge Brčko–Banovići. Zato tudi 1. april obeležujemo kot dan brigadirjev.

Prva spominska plošča brigadirjem Slovenije v Hrastniku, 1. aprila 2016

V današnji stavbi doma starejših občanov Hrastnik (nekdanjem dijaškem domu) so bili od leta 1988 do 1990 nastanjeni brigadirji ene izmed zadnjih zveznih mladinskih delovnih akcij v Sloveniji.

Odkritje spominske plošče v Hrastniku

Zasavskim brigadirjem različnih generacij so se na slovesnosti pridružili tudi brigadirji iz klubov brigadirjev iz Ljubljane, Ptuja, Laškega, Velenja, Škofje Loke, Bele krajine, Koroške, študentje iz Maribora in od druge. Slovesnosti sta se udeležila tudi Miran Jerič, župan občine Hrastnik in Matjaž Švagan, župan Zagorja ter Ivan Hršak, poslanec državnega zbora. Med udeleženci prireditve je bil tudi Tone Anderlič, vodja Centra za mladinske delovne akcije pri republiški konferenci ZSMS¹¹ Slovenije.

Slavnostni govornik je bil Borut Slanšek, predsednik Kluba brigadirjev Zasavja in podpredsednik Zveze brigadirjev Slovenije. Pojasnil je namen za postavitve obeležja, vključenost mladinskih delovnih akcij k odpravljanju razlik v ta kratnem obdobju ter pomen ohranjanja in razvijanja vrednost solidarnosti

¹⁰ KBZ – Klub brigadirjev Zasavje

¹¹ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

Častna člana KBZ Alfonz Besednjak in Marjan Mausser leta 2017

in tovarštva v današnjem času. Zahvalil se je vsem, ki so omogočili postavitev spominskega obeležja, predvsem Občini Hrastnik in vodstvu Doma starejših občanov Hrastnik. Župan občine Hrastnik, Miran Jerič, je poudaril pomen mladinskih delovnih akcij v preteklosti pri razvoju podeželskih krajevnih skupnosti Zasavja in pomen novih oblik prostovoljnega dela v sedanjem času. Spomin na sodelovanje vojakov na delovni akciji sta obudila polkovnik Branko Pavčnik in podpolkovnik Vinko Šebrek. Spominsko obeležje sta odprla Metka Oder in Nenad Lavko, komandanta brigad, ki sta sodelovala na MDA12 Zasavje.

V letu 2017 smo prvič podelili naziv Častni član kluba. Prejela sta ga brigadirja Alfonz Besednjak in Marjan Mausser, ki sta starosti kluba, vseskozi aktivna člana in naša vzornika.¹³

1.3. Mednarodno sodelovanje

Klub brigadirjev Zasavja je v preteklih letih oživel mednarodno sodelovanje z brigadirji oziroma akcijaši z območja bivše skupne države Jugoslavije, ki so organizirani v Udruge građana, zveze akcijaša ali druge podobne organizirane oblike.

Aktivno se je KBZ začel povezovati z brigadirji – akcijaši z območja bivše Jugoslavije v letu 2016. Najprej smo se na povabilo Udruge građana »DORA« KIKINDA udeležili 9. srečanja akcijašev bivše Jugoslavije. Na zboru so sodelovali še brigadirji z območja Bosne in Hercegovine (Breza), akcijaši iz Srbije (Bele Crkva, Novi Sad, Beograd), Makedonije (Skopje in Ohrid) ter iz Hrvaške (Poreč). Posebno ponosni smo na darilo gostitelja, saj smo v znak prijateljstva prejeli sadiko avtohtonega vojvodinskega topola. Drevo prijateljstva smo posadili v park pod Dom starejših v Hrastniku.

Na povabilo Udruge Brezanski rudari smo bili gostje tudi na zboru akcijašev¹⁴ v Brezi v Bosni in Hercegovini. Med gostovanjem smo obiskali znane bosanske piramide, Visoko in glavno mesto Sarajevo. Udeležili smo se tudi srečanja Udruge »MAJEVIČKI AKCIJAŠI« v Lopareh, kjer smo se družili z našimi prijatelji akcijaši iz Srbije, BiH¹⁵ in Makedonije. Predstavniki KBZ smo bili na vseh zborovanjih izredno lepo sprejeti.

¹² MDA – mladinska delovna akcija

¹³ vir: <http://klubbrigadirjevzasavja.com/>

¹⁴ akcijaši – drug izraz za brigadirje

¹⁵ BiH – Bosna in Hercegovina

Zasaditev vojvodinskega topola v Hrastniku. Na sliki so: Emi Šibila, Alis Pufler, Marijan Mausser, Ana in Borut Slanšek ter Jože Bertole

V letu 2017 smo nadaljevali z mednarodno dejavnostjo in ponovno obiskali naše prijatelje akcijaše v Brezi, Bosni in akcijaše v Lopareh, Republiki Srbski BiH.

Leto 2018 je prineslo nova mednarodna srečanja in povezovanja. Ponovno smo se udeležili srečanja Udruge Majevički akcijaši v Lopareh. Poleg omenjenih udrug građana, so se nam pridružili še akcijaši iz Arandjelovca v Srbiji.

Leta 2018 je bilo organizirano mednarodno srečanje akcijašev v Makedoniji, v počastitev 55. obletnice katastrofalnega potresa v Skopju. Srečanje je trajalo kar sedem dni. Udeležilo se ga je okoli

200 akcijašev z območja vseh republik bivše Jugoslavije. Srečanje je imelo delovno-izobraževalno in kulturno vsebino. Organizatorji so nam pripravili brigadirsko srečanje, ki je spominjalo na »stare« čase. Kot včasih se je dan začel z dvigom zastave, s telovadbo, s pospravljanjem, nato zajtrk, odhod na delovišča, izvajanje načrtovanih del, vrnitev s trase, kosilo, počitek in popoldanski kulturni program, izdelava stenčasa in biltena, večerja ter taborni ogenj s pesmijo in plesom. Oblekli so nas v akcijaške majice in hlače, ki so spominjale na stare brigadirske uniforme. Na tem srečanju smo vzpostavili ogromno novih stikov, spoznali nove prijatelje in se dogovorili za termine nadaljnjih mednarodnih sodelovanj.

Pri tem seveda ne bomo obstali. Svojo vizijo in idejo o mednarodnem sodelovanju bomo še naprej razvijali, prijateljstvo in tovarištvo bomo razširili še na območje Evropske skupnosti, predvsem na države, v katerih so naše delovne brigade sodelovale v internacionalnih brigadah in na države, ki so takrat pošiljale svoje delovne brigade v Jugoslavijo.

Naše delo in naša dolžnost je, da ohranimo zgodovinski spomin in izročilo mladinskih delovnih akcij za svoje zanamce.¹⁶

Breza 2016

¹⁶ vir: zapisal Aleksander Cvar

1.4. Organi društva

Predsednik: Borut Slanšek	Upravni odbor: Melita Hribernik Helena Kreže Emi Sibila Igor Pogačnik Mirjana Dolinar Marjan Mausser Sandi Pevec Borut Slanšek Boris Volaj Jože Bertole Alfonz Besednjak
Nadzorni odbor: Jože Gole Alis Pufler Božo Majcen	
Častno razsodišče: Vojteh Urbajs Franc Kovač Anton Grebenc	

1.5. Seznam članov KBZ

Avguštin Stane	Gregorčič Nuša	Nučič Uroš	Senica Simona
Ačkun Miha	Gričar Ernest	Orožen Andrej	Sešel Janko
Bertole Jože	Groboljšek Janez	Oder Metka	Skok Valerija
Besednjak Alfonz	Grošelj Ervin	Oplotnik Lilijana	Slanšek Anica
Bezgovšek Bojan	Haberl Matej	Pavšek Vojko	Slanšek Borut
Bratuša Slavi	Hanžekovič Esad	Pečnik Jernej	Sladič Anton
Božič Danijel	Hribernik Melita	Pergar Marjan	Strmljan Anton
Cestnik Janko	Janež Tomaž	Pergar Olgi	Stražar Bojan
Cukjati Bojana	Jamšek Jože	Pevec Sandi	Šantej Franci
Cukjati Matjaž	Jerič Miran	Pevec Zdenko	Šibila Ema
Cvar Aleksander	Juraja Marija	Pilih Miroslava	Šmuc Karol
Cvar Sonja	Klenovšek Jure	Pirc Tatjana	Škrlep Bojan
Čeperlin Jožica	Knez Gvido	Plahuta Milko	Šparlek Vesna
Čeperlin Matjaž	Knez Milka	Podlesnik Dunja	Švagan Matjaž
Čeperlin Gašper	Kovač Franci	Pogačnik Igor	Trbovc Mojca
Češko Sandi	Kropec Igor	Popovič Zoran	Urbajs Vojteh
Dolinar Mirjana	Kolander Peter	Potočin Jožko	Vnuk Milan
Drnovšek Mirko	Kolander Feliks	Potočnik Dejan	Volaj Boris
Erjavec Nikolaj	Kreže Helena	Povhe Metka	Vukosavljevič Zlatan
Flisek Slavko	Krofi Maja	Povhe Martin	Zajec Simon
Gajšek Borut Boris	Kuhar Jože	Prah Ivo	Zaletel Viljem
Gole Jože	Lauko Nenad	Prosenc Miloš	Zepič Stane
Golec Manja	Lipovšek Danilo	Pufler Alis	Zmrzlak Branko
Goričanec Marija	Lipovšek Nataša	Rancinger Roman	Zorčič Jožef
Goričanec Mladen	Lovše Slavko	Rozina Roman	Zupan Nada
Gorjup Karli	Majcen Božo	Ranzinger Neven- ka	Zupančič Anton
Grašič Dušan	Markovič Slavko	Rojko Jože	Žagar Rajko
Gornik Slavko	Mausser Marjan	Rožanc Stanislav	Žagar Seničar Nada
Grebenc Anton	Milič Žarko	Sadušek Judita	
Gregorčič Jožko	Mlinarič Šobot Tina	Saviozzi Matjaž	

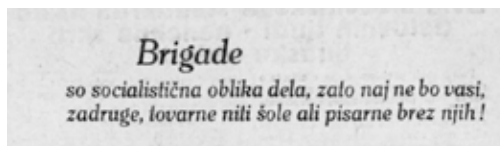
2. MLADINSKE DELOVNE AKCIJE

**KLUB
BRIGADIRJEV
ZASAVJA**

2.1. Prostovoljno delo

Mladinske delovne akcije so bile oblike organiziranega prostovoljnega in neplačanega dela mladine, ki je prvenstveno sodelovala pri obnovi ali gradnji infrastrukturnih, energetskih, industrijskih in drugih objektov, pomembnih za razvoj gospodarstva ter družbenega standarda po drugi svetovni vojni. Tovrstno produkcijsko delo je bilo tesno povezano s strokovnim in družbenopolitičnim izobraževanjem, kulturnimi, športnimi in drugimi dejavnostmi mladine na akcijah ter je poudarjalo bratstvo, enotnost, tovarištvo in solidarnost narodov socialistične Jugoslavije. Za izvedbo del je bila zadolžena mladinska organizacija v Jugoslaviji.

Definicija delovnih brigad na naslovnici Celjskega tednika iz leta 1949

Glede na raven organiziranja so se mladinske delovne akcije delile na:

- zvezne (organizirala jih je zvezna mladinska organizacija Jugoslavije),
- republiške (organizirale so jih republiške mladinske organizacije) in
- lokalne (organizirale so jih lokalne mladinske organizacije).

Na akcijah so sodelovale mladinske delovne enote kot organizirane skupine posameznikov, formalno povezanih v skupnem delovnem procesu. Prevele so obliko vojaških enot in bile organizirane kot desetine, čete, bataljoni in brigade. Na mnogih akcijah so poleg mladinskih delovnih enot sodelovali tudi plačani strokovni delavci in gradbena podjetja, vendar je bila večina dela opravljenega s prostovoljnim delom mladine.¹⁷

Mladinske delovne akcije so se skozi leta spreminjale in prilagajale družbenim potrebam. Od samih začetkov pa do svojega postopnega zatona so bile MDA¹⁸ stalnica v jugoslovanski družbi. Prehajale so skozi različna obdobja, ko je bibavica javnega mnenja nihala od njihove nepogrešljivosti in nujnosti do tega, da so postale breme za družbo. Če jih želimo postaviti v nekakšen evolucijski okvir, lahko določimo šest bolj ali manj razpoznavnih obdobj ozioroma faz:

- faza medvojnih delovnih akcij (1941–1945),
- faza velikih povojnih akcij (1946–1951),
- faza lokalnih delovnih akcij (1952–1957),
- oživljanje velikih akcij (1958–1964),
- faza lokalnih delovnih akcij (1965–1967),
- zadnja faza (1968–1990).¹⁹

¹⁷ vir: Matjaž Stibilj: *Bratstvo na delu*, l. 2015; str. 29

¹⁸ MDA – mladinska delovna akcija

¹⁹ vir: Matjaž Stibilj: *Bratstvo na delu*, l. 2015; str. 99

Znova so dejavnosti mladinskih delovnih akcij in z njimi povezanih brigad oživele v sredini sedemdesetih let 20. stoletja. V tem obdobju so bile delovne akcije v Sloveniji namenjene predvsem izboljševanju osnovnih življenjskih pogojev na manj razvitih in obmejnih območjih Slovenije. Bile so sestavni del organiziranih prizadevanj slovenske družbe za odpravo razlik v razvitosti posameznih geografskih območij, ki je temeljil na načelu solidarnosti.

Brigadirjeva knjižica RK ZSMS leta 1981

nih delovnih akcijah. Pred odhodom so bili tudi vsi zdravniško pregledani in cepljeni.²⁰

Večina akcij je bila republiškega značaja – na njih so sodelovali brigadirji in brigadirke iz slovenskih občin. Na zveznih akcijah so sodelovali mladi iz vseh takratnih jugoslovanskih republik in pokrajin. Na zveznih in republiških akcijah so občasno sodelovale tudi skupine udeležencev iz drugih evropskih držav, naši udeleženci pa so se udeleževali tudi mednarodnih mladinskih delovnih akcij v drugih državah. Lokalne delovne akcije so bile namenjene predvsem izgradnji lokalne infrastrukture v domačih krajevnih skupnostih in občinah. V organizacijskem smislu so bile tudi priprava na odhod mladih na republiške in zvezne akcije. Še posebej je bilo brigadirsko delo dobrodošlo v Posočju, po katastrofalnem potresu leta 1976 in v naslednjih letih. Udeleženci so gradili predvsem ceste, vodovode, električno omrežje, pomagali so pri kmečkih opravilih, opravljali počitniško varstvo kmečkih otrok ...²¹

Leta 1976 so v Socialistični republiki Sloveniji podpisali Družbeni dogovor o mladinskih delovnih akcijah za obdobje 1976–1980. Z njim so se opredelili

²⁰ vir: arhiv Jožeta Goleta

²¹ vir: Muzej Trbovlje fond OK ZSMS Hrastnik

osnovni smotri organiziranja MDA²² v Sloveniji in obveznosti podpisnikov. Podpisale so ga vse družbeno-politične organizacije glede na potek akcij oziroma sodelovanje organizacij. Podpis dogovora je pomenil, da so MDA postale sestavni del družbenega in gospodarskega življenja v Sloveniji. Vsako leto so podpisniki družbenega dogovora podpisali samoupravni sporazum, kjer so se konkretno opredelile obveznosti podpisnikov. Na MDA se je tako uveljavljalo samoupravljanje kot osnovni družbenoekonomski odnos. Vse življenje in delo v okviru brigade ali naselja je potekalo samoupravno, v skladu s sklepi, ki so jih brigadirji sprejemali na brigadnih konferencah.²³

2.2. Organizator delovnih brigad

Organizator mladinskih delovnih akcij in brigad je bila Zveza socialistične mladine Jugoslavije oziroma republiške izpostave, pri nas Zveza socialistične mladine Slovenije. Takratna mladinska organizacija je udeležence na akcije privabljala z razvejano kulturno, zabavno in športno dejavnostjo. Na akcijah je bilo možno pridobiti mnoga praktična znanja, npr. opraviti tečaj prve pomoči, šoferski izpit, pridobiti radioamatersko licenco ipd. Predvsem pa so bile akcije pomembne kot socializacijski dejavnik. Na njih je večina udeležencev pridobivala prve izkušnje na področju dela v skupinah ter komuniciranja z drugače mislečimi iz drugih socialnih in kulturnih okolij.

Do leta 1948 sta na jugoslovanskem ozemlju delovali dve mladinski organizaciji: Zveza komunistične mladine Jugoslavije,²⁴ ki je nastala 10. oktobra 1919 in Zedinjena zveza protifašistične mladine Jugoslavije,²⁵ ki je imela svoj prvi kongres ob koncu decembra 1942 v Bihaću, na katerem sta se zvezi združili v enotno organizacijo.

V Sloveniji je bila oktobra 1941 ustanovljena Mladinska OF²⁶, ki se je januarja 1943 preoblikovala v Zvezo slovenske mladine (ZSM). Na 1. kongresu ZSM 10. oktobra 1943 v Kočevski Reki so izvolili vodstvo in določili predstavnike za Centralni odbor USAOJ. Na 2. kongresu konec junija 1945 se je ZSM preimenovala v Zvezo mladine Slovenije (ZMS). USAOJ se je na 3. kongresu od 11. do 15. maja 1946 v Zagrebu preimenovala v Ljudsko mladino Jugoslavije (LMJ), skladno s to spremembo pa je tudi ZMS dobila naziv Ljudska mladina Slovenije (LMS). Pomembno prelomnico v delu mladinske organizacije je pomenil 7. zvezni kongres od 23. do 26. januarja 1963, na katerem se je LMJ preimenovala v Zvezo mladine Jugoslavije (ZMJ), sprejela nova programska načela in nov statut. V Sloveniji je aprila leta 1964 v Ljubljani po 1. republiški

²² MDA – mladinska delovna akcija

²³ vir: arhiv Jožeta Goleta

²⁴ tudi Savez komunistične omladine Jugoslavije – SKOJ

²⁵ tudi Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije – USAOJ

²⁶ OF – osvobodilna fronta

konferenci sledilo ponovno preimenovanje v Zvezo mladine Slovenije (ZMS). Ponovna sprememba je sledila po 9. kongresu ZMJ v Beogradu leta 1974, ko se je organizacija preimenovala v Zvezo socialistične mladine Jugoslavije (ZSMJ), v Sloveniji je skladno s tem sledila sprememba v Zvezo socialistične mladine Slovenije (ZSMS), ki je delovala do konca leta 1989, v letu 1990 pa se je preoblikovala v Liberalno demokratsko stranko.²⁷

Zastava ZSMS

Zveza socialistične mladine Jugoslavije (ZSMJ) je bila množična organizacija jugoslovanske mladine v letih 1974–1990 s sedežem v Beogradu. Sestavljale so jo programsko in statutarno razmeroma samostojne ZSM²⁸ republik in pokrajin ter ZSM v Jugoslovanski ljudski armadi. ZSMS²⁹ je bila kolektivna članica SZDL³⁰.

Skladno s programom ZSM Jugoslavije in ZKJ je ZSMS povezovala in usmerjala kulturno, izobraževalno, raziskovalno, tehnično, športno-rekreativno, informativno-založniško in turistično dejavnost mladih v okviru njihovih interesnih organizacij (tudi delovnih). Njena vloga je bila vpeljati mlade v sistem samoupravne socialistične demokracije in delegatski sistem.

V sedemdesetih letih je organizirala predvsem mladinske delovne akcije, politično izobraževanje članov in prireditve, med drugim tudi tiste, povezane s štafeto mladosti, kurirčkovo pošto, dan mladosti idr.

V osemdesetih letih pa si je prizadevala za legalizacijo alternativnih mladinskih subkultur in jim skušala zagotoviti avtonomno delovanje. Ob tem si je prizadevala za čim večjo avtonomnost, zlasti v razmerju z ZKS³¹ in tudi ZSMJ³². Med drugim je leta 1986 predlagala ukinitvev štafete mladosti. To je bil začetek odkritih razhajanj z ZSMJ, ki so se nadaljevala v letu 1988 zaradi njenega sodelovanja v Odboru za varstvo človekovih pravic in v letu 1989 zaradi sodelovanja na skupni manifestaciji slovenskih političnih strank v podporo stavkajočim rudarjem na Kosovu. Sledila je prekinitvev sodelovanja

²⁷ vir: <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?id=24164>

²⁸ ZSM – Zveza socialistične mladine

²⁹ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

³⁰ SZDL – Socialistična zveza delovnega ljudstva

³¹ ZKS – Zveza komunistov Slovenije

³² ZSMJ – Zveza socialistične mladine Jugoslavije

z zvezno in republiški mladinskimi organizacijami. ZSMJ je bila na formalnem kongresu leta 1990 razpuščena. ZSMS pa je medtem sodelovala z novonastajajočimi političnimi organizacijami Slovenije. Leta 1989 se je na kongresu v Portorožu preoblikovala v politično stranko z imenom ZSMS-Liberalna stranka.

2.2.1 Notranja organiziranost ZSM

Najvišji organi Zveze socialistične mladine Slovenije (ZSMS) so bili kongres, republiška konferenca in predsedstvo. Teritorialno je bila organizirana v občinskih in mestnih konferencah ter osnovnih organizacijah na šolah, fakultetah, v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. Združevala je mladino od 14. do 27. leta starosti.

Našitek ZSMS

Organizacijo ZSMS so sestavljale občinske, mestne in univerzitetne organizacije ZSMS ter interesne, stanovske in druge organizacije kot kolektivni člani. Republiška konferenca ZSMS je bila najvišji organ med kongresoma.

Najvišji organ Zveze socialistične mladine Slovenije na občinski ravni je bila *konferenca* (OK ZSMS), ki so jo sestavljali delegati vseh osnovnih organizacij in družbenih organizacij ter društev. Osnovne organizacije so bile organizirane po delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih, šolah in javnih ustanovah. Predsedstvo OK ZSMS³³ je bil izvršilni organ. Mladi so bili znotraj občinske konference organizirani po

posameznih področjih svojega delovanja, tako so bili organizirani v: konferenco mladih delavcev (KMD³⁴); konferenco mladih v vzgoji in izobraževanju; konferenco mladih v krajevnih skupnostih; center za mladinske delovne akcije; center za klubsko dejavnost; center za informiranje; študentski servis; komisijo za idej-

Programska volilna konferenca OK ZSMS Hrastnik leta 1980

³³ OK ZSMS – Občinska konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije

³⁴ KMD – konferenca mladih delavcev

no politično delo; komisijo za kulturo in šport, klubi OZN³⁵ itn. Kolektivni člani ZSMS so bile družbene organizacije in društva, kot so Rdeči križ, Zveza prijateljev mladine, Zveza tabornikov, Zveza za tehnično kulturo, Planinska zveza idr.

Na regijski ravni je bila mladina organizirana v Medobčinski svet ZSMS. V okviru Medobčinskega sveta so se usklajevale skupne aktivnosti mladih v regijah.

2.2.2. Druge aktivnosti ZSMS-ja

Zveza socialistične mladine Slovenije (občinske, mestne, regionalne) je poleg organizacije mladinskih delovnih brigad in akcij izvajala aktivnosti tudi na drugih področjih, raznih prireditvah, ki so vključevala mladino, tako so na primer organizirali tekmovanje »Mladost v pesmi, besedi in spretnosti«, katere namen je bil razširiti znanje o ZKJ³⁶ in Titu ter njegovi vlogi med NOB³⁷. Organizirali so tudi praznovanje dneva mladosti 25. maja, OK ZSMS Hrastnik je skoraj vsako leto organizirala veličasten nastop mladih na stadionu na Logu. Vzporedno s praznovanjem dneva mladosti so OK ZSMS³⁸-ja organizirale tudi Štafeto mladosti, znano tudi kot Titova štafeta. V spomladanskem času pa je bila na vrsti »Kurirčkova pošta«, ki je potekala od leta 1963 do 1989.³⁹

Predstavniki OK ZSMS so bili v organih OK SZDL⁴⁰, SIS⁴¹ (samoupravne interesne skupnosti), v družbenopolitičnem zboru občinske skupščine. V teh organih so zastopali mlade generacije. Največ so se angažirali pri vprašanih stanovanjskega problema mladih družin, zaposlovanja, izobraževanja in preživljanja prostega časa.

Mladinske delovne akcije so v osemdesetih letih s transformacijo oblik in delno tudi vsebin zavzele nekoliko drugačno funkcijo, ki bi jo lahko imenovali prehod iz masovnosti in velikih projektov na manjše, strokovne, znanstvene, raziskovalne in zahtevnejše oblike.

Sodelovalo se je z mednarodno organizacijo, ki se je ukvarjala s prostovoljnimi delom *Service Civil International*. To so bili tabori, ki so se prvič pojavili

³⁵ OZN – Organizacija združenih narodov

³⁶ ZKJ – Zveza komunistov Jugoslavije

³⁷ NOB – narodno osvobodilna borba

³⁸ OK ZSMS – Občinska konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije

³⁹ vir: arhiv Jožeta Goleta

⁴⁰ SZDL – socialistična zveza delovnega ljudstva

⁴¹ SIS – samoupravna interesna skupnost, v kateri delovni ljudje določene dejavnosti in uporabniki te dejavnosti usklajujejo skupne interese (vir: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=skupnost&hs=1)

MLADINSKI DELOVNI TABOR TREBČE '84

Kam?

Na mladinski delovni tabor TREBČE '84, ki bo smel sedež v brigadirskem domu v BISTRICI OB SOTLI, kjer bo nameščen v zbirku s skupnimi ležališči. Ljubitelja bo mednarodna.

Kdaj?

Od 15. julia do 4. avgusta. V mladinskem delovnem taboru se pričakujemo v nedeljo, 15. 22. ali 29. 7. Dopoldne, sodekvake pa lahko sedem ali več dni.

Zakaj?

- ker bomo urejali Spominski park Trohča, spravijali dela na cestah in ostalih komunalno-infrastrukturnih objektih na majhni ravnini področju KOZJANSKEGA;
- ker organizator brezplačno nudil bivalne prostore, hrano, zdravstveno zaščito, strokovni pripravljene delovne programe in programe za prosti čas, športno opremo in spominske nagrade;
- ker boš o delu in življenju v taboru odlobal ti, skupaj z ostalimi udeleženci;
- ker ti bo poklepe '84 še dolgo ostalo v prijetnem spominu....

Kdo?

Vsi, ki je zdrav za vsakodnevno kvestumo Spšno delo. Lahko se pojavit sam, z družbo, s prijatelji, v okviru društva ali mladinske organizacije.

Kako?

Tako, da urpniš prijavnico, si prebereš obilnejšo informacijo, ki jo dobiš na prijavnem mestu in se obvežeš, da boš aktivno ustrvarjal delo in življenje na mladinskem delovnem taboru.

Mladinski delovni tabor Trebče 1984

leta 1984. Njihovi temelji so bili na majhnem projektu, praviloma neprofitne narave in usmerjene v splošno družbeno dobro, majhnem številu udeležencev (8–25) ter tematski opredelitvi vsakega tabora posebej. Obravnavana tematika je bila mirovnost, solidarnost, ekologija, kmetijski tabori, planinski tabor, mednarodni in socialno-raziskovalni tabori. Tabori so se nadaljevali tudi v naslednjih letih.⁴²

⁴² vir: arhiv Boruta Slanška

2.3. Vodstvo mladinske organizacije v Zasavju

Mladinsko organizacijo po občinah so vodili predsedniki in sekretarji, ki so jih izvolili delegati osnovnih organizacij na programsko volilnih konferencah. Med drugim so vodili mladinsko organizacijo v Trbovljah: Kovačič Bojan, Jerman Robert, Železnik Branko, Strniša Vilma, Tomše Zoran, Mikoš Boris, Bertole Jože, Stošički Slavko, Kastelic Drago, Bebar Ivan, Kolander Peter, Koncija Jože, Brečko Adam, Kranjc Stane, Šetinc Franc, Ban Franci, Lipovšek, Pirnar Miro, Knez Gvido, Železnik Janez, Trentelj Ivan ...; v Zagorju: Ranzinger Nevenka, Urbanija Miloš, Staša Baloh Plahutnik, Češko Sandi, Švagan Matjaž, Gregl Marinka, Omahne Franc, Urbanija Miloš, Palčič Marjan, Sedlar Irena, Merva Tone, Abram Zora, Butja Drago ...; v Hrastniku: Strnad Nande, Ramšak Viktor, Kovač Franc, Češnovar Franc, Trbovc Ivo, Zaletel Frida, Zaletel Vili, Medvešek Jože, Gornik Slavko, Deželak Rado, Slanšek Borut, Gole Jože, Majes Branko, Ulaga Mojca, Trbovc Janez, Đuričič Goran, Kirn Alenka ... Tone Bezgovšek pa je opravljal funkcijo sekretarja Centra za MDA pri Predsedstvu Republiške konference ZSMS.⁴³

Matjaž Švagan, župan Občine Zagorje

Matjaž Švagan, današnji župan občine Zagorje ob Savi in nekdanji funkcionar ter organizator na področju delovnih brigad, je takole povzel nekaj misli o nekdanjem delovanju zasavskih delovnih brigad: *»Prve mladinske delovne brigade živijo na črnobelih filmskih posnetkih, so prepoznavni del povojne obnove in izgradnje cestnih povezav, čas mladosti generacije mojih staršev. Ponovno so se dvignile iz pozabe v poznih sedemdesetih letih in se počasi začele umikati nekako takrat, ko sem prevzel vodenje zagorske ZSMS. Bil je čas iskanja novih oblik, bolj privlačnih za mla-*

de, z manj togimi urniki, saj je zanimanje za udeležbo na velikih republiških in zveznih akcijah plahnelo.

Nekaj časa so starejše akcije živele vzporedno z raziskovalnimi tabori. V Zagorju smo pripravili največ ekoloških. Šlo je za drugo obliko vzpostavljanja odnosa do skupnosti, katere del smo, in do problemov v njej. Želeli smo povedati, da delo niso le roke in krampji, ampak tudi možgani in računalniki. Mladi vedno in povsod najdejo poti, da se izražajo in udelejujejo. Dlje od velikih so se ohranile lokalne mladinske delovne akcije, ki so trajale le dan ali nekaj dni, spopadale pa so se z manki v neposredni soseščini. Bile so poskus korigirati težko razumljiva nesorazmerja, da nekdo na primer nima

⁴³ vir: arhiv Jožeta Goleta

stalno na razpolago dovolj neoporečne pitne vode. Včasih so vseeno prerasle tako imenovano lokalnost: gradnja vodovoda v Ravenski vasi je prerasla v zvezno akcijo.

Mladinske delovne akcije verjetno nikoli več ne bodo zaživele v oblikah, v kakršnih jih je spoznavala moja generacija ali generacija mojih staršev. Zato pa je trajna njihova vsebina, ideja spoznavati okolje, si ogledovati svet, ga raziskovati, pomagati, graditi svojo osebnost in nazor ter se ob tem še zabavati. Zdi se mi, da smo se vsi veliko naučili o sebi in drugih. Najraje se spominjam majhne vasice Borje na skrajnem zahodnem robu zagorske občine. Zdelo se je nemogoče, da bi se prekopali čez gozdni gorski hrbet in tam položili vodovodne cevi. Pa je bilo mogoče. Kar se zdi nedosegljivo, postane dejanskost, kadar je volja skupna, pripravljenost to narediti pa velika. Mislim, da mnogi prav mladinskemu prostovoljnemu delu dolgujemo to pomembno spoznanje.«

2.4. Mladinske delovne brigade

Mladinske delovne brigade so bile delovne skupine, dejavne predvsem v povojnem obdobju na območju nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije. Delovne skupine so bile organizirane na prostovoljni ravni ter so izvajale dela javnega pomena, dejavnost pa je bila pomembna tudi s političnega stališča.

V zakonodaji nikjer ne najdemo naziva »brigadir« kot del organizacijske oblike mladinskih delovnih akcij, v katerih so bili brigadirji ljudje, ki so opravljali dela na lokalnih, republiških zveznih in mednarodnih akcijah. Delo v brigadah pa ni bilo samo kramp in lopata, ampak so se udeleženci izobraževali tudi na področju kulture, športa, prometa, obrambe, spoznali so področje medicine in prve pomoči, različne oblike varstva mladine in starejših, različne kulture, krepili medčloveške odnose, se učili vodenja in organizacije skupin ter sodelovali v ansamblih, gledaliških in plesnih skupinah. Brigadirji so bili nadpovprečno delavni ljudje, ki so dosegali izjemne dosežke. Prihajali so iz različnih družbenih slojev od pionirjev, dijakov, študentov do delavcev.

Brigadir je bil torej udeleženec prostovoljnih delovnih akcij. Delal je prostovoljno, brez plačila z namenom izvajanja prostovoljnih, humanitarnih in dobrodelnih dejavnosti v javno dobro ter prispeval k širitvi in ohranjanju zgodovinskega izročila, razvoju domoljuba in krepitvi ugleda naše države.⁴⁴

Akcije mladinskih delovnih brigad so se začele že med drugo svetovno vojno s sanacijo ruševin in cest, poljedelstvom, z zasipavanjem in obdelovanjem zemlje na osvobojenem ozemlju ter zbiranjem hrane in zdravilnih zelišč.

⁴⁴ vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Mladinske_delovne_brigade

Močnejši politični pridih so delovne akcije dobile po koncu druge svetovne vojne v času do leta 1952. Spodbujala jih je namreč Komunistična partija Jugoslavije, ki je na ta način brezplačno pridobila delovno silo za povojno obnovo. Cilji tega obdobja so bili gospodarske narave, in sicer obnova ter gradnja industrijskih, prometnih, komunalnih in nekaterih drugačnih objektov. Delo mladinskih brigad je v petdesetih letih 20. stoletja potekalo predvsem na lokalni in republiški ravni, tj. gradnja komunalnih in industrijskih objektov. Rezultat dela mladinskih delovnih brigad so bili med drugim velik del Avtoceste bratstva in enotnosti, del Novega Beograda, več železniških prog na območju nekdanje Jugoslavije, npr. Beograd–Bar, hidroelektrarne, tovarne in druga infrastruktura.

Smisel mladinskih delovnih akcij je bilo tudi druženje in vzgoja mladine v duhu političnih nagibov revolucionarne oblasti, kot je bratstvo in enotnost ali tovarištvo in solidarnost. Mladinske delovne brigade so tako pridobile širšo izobraževalno, kulturno, športno in vzgojno funkcijo, saj je bilo v njihovem okviru organizirano tudi šolanje in priučevanje različnih praktičnih znanj za mladino predvsem iz nerazvitih področij države, pa tudi spoznavanje z mediji in delovno mehanizacijo ter politiko in ekonomijo. Udeležba v delovnih akcijah je pomenila množico olajšav v vsakdanjem življenju in zaposlovanju.

Znova so dejavnosti mladinskih delovnih brigad oživele v sredini sedemdesetih let 20. stoletja. V tem obdobju so bile na prvem mestu politično orodje, ki je povečevalo kult fizičnega dela, enakosti in samoupravnega socializma. Mladinska organizacija je takrat kandidate privabljala z razvejano kulturno in športno dejavnostjo ter možnostjo pridobivanja množice znanj, med drugim šoferskega izpita; delavcem pa se je udeležba v delovnih akcijah štela za delovni čas. Najpomembnejša stvaritev mladinskih delovnih akcij tega obdobja je železniška proga Beograd–Bar, katere izgradnja je potekala med letoma 1975 in 1978. Dejavnost se je v zelo zmanjšanem obsegu nadaljevala v osemdeseta leta 20. stoletja, ko so potekale pretežno specializirane akcije, do konca desetletja pa so zamrle tudi te. Zveza socialistične mladine Jugoslavije (ZSMJ) oziroma njene republiške izpostave, ki so organizirale mladinske delovne brigade, so akcije razdeljevale na zvezne, republiške, lokalne in specializirane.⁴⁵

2.4.1. Organizacija brigade

Vsako brigado v začetnem obdobju povojne Jugoslavije je sestavljalo 5 do 7 čet, vsaka četa pa po 50 brigadirjev, tako da je brigada štela do 300 brigadirjev. Težnja je bila, da bi brigado sestavljali mladinci iz enega okrožja. Štab brigade so sestavljali komandant, namestnik komandanta, referent za

⁴⁵ vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Mladinske_delovne_brigade

kulturo in prosveto, referent za telesno vzgojo, referent za zdravstvo, intendant in statistik. Vsi člani četne komande, razen komandirja in njegovega namestnika, so bili prav tako na spisku v svojih desetinah in je tudi zanje veljalo obvezno delo kakor za druge v brigadi. Enako sestavo so imele tudi čete. Vse čete je vodil neposredno štab brigade. Vsak mladinec, ki je hotel v delovno brigado, je moral izpolniti vstopni formular, ter imeti zdravniško potrdilo, da je zdrav in fizično sposoben za delo.⁴⁶ Mladinske delovne brigade je praviloma sestavljalo po 120 mladincev, toda slovenske delovne formacije so to številko dosegle le redko, saj se je v eni slovenski brigadi praviloma zbralo okoli 100 mladincev, starih od 16 do 25 let. Na delovnih akcijah je bil režim bujenja podoben kot v vojski. Po budnici ob šestih zjutraj so mladinci pozdravili zastavo, odšli na fizikulturo, pojedli zajtrk in se odpravili na delovišče. Navadno so vsak dan oddelali sedemurni delovnik, sledil je popoldanski del z različnimi kulturnimi in športnimi aktivnostmi.⁴⁷ Vsaka brigada je morala skrbeti tudi za kulturno-prosvetni program in druge dejavnosti v svojem jeziku, obvezno je morala imeti tudi stenski časopis, stenčas. MDB so bile manj številčne in so štejele od 40 do 60 članov.

Pri organizaciji MDA⁴⁸ je organizator LMS⁴⁹ posvečal pozornost tudi organizaciji zdravstva med delovno akcijo oziroma v sami delovni brigadi. V šestdesetih letih so v LMS izdali izčrpna navodila, na kaj je potrebno biti pozoren pri organizaciji delovišča ter na kaj vse mora biti pozoren vodja brigade in sanitetne službe. Navodila vsebujejo napotke, vse od prevoza, cepljenja, organizacija prehrane, zdravstva, sanitete, higijene, zaščite pri delu ipd. Posebej je izpostavljeno, naj brigadno saniteto vodijo študenti medicine ali gojenci srednje zdravstvene šole, nekdo ki ima za sabo tečaj prve pomoči. Pravilnik med drugim določa, naj delovnik za mladince traja največ 6 ur, kot tudi, da imajo dekleta v času menstruacije pravico do enodnevnega počitka.⁵⁰

2.4.1.1. Organi brigade

Skladno z družbenim sistemom je bil tudi v brigade vpeljan element samoupravljanja. Najvišje samoupravno telo Mladinske delovne brigade je bila *brigadna konferenca*. Sestavljali so jo vsi brigadirji v brigadi. Na konferencah so odločali o vseh vprašanih življenja in dela v brigadi, torej o programu dela, imenovanju komisij za posamezne dejavnosti, disciplini, nagrajevanju ipd. Brigadna konferenca je imela svoje izvršno telo, to je predsedstvo in sekre-

⁴⁶ vir: <https://www.dlib.si>, Šmid, Gašper, Štrumbi, Žarko (2014). *Slovenske delovne brigade na mladinski železniški progi Brčko–Banovići*. Arhivi, letnik 37, številka 1, str. 233–244

⁴⁷ vir: <https://www.mladina.si/96806/junaki-dela/>

⁴⁸ MDA – mladinska delovna akcija

⁴⁹ LMS – Ljudska mladina Slovenije

⁵⁰ vir: *SI AS 583 Republiška konferenca zveze socialistične mladine 1941–1990, škatla 23; Organizacija zdravstva na MDA*

tariat brigade. Predsedstvo so sestavljali predsednik, komandant, delegati v drugih samoupravnih organih akcije, po en delegat vsake delovne skupine in predsedniki komisij. Sekretariat brigade pa so sestavljali komandant, namestnik komandanta za delovišče in vodje delovnih skupin.

Skupščina izmene je bila najvišji organ v izmeni. Tvorile so ga desetčlanske delegacije brigad, ki so sodelovale v izmeni ter predstavniki brigadnih konferenc in člani sekretariata akcije. Skupščina je razpravljala in odločala o programskih dejavnostih v izmeni, spremljala njihovo realizacijo, ocenjevala dosežene delovne rezultate, odločala o podelitvi priznanj itd.

Skupščina mladinske delovne akcije je bila najvišji samoupravni organ na akciji. Sestavljali so jo predstavniki investitorja oziroma izvajalca del, organizatorja akcije, organizatorjev brigad, delegati skupščinske občine in krajevne skupnosti na območju, kjer je akcija potekala, ter ostalih udeležencev sporazuma o MDA. Skupščina je odločala o programu del, programih interesnih dejavnosti in o predračunu akcije, ocenjevala dosežene rezultate in sprejemala končno poročilo in oceno akcije.⁵¹

2.4.2. Druge vrste delovnih brigad

Med obdobjem so se pojavile tudi delovne brigade, organizirane na podlagi pripadnosti določeni družbenopolitični ali delovni organizaciji. Tako med drugim tudi poznamo:

Pionirske brigade; opravljali so zanje telesno in psihofizično primerna dela pri urejanju cest, vodovodov, zadružnih in kulturnih domov, otroških igrišč, urejanju okolja šol in vzdrževanja ograj, obirali sadje, nudili pomoč na kmetijah, starejšim ipd. Vrhunec delovanja zasavskih pionirskih brigad je bilo med letoma 1976 in 1989. Pionirji so sodelovali na naslednjih delovnih akcijah: BRKINI 1976, GORIČKO 1979 in 1980, SLOVENSKE GORICE 1980, PO-SOČJE 1981, GORIČKO 1982, LJUTOMER 1983, BELA KRAJINA 1984, SUHA KRAJINA, KOZJANSKO, TREBČE, KOBANSKO 1985, GORIČKO 1986, BRKINI 1987, ROGLA 1987, GORIČKO 1989.

*Pionirska delovna brigada
Rdeči revirji na MDA
GORIČKO 1982*

⁵¹ vir: *Brigadirjeva knjižica RK ZSMS 1980*

Brigade rdečega križa Slovenije je bila prva oblika specializirane mladinske delovne brigade v Sloveniji. Sestavljale so jo vzgojiteljice, medicinske sestre in tehnično osebje. Organizator teh brigad je bil takrat Republiški svet Rdečega križa v sodelovanju s strokovnimi šolami, skupnostjo otroškega varstva in posameznimi vzgojno-varstvenimi zavodi na področju delovišč mladinskih delovnih brigad. Njena naloga je bila organiziranje varstva otrok v vrtcih, dvig socializacije in higiene otrok v odročnih krajih. Za te otroke so organizirali razne aktivnosti, od slikanja, družabnih iger do izdelovanja igračk ipd. Delovno področje te specialne brigade pa se je raztezalo tudi na pomoč starejšim in onemoglim občanom.⁵²

Metka Oder

Metka Oder, nekdanja udeleženka delovnih akcij, o Brigadah Rdečega križa Slovenije pravi: »V letih 1987 in 1989 so Brigado rdečega križa Slovenije sestavljali dijaki srednjih zdravstvenih in vzgojiteljskih šol ter kadeti 1. letnika Policijske šole v Tacnu. V času mladinske delovne akcije Zasavje 88 je imela Brigada RK program dela, ki je bil usmerjen na občane, ki so bili pomoči potrebni. Vnaprej je bil določen spisek občanov z lokacijami in običajno smo se pri posamezniku zadržali v povprečju po en dan.

Starejši občani so bili naše pomoči zelo veseli, zato so nas vedno ljubeznivo sprejeli. Ker je bila večina brigadirjev iz Policijske šole, so prevzeli glavno fizičnega dela. Predstavnice zdravstvene in vzgojiteljske šole pa smo prevzele skrb za urejanje domov in pomoč pri drugih opravilih. Najbolj smo bili zadovoljni, če nam je uspelo kaj dobrega storiti za te občane, ki so bili predvideni za tako pomoč. In večina izmed njih je bila iskreno hvaležna, kar so izražali na različne načine.

Brigadirji smo pridobivali dragocene izkušnje, ki so nam prišle še kako prav kasneje, ko smo vstopali v različne službe, ki so bile povezane z delom za ljudi oziroma z njimi. Moje mnenje je, da bi moral vsak slehernik, ki si izbere poklic, ki je povezan z delom z ljudmi, izkusiti tako obliko prostovoljnega dela, saj na ta način lahko na terenu spozna, ali je bila njegova izbira pravilna še pred zaposlitvijo.

Menim, da so na tem področju še velike rezerve, ki bi jih veljalo izkoristiti. Namreč pomoči potrebnih je vedno več, zlasti ker se je življenjska doba zelo podaljšala, pa tudi finančna sredstva, da bi si najeli profesionalno pomoč, so zelo omejena z nizkimi pokojninami. Mladi prostovoljci bi na ta način pridobili neprecenljive izkušnje, ki bi jim pomagale pri njihovem poslovnem odnosu, pa tudi v vsakdanjem življenju so take izkušnje dragocene.

⁵² vir: "Rdeči križ in brigada." Dogovori letnik 6. številka 12/13; 1978; <http://www.dlib.si>

Država bi morala prepoznati prednosti takega medgeneracijskega sodelovanja, zato bi morala promovirati to obliko sodelovanja in zagotavljati pogoje in vire, da bi prostovoljstvo ponovno zaživel in povežalo ljudi, ker družba je močna toliko, kolikor so močni najšibkejši.«

Himna ORB STAKLARI JU

*Ja sam staklar, tim se dičim,
to ne može biti svak,
čaše, flaše napraviti
može samo div, junak.*

*Svi staklari rade s srcem,
svi staklari vole rad,
udarnički mi radimo,
udarnički naprijed sad.*

*Razna stakla mi pravimo,
to je ruku naših plod,
naše bratstvo i jedinstvo
nad nama je kao svod.*

*Titovi smo mi staklari,
njemu dasmo zavjet svoj,
stakla uvijek mora biti,
tako želi narod moj...
(vir: **Glas mladih**, 1982, str. 3)*

Brigade steklarjev Jugoslavije oziroma Mladinska delovna brigada ali krajše MDB Steklarji JU je bila formirana leta 1969, organizatorji te brigade pa so tovarne stekla iz Pule, Skopja, Zaječarja, Pančeva, Prvačina, Lipnik, Rogaške Slatine, Smobora, Straža – Hum na Sotli in Hrastnika. MDB Steklarji JU so sodelovali v naslednjih delovnih akcijah: Beograd–Bar (1970–1973), Sutjeska (1974), Jasenovac (1975), Beograd (1977), Slovenske gorice (1978), Ibar–Lepenac (1979), Paračin (1980), Sarajevo (1981), Kozjansko (1982), Slovenske gorice (1982), Đerdap (1983), Petrova gora (1985). Brigada je bila na raznih delovnih akcijah večkrat odlikovana; prešla je več trakov akcije, bila je nagrajena z razni-

Emblem MDB Steklarji Jugoslavije.

mi plaketami, kot so plaketa Veljko Vlahović, plaketa Gorana Srbije, plaketa Politika Ekspres, plaketa X. kongresa ZKJ, trak prijateljstva, trak Lenina in trak Sveta miru.⁵³

MDB bratska mesta.

Brigade bratskih mest so sestavljali mladinci iz nekdanjih jugoslovanskih republik, ki so bile pobratene z zasavskimi občinami. Ti prostovoljci so skupaj tvorili t. i. Brigade bratskih mest. Iz Srbije so bili pobrateni z občinami Aleksinac, Lazarevac, Raška, v Makedoniji z občino Valandovo, na Hrvaškem z Omišem ter v Sloveniji z Jesenicami.

⁵³ vir: Muzej Trbovlje, fond OK ZSMS Hrastnik in Steklar (08.09.1982), letnik 18, številka 9. URN:NBN:SI:DOC-RA8KYTPT from <http://www.dlib.si>, str. 14 (Glas Mladih – priloga Steklarja)

Specialne brigade strokovnjakov določenih strok

Specialna brigada na akciji v Bukarešti.

so bile formirane zaradi doseganja maksimalnih delovnih rezultatov za vnaprej planirana dela na posameznih zahtevnejših območjih na primer na delovnih akcijah Bukarešta 77, Bohinj 80 – sindikat gradbenih delavcev.

Vojaške brigade so bile sestavljene iz gojencev vojaških šol in vojakov, ki so občasno vključevale v delo mladinskih delovnih akcijah. Sodelovali so na primer na delovnih akcijah Zasavje 88, 89, 90, Slovenske gorice 88, Goričko 88.⁵⁴

Študentske brigade so bile najprej sestavljene iz študentov ljubljanske univerze. V prvih letih po vojni so bile poimenovane po znanih herojih ali politikih, kot so Franc Rozman-Stane, Boris Kidrič, Tone Tomšič, Pohorski heroji.⁵⁵

Zamisel o študentskih delovnih brigadah se je ponovno rodila leta 1999, ko je idejni vodja projekta Zoran Kačičnik prvič zbral ekipo študentov, ki so bili pripravljene prostovoljno pomagati ljudem v Bovcu po hudem potresu. Tako je nastala 1. študentska delovna brigada Študentske organizacije Univerze v Mariboru ali krajše Študentska delovna brigada ŠOUM⁵⁶. Študenti mariborske univerze so od leta 1999 organizirali že 20 delovnih brigad v slovenskih občinah.⁵⁷

Bernarda Jeraj, vodja 20. ŠDB⁵⁸ je takole strnila nekaj misli o današnji študentski brigadi: *»Študentska delovna brigada je projekt, ki živi že 20. leto zapored. Idejni vodja Zoran Kačičnik, ki nam še vedno pomaga in je tako rekoč desna roka pri organizaciji, se je leta 1999 po potresu v Bovcu odločil, da bo zbral ekipo pridnih študentov in odšel v občino prostovoljno pomagat. Od takrat naprej vsako leto nesebično pomagamo občinam, ki tako ali drugače potrebujejo pomoč.*

⁵⁴ vir: arhiv Boruta Slanška

⁵⁵ vir: www.dlib.si; Tribuna. leto XI. štev. 12, 15.11.1961, str. 2

⁵⁶ ŠOUM – Študentska organizacija Univerze v Mariboru

⁵⁷ vir: 20 let Študentske delovne brigade 1999–2018

⁵⁸ ŠDB – Študentska delovna brigada

Projekt je plod Študentske organizacije Univerze v Mariboru (ŠOUM) in vseh občin, s katerimi smo sodelovali. Občino vsako leto izberemo na podlagi naravnih katastrof, demografske in socialne ogroženosti ter seveda pripravljenosti občine za sodelovanje. V vseh teh letih smo občino dobili brez problema, opažamo pa tudi, da je projekt postal prepoznaven po vsej Sloveniji in da nam ljudje čedalje bolj zaupajo, kar kaže povečano število zainteresiranih občin.

ŠOUM Radeče 2013

Zaupanje občine in tudi ostalih ljudi na začetku peša, saj smo študentje in nasploh mladi v Sloveniji v očeh starejših ljudi, na katere se ne da zaneesti, ljudi, ki nimajo jasnega cilja, ter ljudi, ki se radi zabavajo ter iščejo izgovore za delo. Veseli smo, da vsako leto ovržemo to prepričanost ali stereotip, saj prav vsako leto za sabo pustimo posledice, ki so vidne še mnogo let in posledice, ki pomagajo marsikateremu občanu. Kot posledice mislimo na opravljeno delo, ki ga v

desetih dneh v neki občini opravimo.

Sama sem brigadirka od leta 2012 naprej. Prepričali so me prijazni, nasmejali študentje, ki so pred Štukom delali promocijo za projekt. Delno lahko »krivdo« papišem tudi lokaciji, saj se je takrat brigada odvijala v domačem okolju, v Logarski dolini. Brez oklevanja sem se prijavila in od takrat naprej sem projekt res dobro spoznala in postala del njega.

ŠOUM Radlje ob Dravi 2016

V vseh teh letih sem postala sodelavka na ŠOUM⁵⁹-u in skozi izkušnje ter zaupanje dobila čast, da se tudi sama preizkusim v vlogi vodje projekta. Kot vodja sem izpeljala že dve brigadi (Radlje ob Dravi in Kranjska Gora) ter v Dobrovniku, ko sem nadomestila poškodovano vodjo Nino.

⁵⁹ ŠOUM – Študentska organizacija Univerze v Mariboru

Študentska delovna brigada mi je prirasla k srcu; vsi brigadirji, domačini, delo, mediji, orodje, sodelovanje, priprava, promocija, »starejši« brigadirji. Skratka vse! In vesela sem, da projekt živi že 20 let! Še z večjim veseljem pa glede na podporo in ambicije Študentske organizacije Univerze v Mariboru lahko trdim, da bo projekt živel še dolgo. Pa da še za na konec omenim 20. obletnico brigade. Za ta jubilej pripravljamo razstavo, ki bo potekala v oktobru tega leta.«

2.4.3 Nagrajevanje brigad in brigadirjev

Priznanje udarni brigadi

Mladinske delovne brigade so na delovnih akcijah med seboj tekmovali v delovnih dosežkih in na področju interesnih dejavnosti. Za nadpovprečno delo so bile nagrajene, prav tako posamezni brigadirji kot brigadirke. Dosežene rezultate je sproti ocenjevala skupščina izmene, ki je odločala o priznanjih: Udarništvo, udarništvo udarnega dne, priznanje za interesne dejavnosti, pohvala; izredno udarništvo, priznanje akcije, trak akcije.

Skupščina izmene je predlagala najboljše brigade za končna priznanja, kot sta priznanje Republiške konference ZSMS⁶⁰ in priznanje konference ZSMJ. Zvezna konferenca ZSMJ⁶¹ je najboljšim brigadam podeljevala plaketo Veljko Vlahovič⁶².

Brigadna konferenca je odločala o dodelitvi priznanj brigadirjem posameznikom na osnovi predloga predsedstva brigadne konference. Pri tem so zlasti upoštevali rezultate na delovišču in pri interesnih dejavnostih. Brigadirje se je nagrajevalo tudi kot posameznike z udarniško značko, priznanjem, diplomo ali s pohvalo.

⁶⁰ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

⁶¹ ZSMJ – Zveza socialistične mladine Jugoslavije

⁶² **Veljko Vlahovič**, črnogorski revolucionar in politik, rojen 2. septembra 1914, umrl 7. marca 1975. Deloval je tako v jugoslovanskem kot evropskem prostoru pri organizaciji mladinskih dogodkov. Leta 1939 je odšel v Sovjetsko zvezo, kjer je postal jugoslovanski predstavnik v Komunistični mladinski internacionali; v tej vlogi je deloval vse do leta 1944, ko se je vrnil v Jugoslavijo. (vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Veljko_Vlahovi%C4%87)

Diploma brigadirju na MDA Derdap 80

Udarniška značka

Diploma brigadirju Janezu Venku iz akcije Bratstvo-jedinstvo 1960

Podeljevanje priznanj oziroma nazivov udarnik za brigadirje v povojnem obdobju ni bilo sistematsko urejeno. Razglaševanje udarnikov je potekalo po pravilniku iz leta 1946 vse do 1949. Nato je to urejal Zakon o častnih nazivih delovnih ljudi. Novembra 1949 so sprejeli poseben pravilnik o podeljevanju častnega naslova *udarnik* članom mladinskih, frontnih in podobnih delovnih brigad, ki so bile na delu neprekinjeno najmanj en mesec. Člani teh brigad so bili tako glede na ugodnosti izenačeni z delavci v proizvodnji. Kot zanimivost, naj bi bilo po poročanju Ljudske mladine Slovenije v letu 1947 izmed 5.214 razglašanih udarnikov, 519 mladincev in mladink.⁶³

Disciplinske ukrepe so izvajali samoupravni organi, bodisi brigadirjem ali celotnim brigadam. Pravila, ki so se sprejela na skupščini akcije, so predvidevala opomin, opomin pred izključitvijo in izključitev. Ti ukrepi so doleteli brigadirje, ki so kršili red in disciplino v naselju ali na delovišču, oziroma niso opravljali delovnih in drugih obveznosti ter nalog. Ukrepe je izrekala brigadna konferenca, razen opomina, ki ga je lahko izreklo predsedstvo brigadne konference. Brigadi, ki je grobo kršila Pravila o organiziranju MDA⁶⁴ in hišni red na delovišču ali v naselju, je predsedstvo skupščine izmene izreklo opomin, skupščina akcije pa je lahko brigado izključila iz akcije.

⁶³ vir: <http://www.dlib.si>; Švajncer, Janez J. (1980). *Udarnišтво in naši udarniški znaki. Kronika (Ljubljana)*, volume 28, issue 1, str. 43–50

⁶⁴ MDA – mladinska delovna akcija

Plaketo Veljko Vlahović so zasavske brigade prejele na akcijah Đerdap 80 – MDB⁶⁵ 3. julij iz Hrastnika, MDA Posočje 81 – MDB 3. julij iz Hrastnika, MDA Titograd 81 – MDB Franc Farčnik Zagorje in MDA Beograd 83 – MDB Bratska mesta.

Plaketa Veljko Vlahović

Zastavice Veljko Vlahović

Trak akcije Bela krajina 80 in Brkini

Trak akcije so naše brigade osvojile na akcijah Posočje 78 – MDB Bratska mesta, MDA Goričko 79 – MDB 3. julij Hrastnik, Brkini 81, Slovenske gorice – MDB Ustanovnega kongresa KPS⁶⁶ Trbovlje, Slovenske gorice 82 – MDB 3. julij Hrastnik, Slovenske gorice 83 – MDB Ustanovnega kongresa KPS Trbovlje.⁶⁷

2.5. Zgodovinski pregled delovnih akcij

Začetki mladinskih delovnih enot segajo v čas narodnoosvobodilnega boja. Mladina je že od prvih dni vstaje pomagala partizanskim odredom in enotam narodnoosvobodilne vojske kot tudi organom ljudske oblasti, poseben razmah pa so delovne akcije doživele na osvobojenem in delno osvobojenem ozemlju Slovenije med letoma 1944 in 1945. Za potrebe članov narodnoosvobodilnega gibanja so zbirali hrano in najrazličnejši material, zanje so prali, kuhali, šivali in drugo. Delovne čete so opravile nešteto ur pri čiščenju sadnega drevja, delu v vinogradih in gozdovih, pri delu z živino, predvsem pa pri poljskih delih. Jeseni 1944 se je težišče dela vse bolj prenašalo na področje »obnove«, predvsem na osvobojeno ozemlje. Mladina in pionirji so delali

⁶⁵ MDB – mladinska delovna brigada

⁶⁶ KPS – Komunistična partija Slovenije

⁶⁷ vir: arhiv Jožeta Goleta

spontano ali organizirano v okviru različnih tekmovanj, ki so v zadnjih dveh vojnih letih postala glavni način dela. Poleti 1943 je Glavni iniciativni odbor Zveze Slovenske mladine razpisal tekmovanje v zbiranju zdravilnega cvetja in gozdnih sadežev ter pozval h krepitvi mladinskih organizacij.⁶⁸

Prva zvezna delovna akcija je potekala leta 1946 na železniški progi Brčko–Banovići. MDA⁶⁹ so po letu 1946 postale sestavni del takratnih petletnih gospodarskih načrtov. V Sloveniji je avgusta 1947 takratna ljudska skupščina sprejela glavne cilje za naslednjih pet let. Glede na gospodarsko in finančno moč takratne Jugoslavije pa so se cilji zdeli pretirani še sovjetom. Toda za ljudi, spodbujeni z glasno propagandno akcijo in z do skrajnosti uporabljenim načelom tekmovalnosti, se ni zdelo nič pretežkega. Ta tekmovalni duh je zajel še posebej mladino.

Akcija Pesnica 1946

Akcija Vranduk 1946

Akcija Šamac-Sarajevo, leta 1947

Moderna galerija v Ljubljani

⁶⁸ vir: *V korak s časom – Slovensko mladinsko prostovoljno delo, I. 1998, str. 33, 34*

⁶⁹ MDA – mladinska delovna akcija

Leta 1947 so v Sloveniji zgradili osem gozdnih cest, 1.293 brigadirjev je pomagalo pri asfaltiranju 8,5 kilometra ceste od Šempetra do Celja, kranjska in trboveljska brigada sta opravili vsa pripravljajna dela za graditev tovarne Titan v Kamniku. Velikega pomena je bila akcija pri Gorici, ko so uredili nekaj manj kot 10 kilometrov dolg »Goriški Lijak«, s čimer je bilo pridobljeno skoraj tisoč hektarov rodovitne zemlje.

Tega leta je 13.923 mladih delovnih rok gradilo tudi okrog 400 združnih in 5 planinskih domov, 28 različnih športnih objektov ter 9 zdravstvenih postaj.

Največja zvezna akcija leta 1948 je bila proga Šamac–Sarajevo. Od aprila do novembra se je na njenih gradbiščih zvrstilo 167.037 brigadirjev in 44.334 brigadirki iz vse Jugoslavije; iz Slovenije 14.254. V prvi izmeni so bili predvsem delavci, poleti dijaki in študentje, v jesenskih mesecih kmečka mladina. Skupaj so zgradili 242 kilometrov dolgo progo.

Organizatorji so se v začetnih letih z veliko vnemo in brez preišljenega načrta zagnali v zbiranje brigadirjev, toda dostikrat jih je na zborna mesta prišlo precej manj, kot se jih je sprva prijavilo. Novotarija ni naletela na preveliko navdušenje staršev, delovne roke so bile potrebne tudi doma. Odpravile pa so se določene pomanjkljivosti zlasti pri vodenju brigad in opremi. V Sloveniji je leta 1948 bila najbolj odmevna gradnja mesta Nova Gorica. Pri delu je sodelovalo 25 brigad in 5.200 brigadirki in brigadirjev. Tudi v tem letu ni manjkalo številnih lokalnih akcij.

V Ljubljani so to leto odprli Moderno galerijo. Leto kasneje, 1949, je 13 delovnih brigad pomagalo pri delih na odsekih cest od Vrhnike do Logatca in od Celja do Vranskega. Drugače so se brigadirji zadrževali bolj v domačih okoljih, pomagali so pri urejanju mest, posodabljanju posameznih cest, gradili ali dograjevali so združne in kulturne domove ter igrišča.

Največja jugoslovanska mladinska delovna akcija pa je bila v tem letu na trasah ceste bratstva in enotnosti med Zagrebom in Beogradom, do poletja 1950 je krampe in lopate vihtelo več kot 300.000 brigadirjev, med njimi 7.681 iz Slovenije.⁷⁰

Morda bi med zadnje takšne večje podvige lahko šteli še izgradnjo 90 kilometrov dolge proge Dobo–Banjaluka. Iz Slovenije se je te delovne akcije udeležilo 5.068 brigadirjev.

⁷⁰ vir: *V korak s časom – Slovensko mladinsko prostovoljno delo, l. 1998, str. 16, 17*

Gradnja kegljišča v Hrastniku leta 1960

Gradnja kočice na Mrzlici leta 1962

Delovna akcija ob pomoči po potresu v Skopju leta 1963; tretji z leve je Franci Kovač

slika št. 45 MDA Kozjansko 76, tretji z desne je Stanislav Zepič

Informbiro⁷¹ oziroma prelom s Stalinom leta 1948 je pomenil tudi zaton delovnih akcij, svoje je dodala še zamisel o samoupravljanju, ki so jo uradno uvedli leta 1953. Šele z letom 1958 so delovne akcije ponovno pridobile pomen. Takratnim akcijam na vsedržavni ravni daje pečat predvsem nadaljevanje graditve avtoceste bratstva in enotnosti. Ta 1.170 kilometrov dolga vsejugo-slovanska cestna povezava, ki je bila končana oktobra 1963, je v marsičem sad brigadirskega dela. Toda v nasprotju s preostalimi velikimi akcijami do tedaj, je odločilno vlogo dobivala gradbena mehanizacija. O tem govori tudi podatek, da je v drugem obdobju graditve te avtoceste fizično delo obsegalo

⁷¹ **Informbiro** je kratica za *Komunistični informacijski biro (1947–1955)*, nekakšno povezovalno organizacijo vseh komunističnih strank in kasneje komunističnih držav v Evropi. Organizacija je bila pod neposrednim vodstvom Stalina. Stalin je 28. junija 1948 v posebni resoluciji obtožil Komunistično partijo Jugoslavije (KPJ) za oddaljevanje od marksistične in leninistične ideologije, ter sovražen odnos do Sovjetske zveze (ZSSR) in jo izključil iz te organizacije. (vir: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Informbiro>)

le še četrtno vsega opravljenega. Popustil je tudi propagandistični pritisk, vsebina političnega dela se je prilagajala aktualnim razmeram, nasploh so bile interesne dejavnosti, se pravi politično in strokovno izobraževanje ter kulturno in zabavno življenje, bolj individualistično naravnane, čeprav so večinoma obdržale svoje tradicionalne oblike.

Na lokalni ravni je mladina napeljevala vodovode, gradila in obnavljala dijaške in študentske domove, športna igrišča, posamezne krajše odseke cest in podobno.

Do leta 1964, ko je bilo konec tega drugega vala organiziranega prostovoljnega dela mladih, je bilo kar 84 takšnih lokalnih akcij. Največ brigadirjev, 1.070, je leta 1960 sodelovalo pri gradnji ceste od Lenarta do Benedikta, dve leti prej 550 v Ljubljani pri gradnji stadiona na Kodeljevem in 533 v Kopru, kjer so pomagali izsuševati ankaransko polje in graditi koprsko pristanišče. Med večje akcije lahko štejemo še cesto Trojane–Prevoje, vodovod od Bašlja do Kranja (obe leta 1959), melioracijo barjanskega zemljišča v Horjulu, graditev kranjskega stadiona (1960–1962), obnovo ceste v Črnomlju (1964). Brigadirji so sodelovali tudi pri morda takrat zanje nenavadnih delih. V Ljubljani so leta 1961 na Trgu revolucije izkopavali ostanke rimske Emone, v Vodicach je istega leta 192 brigadirjev nadaljevalo dve leti izdelovanje opek za novo šolo, leto kasneje jih je nekaj manj pripravljalo progo za smuk v Kranjski Gori, 30 brigadirjev je merilo drevesa v roških gozdovih.⁷²

Veliko prostovoljnega dela je bilo vložnega tudi v počitniške domove oziroma letovišča za mlade (na Pagu, v Makarski, Poreču, Premanturi, Ankaranu). Leta 1963 so lokalne akcije v Sloveniji začele usihati, po letu 1964 pa so skoraj zamrle. To leto jih je bilo samo še šest s skupaj nekaj manj kot tisoč brigadirji. To sicer ne pomeni, da je bila tradicija prostovoljnega dela v Sloveniji spet pretrgana, kajti mnogi so odhajali na delovne akcije v druge republike, kjer so nekatere akcije še živele. Prva leta predvsem na »Savo« pri Zagrebu, kasneje pa tudi drugam. Od začetka aprila do konca novembra 1958, leta, ki označuje nov zagon prostovoljnega dela mladih, je bilo zgrajeno 80 kilometrov magistralne ceste od Ljubljane do Zagreba. Na gradbiščih je bilo tudi 6.466 brigadirjev iz Slovenije. Naslednje leto je bilo na tej cesti, tokrat med Paračinom in Nišem ter na odseku Demir Kapija–Negotin, v 46 slovenskih mladinskih delovnih brigadah 4.712 brigadirjev. Nekaj manj, 4.505, jih je leto kasneje gradilo mostove čez Južno Moravo in Vardar na trasi avtoceste od Niša do Gevgelije. Število slovenskih brigad na zveznih delovnih akcijah je leta 1961 padlo na 37 oziroma 3.793 brigadirjev. Leta 1963 so slovenske brigade, podobno kot leto prej v Makarski, priskočile na pomoč tudi od potresa porušenemu Skopju.

⁷² vir: *V korak s časom – Slovensko mladinsko prostovoljno delo, I. 1998, str. 18, 19*

MDB Rdeči revirji na MDA Suha krajina 75

Brigadirji na MDA Haloze 75

MDB Rdeči revirji na MDA Slovenske gorice 76

MDB 3. julij na MDA Kožbana 77

Sredi šestdesetih let so se znova začela pojavljati mnenja, da delovne akcije niso gospodarna naložba, zanje je bilo vse manj navdušenja in predvsem vse manj denarja. Prostovoljno delo je dobilo nov smisel v pomoči manj razvitim krajem. Pomagati krajem in ljudem, ki jih je razvoj obšel, je postalo glavno vodilo naslednjih 18 let organiziranja delovnih akcij. Te akcije so bile manjšega obsega, mladina tako kljub zastoju v šestdesetih letih nikoli ni čisto prekinila stika s prostovoljnim delom. To se je obrestovalo, ko so leta 1972 znova oživele zamisli o organiziranem prostovoljnem delu mladih; začeli so Ljubljančani s tremi akcijami. Na Kozjanskem je 48 srednješolcev in študentov domačinom pomagalo pri napeljavi elektrike in vodovodnega omrežja, v Planici so urejali strugi hudournika Cipernik, ki je grozil odnesti doskočišče smučarske skakalnice, v Ravnah na Koroškem pa gradili kulturni dom. Na Kozjanskem so takrat prvič poskusili s socialno in zdravniško pomočjo. Brigadirski vrtci, pomoč in nega starejših na domu so tam naslednja leta postali

tradicija. Ljubljanci so prebili led in Kozjansko je leta 1973 postalo republiška delovna akcija, na kateri se je pri kopanju vodovodov, obnavljanju cest in domačij zvrstilo 10 brigad.⁷³

Leta 1974 je bilo na Kozjanskem že 16 brigad z več kot 900 brigadirji iz vseh jugoslovanskih republik, razen iz Makedonije, zraven pa še tri specializirane brigade. Ena od teh je bila brigada Rdečega križa Slovenije. Glavni cilji so bili vzpostaviti 3 kilometre nove ceste med Gračnico in Ledinščico ter 6 kilometrov novega vodovoda, 2 kilometra pri Prevorjah in 4 kilometre od Kozjega do Pilštajna. Otvoritvene, te takrat že zvezne mladinske delovne akcije se je udeležil tudi Tito, kar je gotovo prispevalo k večji naklonjenosti oblasti delovnim akcijam.

V letu 1975 so se MDA⁷⁴ Kozjansko pridružile še republiške akcije v Brkinih, Halozah in Suhi krajini. V Brkinih je deset brigad zgradilo 10 kilometrov slemenske ceste Barka–Tatre, v Halozah 18 kilometrov vodovoda od Lancove vasi do Majšperka, v Suhi krajini pa 6-kilometrski vodovod Hinje–Prevole.

Ko so leta 1973 delovne akcije znova začeli, so razmišljali tudi o načinu, kako zagotoviti njihovo demokratično usmerjanje in vodenje ter stalne vire financiranja.

Čakati je bilo treba še tri leta in aprila 1976 je bil na pobudo ZSMS⁷⁵ podpisan družbeni dogovor o načrtovanju in financiranju MDA v Sloveniji, s čimer je bil tudi formalno utemeljen glavni namen akcij, to je hitrejši razvoj zaostalih območij, in tudi obveznosti, kdo mora kaj pri tem storiti. Konkretno cilje in številke so urejali vsako leto s podpisanim sporazumom o obveznostih za izvedbo akcij.

V prvih petih letih, ko so akcije organizirali na podlagi podpisanega dogovora, je na njih sodelovalo 21.756 brigadirj in brigadirjev. Zgradili so čez 300 kilometrov vodovodov, 40 kilometrov novih cest, popravili so jih 285 kilometrov, potegnili 54 kilometrov telefonskega in 17 kilometrov električnega omrežja, obnavljali hiše, pomagali ostarelim in organizirali vrtce. Že prvo leto se je trem republiškim akcijam pridružila še četrta, kopanje vodovoda iz Brega do Brdic, ki se je imenovala MDA Kožbana. Leto zatem so pripravili delovno akcijo tudi na Goriškem, kjer je 240 brigadirjev popravljalo lokalne ceste in gradilo vodovodno omrežje. Leta 1978 je MDA Suha krajina prerasla v zvezno akcijo, takrat je brigadirsko naselje v Žužemberku gostilo 573 brigadirjev. Leta 1979 je tako na slovenskih akcijah sodelovalo 111 brigad, skupaj 4.625 brigadirjev. To leto so se akcij bolj resno udeležile tudi pionirske brigade,

⁷³ vir: *V korak s časom – Slovensko mladinsko prostovoljno delo, I. 1998, str. 20, 21*

⁷⁴ MDA – mladinska delovna akcija

⁷⁵ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

Rdeči križ pa je pripravil sedem svojih specializiranih brigad.

Nov razmah so doživele tudi lokalne akcije, na katerih naj bi po poročilih v letu 1979 sodelovalo okrog 43.000 brigadirjev.⁷⁶ Leta 1980 je bilo na treh zveznih in osmih republiških 5.451 brigadir in brigadirjev. Brigade rdečega križa so to leto pomagale 1.880 bolnikom in starejšim ljudem na domu ter organizirale prijetne dneve v brigadirskih vrtcih za 659 otrok. V teh petih letih se je novi način organiziranja mladinskega prostovoljnega dela še posebej izkazal ob katastrofalnem potresu na Tolminskem leta 1976, akcija se je imenovala MDA⁷⁷ Posočje in je trajala še do leta 1985.

Akcija Suha krajina 82

MDA Zasavje 88.

Naslednja leta je zanimanje za delovne akcije začelo počasi upadati, dokler niso leta 1990 popolnoma ugasnile. To je vodstvo mladinske organizacije prisililo, da so začeli razmišljati o novih, sodobnejših in za mlade bolj privlačnih oblikah prostovoljnega dela. Prvi zametki novih oblik, imenovale so se delovni tabori, je nastal že leta 1983 na akciji Spominski park Trebče. Te akcije so se mladi lahko udeležili za krajši čas, tudi za konec tedna. To leto se je šest zveznih in prav toliko republiških delovnih akcij udeležilo 5.176 brigadirjev in brigadir. Leto kasneje je skupno število brigadirjev padlo na 4.832, opazno pa se je zmanjšalo število lokalnih akcij. Število zveznih kot tudi republiških delovnih akcij se je v osemdesetih iz leta v leto krčilo, dokler nista leta 1990 formalno obstajali samo še dve republiški delovni akciji, Zasavje in Suha krajina.⁷⁸

⁷⁶ vir: *V korak s časom – Slovensko mladinsko prostovoljno delo, l. 1998, str. 22*

⁷⁷ *MDA – mladinska delovna akcija*

⁷⁸ vir: *V korak s časom – Slovensko mladinsko prostovoljno delo, l. 1998, str. 23, 24, 25*

Pregled jugoslovanskih mladinskih delovnih akcij⁷⁹

LETO	DELOVNA AKCIJA
1942	SANIŠKA DOLINA – POBIRANJE ŽITA IN ZELENJAVE
1943	MEĐUVODE – ŽETEV POD JESENOVCEM
1944	DRVAR – ŽETEV, ČRNI VRH – SEČNJA LESA
1945	ČRNI VRH – SEČNJA LESA, KOZARA, SANĐAK, SETEV V VOJVODINI, DOBRUN, BRIBAR, DALMACIJA, KRVAR–KLJUČ, GLAMOČE–RORE, MLADENOVAC, SREM, RUDNIK, KRAGULJEVAC, ČAČAK, VALJEVO, ŠABAC, BEOGRAD, KRUŠEVAC, PIROT
1946	BRČKO–BANOVICI, FOČA–KOPAČA, ZAGREB–BEOGRAD, POSAVSKI KANAL
1947	ŠAMAC–SARAJEVO, NIKŠIĆ–TITOGRAĐ, KUČEVO BRODICE, DOBOJ–BANJA LUKA, NOVI BEOGRAD, NOVI TRAVNIK, VARŠAVA (POLJSKA), ŽELEZNIKI PRI BEOGRADU, ŽITJAK, ZAGREB, JABLANICA, STUMICA (MAKEDONIJA), BEČEJ (VOJVODINA), NEGOTINO, VODIPOLJE, JASENICE, MAGLAJ, NIKŠIČ, NOVI PAZAR, SEVOJNO, SVETOZAREVO, KRALJEVO, ZASTAVA KRAGULJEVAC, VAREŠ, FOČA, VITKOVIČ, MLADENOVAC ARANĐELOVEC
1948	ZAGREB–BEOGRAD, NOVI BEOGRAD, NIKŠIĆ–TITOGRAĐ, KUČEVO–BRODICE, ZAGREB, DOBOJ, MAUROVO, ZENICA, JABLANICA, VLASINA, HOTEL JUGOSLAVIJA, ZVORNIK, NOVI VINODOL
1949	ZAGREB–BEOGRAD, NOVI BEOGRAD, AVTOCESTA NOVA GRADIŠKA, ZENICA, JABLANICA, MAUROVO, NOVI TRAVNIK
1950	ZAGREB–BEOGRAD, ZVORNIK, ZAGREB, NOVI BEOGRAD, VITKOVIČ–GORAŽDE, SEVOJNO, ŽITNJAK, ZENICA, SEVOJNO, MAGLIČ FOČA, KRALJEVO
1951	DOBOJ–BANJA LUKA, BUJE, PERUČIČ–DOBOJ, JABLANICA, ZVORNIK, ZENICA, SEVOJNO, NOVI PAZAR, VONODOL–GORSKI KOTAR
1952	JABLANICA, MAVROVO, ZENICA, SVETOZAREVO, VLASINA, SEVOJNO

⁷⁹ vir: podatki iz knjige *V korak s časom in arhiv kluba; Niro Mladost – glas Beograd; MDS – mladost naše dežele (Poslovna politika, Mladost 1942–1982)*.

1953	NOVI VINODOLSKI
1954	ZVORNIK, JABLANICA, VINODOL
1955	PRELJINE–ČAČAK–TITOVO UŽICE
1956	PULJ, KUMANOVO, PELARGONIJA, PRESPANSKO JEZERO
1957	ADA CIGANLIJA BEOGRAD
1958	LJUBLJANA–ZAGREB, PARAČIN–NIŠ, RIJEKA, PULA, KARLOVAC VARAŽDIN, ADA CIGANLIJA, ZAGREB, PULA, VINKOVCI, ŽUPANJA, STADION KOŠEVO–SARAJEVO, BITOLA, SKOPJE TITOV VELES
1959	PARAČIN–NIŠ, DEMIR KAPIJA–NEGOTIN, LJUBLJANA–ZAGREB
1960	NIŠ–GEVGELIJA, SUTJESKA, VRANJSKA BANJA, KRAGULJEVAC, BUJANOVEC, MORAVA, AVTOCESTA LJUBLJANA–ZAGREB, DOBOJ–BANJA LUKA, GRDELIČKA KLISURA, SLAVONSKI BROD, KUTINA, MAKARSKA LAZAREVAC, KUČEVO, LESKOVAC, KURŠUMLJA, TITOVO UŽICE, BEOGRAD, ADA CIGANLIJA, ZAGREB, SAVA, LUDBERG, NIJEMICI–KOMETINCI, BUDVA, SISAK, ŽELEZNICA SARAJEVO–ILIDŽA, BUDVA PETROVAC, CETINJE
1961	MALOŠIST–NIŠ, SAVA, TJENETIŠTE–FOČA, NIŠ, LJUBLJANA–ZAGREB, GRDELICA–SKOPJE, TJENETIŠE, ADA CIGANLIJA, PRELINA–ČAČAK–TITOVO UŽICE
1962	PARAČIN–BEOGRAD, SKOPJE–TITOV VELES, BEOGRAD–NIŠ, PAG, POREČ, CRES, MAKARSKA, LJUBLJANA–ZAGREB, PARAČIN–OSIPAONICA
1963	AVTOCESTA SKOPJE–GEVGELIJA, SKOPJE (POTRES), AVTOPUT BRATSTVO IN JEDINOST BEOGRAD–OSIPAONICE, KARLOVAC, LJUBLJANA–ZAGREB, SAVA, ADA CIGANLIJA
1964	KOLAŠIN–BJELO POLJE, ČAGLIN PRI SLAVONSKEM BRODU, PAG, MAKARSKA, POREČ, PREMANTURA, ADA CIGANLIJA, SAVA
1965	SAVA, BUBANJ POTOK, ADA CIGANLIJA
1966	SAVA, BUBANJ POTOK, ADA CIGANLIJA
1967	SAVA, ADA CIGANLIJA, POGOZDOVANJE ĐERDAP
1968	SAVA, ADA CIGANLIJA, POGOZDOVANJE ĐERDAP, NOVI BEOGRAD, PODSUSED–SISAK–LONSKO POLJE, KOZARA, MORAVA, JASENOVAC, SUTJESKA, NIŠ, BEOGRAD–BAR

1969	SAVA, ADA CIGANLIJA, POGOZDOVANJE ĐERDAP, NOVI BEOGRAD, NIŠ
1970	BANJA LUKA, SAVA, NOVI BEOGRAD, NIŠ, BEOGRAD–BAR, MORAVA SUTJESKA
1971	MORAVA, BEOGRAD–BAR, SAVA TJENETIŠE, BANJA LUKA, BEOGRAD, SUTJESKA, NIŠ
1972	MORAVA, BEOGRAD–BAR, SAVA, SUTJESKA
1973	MORAVA, BEOGRAD–BAR, SAVA, SUTJESKA, KUMROVEC, JASENOVAC, KOPAONIK
1974	SAVA, ODRA, SUTJESKA, NIŠ, MORAVA, BEOGRAD–BAR, KOZARA, JASENOVO, OBONJAN OTOK MLADOSTI, BELI POTOCI–KAMENSKO, VOJVODINA, KUMROVEC, JASENOVAC, ŠABAC, MORAVA
1975	SAVA, BEOGRAD–BAR, NIŠ, SUTJESKA, KOZARA, JESENOVAC, MORAVA ŠABAC, PALIČ, OTOK MLADOSTI, PARTIZANSKI PUT, SISAK, KOPAONIK, PRJEDOR
1976	MORAVA, SUTJESKA, PARTIZANSKI PUT, KOZARA, ĐERDAP, BEOGRAD, PLJAČKOVICA, SAVA, JASENOVAC, KRAGULJEVAC, OTOK MLADOSTI, NIŠ, SISAK, KOPAONIK, UČKA
1977	SUTJESKA–TJENETIŠTE, MORAVA, MODRO OKO, SAVA–ZAGREB, KOSOVO, PLAČKOVICA–ŠTIP, SARAJEVO, SISAK, ĐERDAP, PALIČ, NIŠ, BEOGRAD–BAR, BEOGRAD, AVTOCESTA BRATSTVO I JEDINSTVO UMČARI, AVTOCESTA BEOGRAD–ZAGREB, IBAR–LEPENAC, MARIOVO–PRILEP, KOZARA, BUKAREŠTA (ROMUNIJA)
1978	BOJANA, PLAČKAVICA, MARIOVO, PALIČ, ĐERDAP, BEOGRAD, KRAGULJEVAC, PODRINJSKA KOLUBARA, DELIBATSKI PJESAK, SAVA, RIJEKA, SPLIT, ŠAMAC–SARAJEVO, SARAJEVO, AVTOCESTA MAKEDONIJA, KOSOVO, AVTOPUT BRATSTVO JEDINSTVO BEOGRAD–ZAGREB, PEŠTAR, MORAVA
1979	MORAVA, ĐERDAP, PLANA–PARAČIN, BEOGRAD, NIŠ, KADINJAČA, KRAGULJEVAC, PESTER, PODRINJE–KOLUBARA, VLASINA, IBAR–LEPENAC, PALIČ, PARTIZANSKI PUT, DELIBATSKI PESAK, REKA, OTOK MLADOSTI, SISAK, SAVA, JASENOVAC, MARIOVO, SARAJEVO, KOZARA, ZVORNIK, TITOGRAĐ, KATLANOVO, AVTOCESTA MAKEDONIJA KATLANOVO, RAŠKA, PST, MARIOVO PRILEP, STRŽEVO BITOLA, ČAKOVEC, BEOGRAD, BOSANSKI BROD

1980	ĐERDAP, RAŠKA, AVTOCESTA SKOPJE–GEVGELIJA, TETOVO, AVTOCESTA BEOGRAD–ZAGREB, BEOGRAD, VLASINA, KADINJAČA, MORAVA, NIŠ, PEŠTER, SAVA, RJEKA, SISAK, JESENOVAC, NOVA GRADIŠKA, TITOGRAD, ČRNOGORSKO PRIMORJE, KOZARA, SARAJEVO, ZVORNIK, IBAR–LEPENAC, PALIČ, DELIBATSKI PESAK, PARTIZANSKI PUT, MORAVA
1981	RAŠKA, SEMBERIA, BEOGRAD, PRIZREN, ZVORNIK, SARAJEVO, PRIZREN, MORAVA, VLASINA, VRANJE, ĐERDAP, KADINJAČA, KRAGULJEVAC, PIROT, NIŠ, PODRINJE–KOLUBARA, SAVA, REKA, SISAK, ČAKOVEC, JASENOVAC, NOVA GRADIŠKA, AVTOCESTA MAKEDONIJA, STREŽEVO–TETOVO, BOSANSKI BROD, TITOGRAD, DELIBATSKA PEŠČARA, IBAR–LEPENAC, PEŠTAR
1982	BEOGRAD, ĐERDAP, IBAR, KADINJAČA, SMEDEREVO, NIŠ, PARAČIN, PEŠTER, PIROT, PARTIZANSKI PUT, PALIČ, DELIBATSKI PESAK, PODRINJE–KOLUBARA, VLASINA, VRANJE, TITOVA MITROVICA, IBAR–LEPENAC, GOSPIČ, KNIN, PLITVICE, KUMROVEC, KUTINA, OSJEK, VUKOVAR, PETROVA GORA, SAVA, JASENOVAC, ČAKOVEC, NOVA GRADIŠKA, KATLANOVO, STREŽEVO, TITOGRAD, SEMBERIJA, SUTJESKA, NERETVA, SARAJEVO, ŠIPAD, ZVORNIK
1983	BEOGRAD, ĐERDAP, NOVA GRADIŠKA, HATVAN (MADŽARSKA), PEŠTAR, VLASINA, PLITVICE
1984	SARAJEVO, KOPAONIK, SAVA, BARANJA, KNIN, KUTINA, OSJEK, VIROVITICA, POŽEŠKA KOTLINA, OGULIN, PETROVA GORA, LUKAVAC, SEMBERIJA, SUTJESKA, IBAR–LEPENAC, TITOV DRVAR, KOSOVO, PUT MLADOSTI MAKEDONIJA, DELIBATSKA PEŠČARA, PALIČ, PARTIZANSKI PUT, SKOPJE, NIŠ, KUMROVEC, BUIŠTINA, OLIMPIJADA SARAJEVO, BEOGRAD, KADINJAČA, ĐERDAP, PIROT, NEGOTIN, PARAČIN, IBAR, NIŠ, PEŠTAR, NERETVA, TUZLA, BJELO POLJE
1985	PEŠTAR, PIROT, KATALANOVO
1986	KATLANOVO, NIŠ, SAVA, BUJŠTINA, OSJEK, JADRAN–ŠIBENIK, ĐERDAP, BEOGRAD, KOPAONIK, AUTOPUT PARAČIN, NIŠ, KADINJAČA, PEŠTER, BITOLA, SKOPJE, SARAJEVO, SUTJESKA, NERETVA, PALIČ, PARTIZANSKI PUT, DELIBATSKI PESAK, IBAR–LEPENAC, PETROVA GORA, ORAHOVICA, KNIN, VRANJE
1988	PRIZREN

Gradnja proge Brčko – Banovići v vasi Bukinje, leta 1946

MDA NIŠ 77

GRU "POGOĐJE 78"
BOBANJ
Datum 8. 6. 1978

DNEVNA ZAPOVEST

Komandanta akcije "POGOĐJE 78"

4.15 ustajanje, spremanje spavalske
4.30 fizkultura
4.45 zbor, dizanje zastave, doručak
5.20 - 5.45 odisek na treset
6.00 - 13.00 rad na treseti
13.30 ručak
14.00 - 16.00 slobodne aktivnosti
16.00 - 18.00 sportska takmičenja, oderniške akcije
19.00 zbor, spuštanje zastave, večera
20.00 program ORH "Strajško Mitrovič"
22.00 povečerje

Dežurna brigada: Ljubo Jercec

Dežurni Komendant: Bogar Peter

Zastavu spušta: Ilić Danica
Škofić Džepo

Zastavu diše: Sofran Rejko
Mitrović Savo

Komandant akcije:

Trampuš Robert s.r.

Dnevna zapovest

Pregled slovenskih mladinskih delovnih akcij⁸⁰

LETO	DELOVNA AKCIJA
1943	LOKVICE, DRAŠIČI, SUHOR, NOVO MESTO, VRHNIKA, ŽUŽENBERK, KOČEVSKI ROG
1945	KRŠKO POLJE, BOHINJ, CERKLJE, SLIVNICA NA POHORJU
1946	PESNICA, PRESERJE-BOROVNICA, OTOVEC–BUBNJARCI, BLOŠKA PLANOTA, PODSMREKA-VRHNIKA, LJUBLJANA–JEŽICA, ČRNOMELJ–PRIMOSTEK, GRADEC–PRIMOSTEK, KRŠKO POLJE, MARIBOR
1947	GORIŠKI LIJAK, ŠEMPETER–CELJE, TITAN KAMNIK, KRŠKO POLJE, PESNICA, KOČEVJE, JELOVICA, ŽALEC, NOVA GORICA, MEBLO, ŠEMPETER–SOLKAN, KOREN, PRESERJE–BOROVNICA, ROG
1948	NOVA GORICA, SEŽANA–DUTOVLJE, LJUBLJANA, NOVI LOŽ, RAVNE, MEŽAKLJA, KOČEVJE, ZAGORJE–TRBOVLJE, TITAN KAMNIK
1949	ČRNOMELJ, GUŠTANJ, LJUBLJANA, SAVINJSKA DOLINA, ŠMARJE–NOVA VAS, TITAN KAMNIK
1950	LJUBLJANA, NOVA GORICA, KAMNIK, KOČEVJE, RAVNE, BOHINJ, SEČOVLJE, CERKNO–KRANJ–KOKRA
1951	BUJE–PIVKA, RAVNIK–BLOKE, SVETA TROJICA LENART, RAVNE, VUZENICA, VRHNIKA–LOGATEC, ŠOŠTANJ
1952	VRHNIKA–LOGATEC, CELJE–VRANSKO, NOVO MESTO, KRŠKO, LJUBLJANA, MARIBOR, LOVRENC NA POHORJU, KRANJ, TOLMIN, GORIŠKA BRDA, MISLINJA, POSTOJNA, ILIRSKA BISTRICA, ŽERJAV ČRNA NA KOROŠKEM, VIDEM–ZDOLE, JAKOBSKI DOL, CRKVENJAK, ŽELEZKNIKI, ŠKOFJA LOKA ŽIRI, TRŽIČ, ŠMARJETNA GORA, BOHINJ
1956	BRKINI, NOVO MESTO, CELJE, TRBOVLJE, GORICA, LJUBLJANA, KRANJ
1957	BRKINI, KRANJ, MARIBOR, CELJE, NOVO MESTO, MURSKA SOBOTA, TRBOVLJE, KRŠKO, LJUBLJANA, TOLMIN, LUKA KOPER, STRUNJAN, IZOLA

⁸⁰ vir: podatki iz knjige *V korak s časom in arhiv kluba; Niro Mladost – glas Beograd; MDS – mladost naše dežele (Poslovna politika, Mladost 1942 – 1982)*.

1958	LJUBLJANA, KOPER, CERKNICA, RAKEK, CELJE, KRANJ, BOVEC, KOZJE, MARIBOR, ŠMARJE PRI JELŠAH, LJUBLJANA–ZAGREB
1959	TROJANE, KRANJ, RAKEK, VRHNIKA, VODICE, NOVO MESTO, BOHINJ, LJUBLJANA, CELJE, RAVNE, BENEDIKT, NOVA GORICA, KRANJ, MARIBOR
1960	LENART, HORJUL, KRIM, VODICE, KRANJ, KOČEVJE, LJUBLJANA, LITIJA, RAVNE NA KOROŠKEM, NOVO MESTO, CELJE, MARIBOR, LOGATEC–GOMILSKO, STADION BISTRICA, STADION KRANJ, CESTA ŠENTJUR, CESTA REBRO–BRŠLJAN
1961	HORJUL, VODICE, KRANJ, SEŽANA, DOMŽALE, ŽUŽENBERK, OTOČEC, METLIKA, VELIKA LIKA, NOVO MESTO, LAŠKO–RADEČE, RAVNE NA KOROŠKEM, CELJE, LAŠKO, LJUBLJANA, MURSKA SOBOTA, KRANJ
1962	KRANJSKA GORA, JESENICE, KRANJ, CELJE, PIRAN, KOPER, ANKARAN, LJUBLJANA, MURSKA SOBOTA, METLIKA–SUHOR, OTOČEC–ŽUŽENBERK, KOČEVSKI ROG, NOVO MESTO, RAVNE NA KOROŠKEM, TROJANE
1963	ANKARAN, CELJE, JAKOBSKI DOL, NOVO MESTO, RAVNE NA KOROŠKEM, KRANJSKA GORA
1964	MOKRONOG, KRANJSKA GORA, GROSUPLJE, MARIBOR, ČRNOMELJ, LJUBLJANA, VRHNIKA, ANKARAN, LITIJA, GRADAC
1972	KOZJE NA KOZJANSKEM, PLANICA, RAVNE NA KOROŠKEM
1973	KOZJE NA KOZJANSKEM, PLANINA PRI SEVNICI
1974	KOZJANSKO
1975	KOZJANSKO, BRKINI, HALOZE, SUHA KRAJINA
1976	KOZJANSKO, POSOČJE, SUHA KRAJINA, SLOVENSKE GORICE, BRKINI, KOŽBANA, TREBUŠA–TOLMIN
1977	KOZJANSKO, POSOČJE, SUHA KRAJINA, SLOVENSKE GORICE, BRKINI, KOŽBANA, GORIČKO, LOKVE
1978	KOZJANSKO, POSOČJE, SUHA KRAJINA, BRKINI, KOBANSKO, SLOVENSKE GORICE, KOŽBANA, GORIČKO, SUHA KRAJINA, ČRMOŠNJICE, KOSTEL, SLOVENSKA BISTRICA

1979	KOZJANSKO, POSOČJE, SUHA KRAJINA, SLOVENSKE GORICE, BRKINI, KOBANSKO, KOŽBANA, GORIČKO, BELA KRAJINA, ISTRRA, POT SPOMINOV IN TOVARIŠTVA LJUBLJANA, VELENJE–ŠALEŠKA MAGISTRALA
1980	KOZJANSKO, POSOČJE, SUHA KRAJINA, BRKINI, SLOVENSKE GORICE, KOBANSKO, KRAS, GORIČKO, ISTRRA, BELA KRAJINA, BOHINJ
1981	KOZJANSKO, SUHA KRAJINA, SLOVENSKE GORICE, POSOČJE, BRKINI, KRAS, KOBANSKO, GORIČKO, ISTRRA, BELA KRAJINA
1982	ISTRRA, KOZJANSKO, POSOČJE, SLOVENSKE GORICE, SUHA KRAJINA, BELA KRAJINA, BRKINI, GORIČKO, KOBANSKO, KRAS, ŽUŽENBERK
1983	SLOVENSKE GORICE, POSOČJE, VIPAVSKA DOLINA, SUHA KRAJINA, ISTRRA, KOZJANSKO, BELA KRAJINA, TREBČE, BRESTANICA, KOBANSKO, BRESTOVICA, GORIČKO, LJUTOMER, BRKINI, ROGLA
1984	KOZJANSKO, POSOČJE, SUHA KRAJINA, SLOVENSKE GORICE, ISTRRA, VIPAVSKA DOLINA, GORIČKO, BRKINI, BELA KRAJINA, KOBANSKO, TREBČE, LJUTOMER, JANČE ZGORNJE TRNJE
1985	POSOČJE, ISTRRA, SUHA KRAJINA, GORIČKO, SLOVENSKE GORICE, KOZJANSKO, TREBNJE, BRKINI, BELA KRAJINA, KOBANSKO, KOČEVJE, JESENICE, KOZJAK, SLOVENSKE KONJICE, TREBČE, BOHINJ
1986	GORIČKO, ISTRRA, SUHA KRAJINA, SLOVENSKE GORICE, KOZJANSKO, BELA KRAJINA, BRKINI, TREBČE, ROGLA
1987	SUHA KRAJINA, SLOVENSKE GORICE, KOZJANSKO, GORIČKO, GORJANCI, BELA KRAJINA, BRKINI, KOBANSKO, ROGLA, BREŽICE, TREBČE, ISTRRA
1988	SUHA KRAJINA, SLOVENSKE GORICE, GORIČKO, SEVNICA, BELA KRAJINA, ZASAVJE, BRKINI, ŽUŽENBERK
1989	SLOVENSKE GORICE, GORIČKO, ZASAVJE, SEVNICA
1990	ZASAVJE, SUHA KRAJINA

Brigadirsko naselje v Kobaridu, MDA Posočje leta 1976.

Brigadir v jarku na MDA Slovenske gorice leta 1976.

MDA Goričko 77 - udarni dan z domačini.

Brigadirji na MDA Kožbana 77.

MDA Kozjansko 78, brigadirka Nadi Žagar.

MDA Haloze 75 - obisk delegacije iz Revirjev.

3. ZASAVCI NA MLADINSKIH DELOVNIH AKCIJAH

**KLUB
BRIGADIRJEV
ZASAVJA**

Organizacija zveznih, republiških, lokalnih in specializiranih mladinskih delovnih akcij je bila pod okriljem Zveze socialistične mladine Jugoslavije oziroma njenih republiških izpostav. Na te akcije so predhodno vabili oziroma evidentirali potencialne prostovoljce in jih na delo pošiljali v obliki mladinskih delovnih brigad.

V Zasavju smo imeli po koncu 2. svetovne vojne do razpada skupne države več mladinskih delovnih brigad z različnimi imeni. Brigade so se navadno poimenovala po narodnih herojih, komandantih, občinskih praznikih in drugih pomembnih zgodovinskih dogodkih. Brigade iz Trbovelj so na primer nosile imena: brigada Lojzeta Hohkrauta, brigada Franca Salamona, brigada Tončke Čeč, minerska brigada Mladi rudar, brigada Franca Vreska-Gustla, brigada Slavka Šlandra, brigada Ustanovnega kongresa KPS. Brigade iz Hrastnika so nosile naslednja imena: brigada 3. julij, pionirska brigada Jože Menih Rajko. Brigade iz Zagorja so se imenovala: brigada Toneta Okrogarja-Nestla, brigada Franca Fakina, brigada Đuro Pucar-Stari in brigada Franc Farčnik.⁸¹

Uporabljala so se tudi imena Zasavskih brigad: brigada Lidije Šentjurg, brigada Miha Marinko, brigada Rdeči Revirji, brigada Bratska mesta, pionirska brigada Rdeči Revirji in brigada Marjana Nemca in Milana Kosa iz Radeč.

Pri raziskovanju zgodovine MDA⁸² in MDB⁸³ predstavlja dodaten izziv arhivsko gradivo. Arhiv Republike Slovenije hrani za obdobje 1945–1959 fragmentirano arhivsko gradivo republiške mladinske organizacije, kljub temu se je ohranilo nekaj gradiva o MDA in MDB iz tega obdobja. Večji del fonda mladinske organizacije predstavlja gradivo med leti 1960–1964, tudi gradivo o delovnih brigadah in akcijah za to obdobje je bolje ohranjeno; ohranjeni so zapisniki sej posvetovanj, brigadirski dnevniki, gradivo o seminarjih, tečajih ipd. V fondu redkost predstavljajo sezname brigadirjev, ki pred letom 1952 niso ohranjeni, pogostejši postajajo po letu 1958, vendar pa gradivo vsebuje osebne podatke, ki so skladno z arhivsko zakonodajo nedostopni oziroma postanejo dostopni 75 let po nastanku gradiva ali 10 let po smrti posameznika, na katerega se podatki nanašajo, če je datum smrti znan.⁸⁴

Od leta 1945 do 1990 se je zvrstilo ogromno delovnih akcij in čeprav so zvezne in republiške v šestdesetih letih rahlo zamrle, so v lokalnih okoljih potekala vsa leta obstoja Jugoslavije. Če v povprečju vzamemo približno tri na leto, potem naštejemo 100–120 delovnih akcij na republiški ravni in še

⁸¹ povzel Jože Bertole: *Zasavski muzej Trbovlje, Zasavski tednik in Zasavski vestnik*

⁸² MDA – mladinska delovna akcija

⁸³ MDB – mladinska delovna brigada

⁸⁴ vir: Jeraj, Mateja: *Arhivsko gradivo republiške mladinske organizacije za obdobje 1945–1964 s poudarkom na gradivu mladinskih delovnih brigad*. Arhivi letnik 14. številka 1/2 (1991) 14, št. 1/2 (1991), str. 84–86

vsaj enkrat toliko na zvezni ravni. Na marsikateri od teh delovnih akcij, na zvezni, republiški ali lokalni ravni, so bili prisotni prostovoljci iz Zasavja. Za boljše predstavo o tem, kako je delo potekalo in kakšni so bili vtisi, bodo v nadaljevanju predstavljene delovne brigade in delovne akcije, ki so se odvijale v različnih časovnih obdobjih, ter pogled na brigadni način življenja: prvo delovno akcijo v povojni Jugoslaviji, ki je potekala na železniški progi Brčko–Banovići, za katero je udeleženec Tone Logar pisal dnevnik; lokalno delovno akcijo iz leta 1961 v Radečah, kjer so zgradili stadion ter opis, kako so prostovoljci leta 1965 urejali cesto na Kopitnik. Obdobje delovnih akcij v sedemdesetih in osemdesetih letih, ki so dobile nov zagon in pri katerih so bile zasavske mladinske organizacije še posebej aktivne ter zadnjo zvezno delovno akcijo, ki je potekala leta 1990 v Sloveniji.

3.1. Zasavci na železniški progi Brčko–Banovići leta 1946

Bogati rudarski del Banovići je imel slabe prometne povezave in s tem je bil hiter gospodarski razvoj onemogočen. Banovići so bili že v Avstro-Ogrski znani kot eno izmed ležišč z bogatimi plastmi rjavega premoga, zaradi odmaknjenosti od prometnih povezav pa ni bilo zadostno izkoriščeno. Že pred graditvijo so izračunali, da bi se z graditvijo železniške proge izkop premoga logistično lahko takoj povečal za 8- do 10-krat. Poleg tega so računali, da bo nova proga razbremenila progo Sarajevo–Brod in omogočila živahnejši promet z industrijskimi centri okrog Zenice. Namen je bil doseči, da bi ta proga povezala industrije v Osijeku, Vojvodini in Beogradu ter dostavljala energent. Poleg premoga bi po omenjeni progi prevažali še sol iz rudnika soli v Tuzli. Centralni komite Ljudske mladine Jugoslavije je 27. marca 1946 pozval jugoslovansko mladino h graditvi te proge. To 88,5 kilometrov dolgo progo so zgradili v 190 delovnih dneh. Delo se je začelo 1. maja 1946, odprta pa je bila 7. novembra 1946, 22 dni pred rokom.

Himna II. revirske proletarske brigade

*Mi smo proletarci,
otroci dela vsi,
kdor boji se dela
z nami ne zdrži.*

*Tam, kjer sonce zlato
nam se smehlja,
iz črnega revirja,
tam smo mi doma.*

*Mi mladinsko progo
prišli smo gradit
hočemo v revirje
udarni se vrnit.*

*Bratstvo in edinstvo
tu trdimo mi,
vsak od proletarcev
tu se prekali. (Tone Logar)*

Sama železniška proga povezuje kraja Brško in Banovići. Namen graditve je bil tudi združiti nahajališče rjavega premoga v banoviškem premogovniškem bazenu z vodnimi potmi in jih povezati z rečnim pristaniščem v Brčkem.⁸⁵

1. Celjska brigada Karla Destovnika-Kajuha. V tej brigadi je bila tudi Revirska četa

Progo je gradilo 62.268 članov Ljudske mladine Jugoslavije, od teh 6.100 Slovencev. Vsak mladinec je moral izpolniti vstopni formular, imeti zdravniško potrdilo, da je zdrav in fizično sposoben za delo, in hrano za prve tri dni. Brigade so se lahko udeležili samo mladinci in mladinke z dopolnjevnim 16. letom starosti. Vsaka brigada je na progi delala po šest ur

na dan, preostali čas pa so izkoristili za vzgojo in kulturo, telesni in fizični razvoj ter za zabavo. V nasprotju z brigadami iz drugih republik je bilo v brigadah iz Slovenije tudi veliko deklet, kar za brigade iz drugih republik ni bilo običajno.

V Sloveniji so v glavnem odboru ZMS na II. plenarnem sestanku sklenili, da bo slovenska mladina 1. maja poslala na progo 1000 brigadirjev. Za voditelje delovnih brigad je glavni odbor Ljudske mladine Slovenije (LMS) organiziral tečaj za vodenje brigad. V začetni mobilizaciji so bile različne težave, pre malo je bilo povezanosti z odbori ljudske oblasti in tudi starši so kazali odpor. Kljub raznim težavam je prva skupina slovenskih brigadirjev odšla. V tej akciji je sodelovala tudi mladina s celjskega območja, tja je sodilo tudi Zasavje. Iz Trbovelj so 3. septembra 1946 na delovišče prišle tri čete: I. Trboveljska četa – mladina Trbovelj, katere komandir je bil Lojze Deželak, II. Hrastniška četa, dopolnjena z mladino iz Radeč, kateri je poveljeval Bertl Jagodič in III. Zagorska četa – mladina iz Zagorja, katero je vodil Jože Zupančič.⁸⁶

⁸⁵ vir: Arhivi, letnik 37 (2014) št. 1; Slovenske delovne brigade na mladinski železniški progi Brčko–Banovići, str. 234

⁸⁶ vir: Arhivi, letnik 37 (2014) št. 1; Slovenske delovne brigade na mladinski železniški progi Brčko–Banovići, str. 236–237

Vodstvo brigade pa je bilo v naslednjem sestavu: komandant brigade je bil Jože Verbič iz Trbovelj, namestnik je bil Rudi Bregar iz Zagorja, kulturni referent je bil Vinko Trinkhaus iz Hrastnika, fizikurna referenta sta bila Franci Plazar iz Hrastnika ter Tone Logar iz Zagorja, administratorka brigade je bila Hermina Murovič iz Zagorja.

Zasavci so sprva uporabljali naziv I. proletarska, vendar je glavni štab ugotovil, da ima tako ime že neka bosansko-hercegovska brigada, kateri je bilo ime tudi uradno priznано, zato so začeli uporabljati ime II. revirska proletarska brigada. Vendar tudi to ime ni zdržalo, glavni štab je v dokumentaciji uporabljal naziv IV. Celjska, pozneje pa 219-Trboveljska brigada. Delovna brigada iz revirjev je po zbranih podatkih takrat štela 170 brigadir in brigadirjev.⁸⁷

Za celotno traso so veljale enotne delovne norme. Delo je potekalo v treh izmenah, tudi ponoči. Vsaka brigada je bila na akciji po dva meseca. Brigadirji so sprva bivali na prostem, spali pod šotori in se hranili po vojaških kuhinjah, kasneje so zgradili barake.⁸⁸ Pri delu na trasi so bili brigadirji razdeljeni na trojke. Pri razdelitvi se je posebno pazilo, da so bile fizične moči posameznih trojk čimbolj enakomerno razdeljene. Vsaka trojka je imela samokolnico, lopato in kramp. Ker orodja ni bilo dovolj, so šibkejši nosili na delovišče vodo ali pomagali v kuhinji. Takega dela pa so se vsi branili, in če je bilo le mogoče, pobrisali na progo.⁸⁹

Tone Logar, ki je vodil dnevnik, je v svojih spominih na delo na progi, zapisal marsikatero zanimivo prigodo in anekdoto. Ena takšnih je zaplet, ki se je pripetil, še preden so stopili na delovišče. Prišel je nalog, da se morajo fantje iz higienskih razlogov ostriči na balin. »Frizur ne damo!« so bili sprva vsi odločeni. No, pozneje so brigadirji iz Trbovelj, Hrastnika in nekaj Zagorjanov po prigovarjanju, na pritiske po partijski in skojevski direktivi le popustili. Tiste, ki so kljub temu še vedno vztrajali, so prišla prepričevati celo dekleta. Kljub vsemu je 25 Zagorjanov lase obdržalo.⁹⁰ Ta zaplet pa se ni tukaj končal. Brigadirke iz Trbovelj so začele svoje fante zafrkavati, Zagorjanke pa so se muzale, češ, poglejte naše Zagorjane, oni bodo šli domov s frizurami, vi pa z golimi bučami. Trbovci so zato sklenili, da bodo pred vrnitvijo domov ostrigli vsaj nekatere, čeprav na silo. Vendar so Zagorjani za to namero pravočasno izvedeli. Nekoga so postavili za »požarnega« in splečalo se je. Neko noč je trboveljski brigadir s škarjami za lase potihoma splezal do Zagorjanov. Prebudil je požarnega, ki je zaradi utrujenosti zaspal in po prerivanju je padel v kartonasti sod, v katerem so brigadirji imeli jabolka.⁹¹

⁸⁷ vir: Tone Logar: *Mala kronika MDB Brško–Banoviči 1946*, str. 4, 49

⁸⁸ vir: Arhivi, letnik 37 (2014) št. 1; *Slovenske delovne brigade na mladinski železniški progi Brčko–Banoviči*, str. 236–237

⁸⁹ vir: Tone Logar: *Mala kronika MDB Brško–Banoviči 1946*, str. 10

⁹⁰ vir: Tone Logar: *Mala kronika MDB Brško–Banoviči 1946*, str. 7

⁹¹ Tone Logar: *Mala kronika MDB Brško–Banoviči 1946*, str. 32

Trboveljčan Alfonz Besednjak se takole spominja vključitev v delovno brigado in dela na progi Brčko–Banoviči: *»Ko smo začeli z mladinskimi aktivnosti, sem bil v Cementarni Trbovlje v igri, da gremo v mladinsko brigado. To je bilo 1946. leta za mladinske brigade Brčko–Banoviči. Iz Cementarne smo bili štirje, Pajhnar Martin, Podlesnik Ciril, Klopčič Miro in jaz, Besednjak Alfonz ... ta naša mladinska akcija je bila, da bi pravočasno naredili proggo. Naš delavnik je sicer bil 8 ur, vendar smo vedno delali kako uro več. Delali smo v dveh izmenah, od 6. do 14. ure, drugi pa od 12. ure do teme. Ko nismo delali, smo se v naselju družili z brigadirji. Imeli smo igre, vedno so bile neke aktivnosti. Na teh trasah je bilo 99 % kopanje, »Šafla, kramp pa šajtrga« je bil naš moto. Poleg nas, ki smo delali na zemeljskih delih proge, je bila velika skupina delavcev, ki so bili vojni ujetniki in ti so potem že na tej trasi nadalje dali tampon, švelerje in šine, da je bila vzpostavljena pot. Ko sem šel prvič, sem bil star 16 let, 1946. leta.«*

3.2. LMDA Radeče 1961

Priprave na delovno akcijo so se začele v mesecu aprilu leta 1961 na seji Občinskega komiteja LMS.⁹² Brigadirji so v brigado prihajali po liniji mladinskih aktivistov, gospodarskih organizacij (oziroma podjetij), ki so štipendiste, preden so jih vzeli na prakso, poslali na delovno akcijo. V času zbiranja prostovoljcev za delovno akcijo pa so prišli do zanimive ugotovitve, da je več interesa za lokalne delovne akcije kot pa za zvezne.

MDA⁹³ je bila v Radečah organizirana od 15. junija, delalo se je v treh izmenah do konca julija. Investitor delovne akcije sta bila Tovarna papirja Radeče ter stanovanjska skupnost Radeče. Na akciji je sodelovalo 180 brigadirjev, v treh izmenah po 60 brigadirjev, vsi so bili iz hrastniške občine. Delovni čas je trajal 6 ur, v popoldanskem času pa so delali le prostovoljci.

Čeprav je bilo delovišče na močvirnatem terenu, je delo potekalo brez večjih zapletov, pri delu pa so si pomagali tudi s kamionom in buldožerjem. Brigada je imela za namen izgradnje zagotovljenih 3.800.000 takratnih dinarjev. V sklopu delovne akcije v Radečah je brigada izvedla tudi idejno-politično vzgojo, kjer so obravnavali politične teme, delo v samoupravnih odborih, zunanjo politiko, gospodarska vprašanja ipd. Na področju kulture je brigada organizirala skeče, folkloro in zabavne večere. Poskrbljeno je bilo tudi za športno dejavnost, brigadirji so največ zanimanja pokazali za mali nogomet, rokomet in odbojko. Kljub temu da delovna akcija ni bila nevarna, je bilo v brigadi vseeno poskrbljeno za zdravniško službo, saj je med brigadirje vsak dan prihajal zdravnik.⁹⁴

⁹² LMS – Ljudska mladina Slovenije

⁹³ MDA – mladinska delovna akcija

⁹⁴ vir: SI AS 583 Republiška konferenca zveze socialistične mladine 1941–1990, škatla 23;

Marjan Pergar

Svoje spomine na to delovno akcijo je izčrpno strnil Marjan Pergar, ki je bil takrat vodja čete v vseh treh izmenah ... »Konec petdesetih let in v prvi polovici šestdesetih je bila občina Radeče, zaradi gospodarskih pa tudi političnih razmer, priključena hrastniški občini in tudi družbeno politične organizacije za celotno območje so imele sedež v Hrastniku. Nogometno društvo Papirničar v Radečah je takrat potrebovalo novo igrišče, saj staro ni imelo niti predpisanih dimenzij, v kraju se je vse bolj razvijala lahka atletika v okviru TVD⁹⁵ Partizan, ki ni imela nobenega tekmovališča za treninge in nastope, delno pa je pripomogla k ideji za izgradnjo stadiona tudi enaka akcija v Hrastniku pred tem. Tako smo mladinci in športna društva po dolgotrajnih pregovarjanjih in prepričevanjih na sestankih DPO⁹⁶ in krajanov ter ob podpori Papirnice Radeče, ki je vsa leta sponzorirala Nogometni klub, vendarle dosegli začetek gradnje.

Začetna dela, predvsem izkop kanalov in vgradnjo ustreznega kamena za odvajanje meteorne vode, so bila kakor naročena za delo mladih rok, zato je Občinski odbor ZSMS⁹⁷ v Hrastniku sprejel sklep, da se med počitnicami leta 1961 organizira taka akcija v občinskem merilu. Sodelovali so predvsem mladinci in mladinke, ki so zaključili osnovno šolo in prvi ali drugi letnik srednje. Skušal sem obnoviti takratne dogodke po spominu, saj sem delal kot vodja čete v brigadi vse tri izmene in tako zasledoval celotno akcijo.

Organiziranost brigade

Brigadirji smo bili razvrščeni v tri čete po 10 do 12 članov. Brigado je vodil vodja brigade Uhan Pavle skupaj s tremi vodji čet. To vodstvo je vsak večer preanaliziralo opravljeno delo tega dne in izdelalo plan opravil za naslednji dan po četah. Vodja brigade je poskrbel za potrebne prevoze in drugo pomoč, ki smo jo potrebovali.

Le 150–200 m vstran od lokacije delovišča je poslopje Osnovne šole Marjana in Milana Nemca, kjer je brigada bivala, tu smo prenočevali v izpraznjenih razredih, tu so bile kuhinja in jedilnica ter sanitarije. Zraven, med deloviščem in šolo pa je bila telovadnica z rokometnim igriščem za popoldansko razvedrilo brigadirjev in brigadirjk. Lahko trdim, da je bilo za člane brigade dobro poskrbljeno, imeli smo tudi Prvo pomoč za žulje in manjše poškodbe,

Analiza lokalnih delovnih akcij za leto 1961

⁹⁵ TVD – telovadno društvo

⁹⁶ DPO – Družbeno politična organizacija

⁹⁷ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

drugo pa je oskrbela ambulanta v Radečah. Ekonom brigade pa je skupaj s kuharicami in komandantom brigade poskrbel za nemoteno delo kuhinje. Akcija je bila dobro pripravljena, na zelo ugodni lokaciji ter tudi dobro podprta s strani družbenopolitičnih in gospodarskih organizacij v Radečah in v Hrastniku. Seveda v tistih časih materialnih problemov nismo zaznali, saj je bilo za oskrbo zadolženo Trgovsko podjetje v Radečah, za ostalo pa delovne organizacije v Hrastniku in Radečah, predvsem Papirnica Radeče.

Obseg dela brigade in delovni dan

Naloga brigade je bila, da izdela na že grobo splanirani površini drenažne jarke in jih napolni s kamenjem. Stadion je bil zgrajen na njivah nad Radečami. Grobo planiranje je bilo izvedeno že pred začetkom dela brigade in izkop se je lahko pričel. Za lažje razumevanje obsega dela je bila to površina okoli 150 krat 70 m, to pa je kar dober hektar. Na tej površini smo izkopali prečne jarke v medsebojni razdalji 8–10 ter zbirni kanal po celi dolžini 150 m. To je bilo skupaj preko 1000 m izkopanih jarkov globine od 0.5–1 metra in širine 40–50 cm.

V te jarke smo nadevali okroglo kamenje različnih velikosti, kamor se je lovila voda in se odvajala s površine. Kamenje smo nabirali v Savi pri Radečah, ga prevažali na gradbišče in nato vgradili v jarke. Na žalost je bilo delo zelo monotono, zato smo morali v vodstvu brigade poskrbeti za prijetnejši preostanek popoldneva, ko smo bili brigadirji prosti. Posebno pozornost smo posvetili dejstvu, da so bili tu mladi iz dveh občin, ki se predtem niso medsebojno poznali in je bilo potrebno na začetku vsake izmene poskrbeti za normalne medsebojne odnose. Po spominu lahko trdim, da so bili le-ti v vseh treh izmenah odlični in ni bilo nobenih večjih razprtij.

Po zgodnjem vstajanju, osebni higieni in zajtrku smo odšli na gradbišče in začeli z delom. Zaradi vročih julijskih dni je brigada delala le 5–6 ur na dan, to je od 7. do 12.–13. ure, odvisno od značaja dela. Po umivanju je bilo kosilo in potem počitek. Popoldne pa je bilo treba zagotoviti še ustrezen zabavnejši del dneva. To pa je bilo predvsem šport in družabne igre. Občasno smo organizirali tudi kakšno filmsko predstavo v bližnji kinodvorani in predavanje. Seveda pa je bilo dopoldansko delo tako naporno, da so brigadirji najraje počivali s knjigo v roki.

Seveda je bilo vodenje in organizacija nemotenega delovanja take brigade, urejevanje manjših sporov med mladimi, do katerih je gotovo prihajalo in prijazno sobivanje v šolskih prostorih, kjer so brigadirji spali na tleh in je bil življenjski prostor zelo utesnjen, zelo zahtevno. Moramo pomisliti, da so bili to mladi v starosti 14–17 let, večji del še v puberteti. Zato je vodstvo brigade predvsem poskrbelo za takojšnje reševanje sporov, da se ti niso odmikali naprej in rastle. Ne spomnim se, da bi v vseh treh izmenah enkrat prišlo do tega,

da bi kdo želel zapustiti brigado in oditi domov. Živelimo pač v drugačnih, skromnejših časih, razlik med mladimi ni bilo in tudi vsi so hoteli dokazati, da zmorejo to delo in niso »reve«. In tudi leta kasneje sem v pogovorih ugotovil, da so ostali lepi spomini. In še posebej, ko so bila dela na izgradnji stadiona zaključena in se je le-ta pokazal v vsej veličini, smo bili brigadirji zelo ponosni na svoj prispevek.«⁹⁸

3.3. LMDA Kopitnik 1965

Koliko se je v domačem okolju postorilo s prostovoljnim delom in s tem izboljšalo kvaliteto življenja za občane, je lepo razvidno iz delovne akcije hrastniške mladine, ko je leta 1965 s prostovoljnim delom zgradila odsek ceste od Turja do Kopitnika. Treba je poudariti, da je bila to le ena izmed mnogih lokalnih mladinskih delovnih akcij.

Dela na cesti Turja–Kopitnik

Občinski komite Zveze mladine Hrastnika se je leta 1965 odločil, da bodo gradili cesto na odseku od Turja do Kopitnika. Na delovni akciji, kjer je bilo predvideno, da bo sodelovalo okrog 40 mladincev, se jih je odzvalo več kot sto. Vendar pa jih je septembra, ko so stekla dela, zaradi slabega vremena na delovišče odšlo le 74. Predviden zaključek dela je bil planiran v 2–3 tednih. Akcija je lepo stekla, udeleženci so imeli le manjše

probleme z zagotavljanjem orodja s strani delovnih organizacij.⁹⁹ Nagrada za opravljeno delo je sledila decembra, ko so organizirali izlet v Begunje. Zraven so se pridružili tudi prostovoljci, ki so pomagali pri graditvi žičnice na Kalu. Ogledali so si letališče na Brniku, zapore iz 2. svetovne vojne v Begunjah, pot pa so nadaljevali proti Veliki Planini.¹⁰⁰

3.4. Preporod delovnih akcij – obdobje sedemdesetih

Sredi šestdesetih let so se začela pojavljati mnenja, da delovne akcije niso gospodarna naložba, zanje je bilo vse manj navdušenja in predvsem vse manj denarja. Prostovoljno delo je dobilo nov smisel v lokalni usmeritvi ter pomoči manj razvitim krajem. Te akcije so bile manjšega obsega, mladina

⁹⁸ vir: spomin Marjana Pergarja

⁹⁹ vir: www.dlib.si ; *Steklar, leto I, št. 8, 5. 10. 1965, str. 3*

¹⁰⁰ vir: www.dlib.si; *Steklar, leto I, št. 11–12, 31. 12. 1965, str. 4*

tako kljub zastoju v šestdesetih letih nikoli ni čisto prekinila stika s prostovoljnimi delom. To se je obrestovalo, ko so leta 1972 znova oživele zamisli o organiziranem prostovoljnem delu mladih. Začeli so Ljubljančani s tremi akcijami; na Kozjanskem so domačinom pomagali pri napeljavi elektrike in vodovodnega omrežja, v Planici so urejali strugi hudournika Cipernik, v Ravnah na Koroškem pa gradili kulturni dom.

Znova so dejavnosti mladinskih delovnih brigad tako oživele v sredini sedemdesetih let 20. stoletja. V tem obdobju so bile na prvem mestu politično orodje, ki je povečevalo kult fizičnega dela, enakosti in samoupravnega socializma. Socialistična mladinska organizacija je tokrat kandidate privabljala z razvejano kulturno in športno dejavnostjo ter možnostjo pridobivanja množice znanj, med drugim šoferskega izpita; delavcem pa se je udeležba v delovnih akcijah štela za delovni čas. Najpomembnejša stvaritev mladinskih delovnih akcij tega obdobja je železniška proga Beograd–Bar, katere izgradnja je potekala med letoma 1975 in 1978. Dejavnost se je v zelo zmanjšanem obsegu nadaljevala v osemdeseta leta 20. stoletja, ko so potekale pretežno specializirane akcije, do konca desetletja pa so zamrle tudi te.¹⁰¹

Vabilo na srečanje brigadirjev leta 1976

V Hrastniku so leta maja 1972 gostili srečanje nekdanjih brigadirjev, ki so sodelovali na republiških in zveznih akcijah, v počastitev 80. obletnice rojstva Tita in 25-letnice gradnje proge Šamac–Sarajevo. Srečanja, ki je potekalo pred šolo narodnega heroja Rajka, se je udeležilo 200 bivših brigadirjev. Pripravljalni odbor je ocenil, da je v vseh teh letih, od 1945 do 1972, na delovnih akcijah sodelovalo 600 hrastniških prostovoljcev. Sledil je fizkulturni program, v katerem je sodeloval tudi takrat eden najboljših telovadcev Miro Cerar. Nadaljevalo se je prijetno druženje brigadirjev ob prepevanju pesmi, vse skupaj pa je zabaval ansambel Veseli berači.¹⁰² Uspeh srečanja je bil tako dober, da so se odločili ob 30. obletnici prvih mladinskih delovnih brigad 5. maja leta 1976 ponoviti srečanje brigadirjev veteranov, ki je bilo hkrati tudi osrednja revir-

ska proslava.¹⁰³ Ob tej priložnosti je stekla tudi pobuda za ustanovitev kluba brigadirjev Hrastnik, ki naj bi združeval vse brigadirje, od starejših do mlajših. Datum za ustanovitev kluba je bil 6. november 1976.¹⁰⁴

¹⁰¹ Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Mladinske_delovne_brigade

¹⁰² vir: www.dlib.si; *Steklar, Leto VIII, št. 6.; 7. 6. 1972, str. 4*

¹⁰³ vir: www.dlib.si; *Steklar – Glas mladih, junij 1976, str. 3*

¹⁰⁴ vir: www.dlib.si; *Steklar, leto XII, št. 11; 15. 11. 1976, str. 8*

V Zasavju so nad prostovoljnimi delom bdele občinske organizacije ZSMS¹⁰⁵. Na regijski ravni pa je bila mladina organizirana v Medobčinski svet ZSMS Revirskih občin, ki je usklajeval skupne aktivnosti mladih v revirskih občinah. Pod tem organizacijskim okriljem so bile v sedemdesetih najbolj aktivne in prepoznavne *MDB*¹⁰⁶ 3. julij v Hrastniku, *MDB Ustanovnega kongresa KPS* v Trbovljah ter *MDB Franc Farčnik* v Zagorju. Poleg teh so bile ustanovljene tudi *MDB bratskih mest*, ki so združevale prostovoljce iz Zasavja in pobratnih mest Zasavja, Aleksinac, Lazarevac in Raška (Srbija). Hrastniški steklarji so bili tudi del vsejugoslovanske, *MDB Steklarji Jugoslavije*, ki je združeval prostovoljce jugoslovanskih tovarn stekla. Na medobčinski ali regijski ravni je delovala *MDB Revirji* ali tudi *MDB Rdeči revirji*, ki je združevala vse Zasavčane. Pod okriljem *MDB Rdeči revirji* je delovala v sedemdesetih tudi mlajša sekcija, imenovana *PDB*¹⁰⁷ *Rdeči revirji*.

Brigadirka z emblemi zasavskih brigad

¹⁰⁵ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

¹⁰⁶ MDB – mladinske delovne brigade

¹⁰⁷ PDB – pionirska delovna brigada

MDB Rdeči revirji so sestavljali predvsem mladinci iz srednjih in poklicnih šol. Zasavci v sklopu te brigade so se v sedemdesetih na primer udeležili MDA Haloze 75 in Slovenske gorice 76, kjer so kopali kanale za primarni vodovod.¹⁰⁸ MDB je sodelovala tudi na zvezni delovni akciji Posočje 76, ki je trajala še leta 1977 in 1978. Brigada Rdeči revirji je leta 1978 začela v Posočju delati v prvi izmeni (od 2. do 23. junija). Po zaprtju delovišča v Posočju so brigadirji odšli še na delovno akcijo Šamac–Sarajevo, kjer je bilo predvideno, da bodo delali do septembra. Leta 1978 je vseh delovnih akcijah sodelovalo okrog 300 zasavskih brigadirjev.¹⁰⁹ Na relaciji Šamac–Sarajevo so po prvi veliki MDA¹¹⁰ leta 1948 začeli po 30. letih z gradnjo drugega železniškega tira.

Brigada bratskih mest na MDA Šamac–Sarajevo

Projekt izgradnje so opisovali kot eden največjih mladinskih podvigov v zadnjih 15. letih, ki bo zgrajen z MDB-ji. Predvideli so, da bo na njem sodelovalo 24.000 brigadirjev.¹¹¹ V letu 1978 je bila prvič organizator MDB¹¹² Steklarji Jugoslavije, mladinska organizacija Steklarne Hrastnik, kar je pomenilo, da je tudi pokroviteljstvo nad brigado prevzela hrastniška steklarna. V mladinski steklarski brigadi so se zbrali mladi iz steklarn Paračnin, Zaječar, Skopje, Pančevo, Pula, Lipnik, Samobor, Straža, Rogaška Slatina in Hrastnik. Brigada je delala na izgradnji primarnega vodovoda na MDA Slovenske gorice 78 od 16. julija do 6. avgusta. Poveljeval ji je Hrastničan Rajko Žagar. Udeleženi-

¹⁰⁸ vir: www.dlib.si; *Steklar – Glas mladih, oktober 1976, str. 2*

¹⁰⁹ vir: www.dlib.si; *Steklar – glas mladih, april 1978, str. 1*

¹¹⁰ MDA – mladinska delovna akcija

¹¹¹ vir: www.dlib.si; *Steklar – Glas mladih, junij 1978, str. 2*

¹¹² MDB – mladinska delovna brigada

ci so se na delovni akciji dobro počutili, poleg dela so se v popoldanskem času angažirali tudi na področju kulture, športa in informiranja.¹¹³ Delovno za zasavske brigade se je zaključilo tudi poletno obdobje v letu 1979. Na MDA-jih je tisto leto sodelovalo 300 mladih Zasavčanov, predvsem srednješolcev. *MDB Franc Farčnik* je delala na avtocesti bratstva in enotnosti v Makedoniji. V Makedonijo na MDA Mariovo se je odpravila tudi brigada Bratskih mest, v sklopu katere se je izmenjalo 50 brigadirjev. *MDB Ustanovnega kongresa KPS*¹¹⁴ iz Trbovelj so bili v Suhi krajini. Na MDA na Goričkem so se leta 1979 udeležile *Pionirska delovna brigada Rdeči revirji*, ki so jo sestavljali pionirji iz Zagorja, Trbovelj z brigadirji iz Žalca, Pirana in Hrastnika, ter *MDB 3. julij* iz Hrastnika. Na delovni akciji Goričko 79 se je *MDB 3. julij* še posebej izkazala, kjer je urejala cestno omrežje. Brigada je bila štirikrat udarna, dobila je dve priznanji na področju interesnih dejavnosti ter pridobila trak MDA Goričko 79, kar je najvišje priznanje, ki ga lahko dobi brigada na slovenskih tleh. Hrastničani pa v tem letu niso samo pridno pomagali na Goričkem, tudi v lokalnem okolju so imeli številne delovne akcije, saj so na primer urejali cesto na Kal, pogozdovali na starem Hrastniku, izkopali vodovod do doma Čebelarskega društva ter urejali ceste v Podkraju.¹¹⁵

3.4.1. Delovne akcije in zasavske brigade v letu 1970

KOZJANSKO 75

MDB Rdeči Revirji

SUHA KRAJINA 75

HALOZE 75

BEOGRAD BAR 75

JESENOVAC 75

KOZARA 75

¹¹³ vir: www.dlib.si; *Steklar – Glas mladih, september 1978, str. 1*

¹¹⁴ *KPS – Komunistična partija Slovenije*

¹¹⁵ Vir: www.dlib.si; *Steklar – Glas mladih, oktober 1979, str. 1, 2*

KOZJANSKO 76	MDB Bratska mesta
SLOVENSKE GORICE 76	MDB Rdeči Revirji
ĐERDAP 76	
BEOGRAD 76	
PLJAČKOVICA 76	
SAVA 76	
POSOČJE 76	MDB Štefan Kovač-Marko ¹
KOŽBANA 76	MDB Franc Farčnik
KOŽBANA 77	MDB 3. julij Hrastnik
POSOČJE 77	MDB Bratska mesta
NIŠ 77	
POSOČJE 78	MDB Rdeči revirji
ŠAMAC-SARAJEVO 78	
KOZJANSKO 78	MDB 3. julij Hrastnik
	MDB Ustanovnega kongresa KPS Trbovlje
KOŽBANA 78	MDB Franc Farčnik
GORIČKO 79	PDB Rdeči Revirji
GORIČKO 79	MDB 3. julij Hrastnik
BRKINI 79	MDB Bratska mesta ²
AVTOCESTA BRATSTVA (Makedonija) 79	MDB Franc Farčnik
SUHA KRAJNA 79	MDB Ustanovni kongres KPS
	MDB Bratskih mest
MARIOVO 79 (Makedonija)	

3.5. Stanje delovnih akcij v osemdesetih – zadnja MDA Zasavje

V osemdesetih je zanimanje za delovne akcije začelo počasi upadati. To se je kazalo tudi v lokalnem zasavskem okolju. Brigada 3. julij je na primer v letu 1984 prvič odšla na delovno akcijo nepopolna, prav tako ni bilo izmenjave brigadirjev za brigade Bratska mesta. Problemi so bili pri pridobivanju prostovoljcev, zagotavljanju mentorjev, s pripravami brigad in brigadirjev na odhod na delovno akcijo (kdo je odgovoren za pripravo delovišča, zagotovitev orodja ipd.), poznim odločanjem za mladinsko delo ter financiranjem prostovoljnega dela. Drug kazalec, na podlagi katerega se je kazalo upadanje zanimanja, je bilo število LMDA¹¹⁶ ter število udeležencev na njih. V letih 1980–1983 se je število zmanjšalo od približno 1.000 udeležencev na 400. Prav tako je upadlo število delovnih akcij, saj jih je bilo v letu 1983 samo še 15.¹¹⁷

V letu 1989 se je število MDA v Sloveniji zmanjšalo le na štiri oziroma tri zvezne (Slovenske gorice, Goričko in Zasavje) in eno republiško (Sevnica). V preostali Jugoslaviji je bilo tega leta še 30 zveznih MDA, ki so se jih udeležile le tri (nepopolne) brigade iz Slovenije. Udeležencev in udeleženk na štirih MDA v Sloveniji je bilo 1.192, kar je pomenilo presenetljivo visokih 90 odstotkov od predvidenega števila. Vzrok za to je bil še vedno visok interes za udeležbo na MDA v Sloveniji iz preostale Jugoslavije.¹¹⁸

Opravljeno delo na MDA ZASAVJE

Akcija je v naših krajih potekala tri leta. Začetek akcije je bil leta 1988, akcija je bila organizirana kot republiška, v letih 1989 in 1990 pa kot zvezna mladinska delovna akcija. Brigadirji so bili nastanjeni v Dijaškem rudarskem domu v Hrastniku. Brigade so bile iz Slovenije, iz republik Jugoslavije, celo iz Slovaške in Gruzije. Pomoč je nudila tudi jugoslovanska vojska s svojimi brigadami. Republiška mladinska delovna akcija Zasavje 88 je potekala od 4. julija 1988 do 13. avgusta 1988 v vseh treh revirskih občinah Zagorja, Trbovelj in Hrastnika. Akcijo je organiziral medobčinski svet ZSMS¹¹⁹.

Glavni cilj akcije leta 1988 je bila izgradnja vodovoda na Dobovec v občini Trbovlje in izgradnja primarnega vodovoda na Kopitnik v občini Hrastnik. Popravljali so tudi ceste v občini Zagorje ob Savi, in sicer na odsekih Kotredež–Čemšenik–Šentgotard, Flančnik–Dobrljevo, Zagorje–Brezovica–Tirna, Medija–Kozel in v Hrastniku na odcepu ceste Blate–Kal, sanirale so se

¹¹⁶ LMDA – lokalna mladinska delovna akcija

¹¹⁷ vir: arhiv Boruta Slanška; Okrogla miza na temo Mladinsko prostovoljno delo, 23. 2. 1984

¹¹⁸ vir: V korak s časom – Slovensko mladinsko prostovoljno delo, I. 1998, str. 52; poročilo MDA Zasavje 1988 in 1989.

¹¹⁹ ZSMS – Zveza socialistične mladine

površine, prizadete zaradi rudarjenja in plazu Hribarnik v občini Hrastnik. Sodelovala je tudi brigada Rdečega križa Slovenije, ki je po posebej pripravljenem programu delala na kmetijah in pomagala ostarelim kmetom v občini Zagorje. Glavni investitor sta bila Rudnik in Termoelektrarna Trbovlje.

Postroj na MDA Zasavje

*Pripadniki JLA na MDA
Zasavje 89*

Akcijo sta vodila komandanta Zoran Tomše in Janez Trbovc, delovišče je vodil Iztok Vukovič, za naselje je bil zadolžen Aleksander Pavlinc, pomočnica za naselje je bila Tanja Pecin, za interesne dejavnosti pa sta skrbela Zlatan Vukosavljevič in Anka Mergole. V popoldanskih urah so brigadirji organizirali družabna srečanja, spoznavali običaje in kulture drugih republik, organizirali računalniški tečaji, tečaj prve pomoči, obiskovali knjižnico in muzej ter sproščali energijo na športnih tekmovanjih.

Sodelovalo je 10 brigad z 207 brigadirji. Sodelovale so brigade MDB Vida Janežič Lučka iz Ljubljane Center, MDB¹²⁰ Franjo Golob iz Dravograda, PDB¹²¹ Janez Mrak Novo mesto, MDB Logaški bataljon iz Logatca, MDB Rdeči križ Slovenije, MDB Podravje s Ptuja, Lenarta in Ormoža, MDB Anton Ukmar Koper, MDA Miloš Zidanšek Radlje ob Dravi in brigadirji iz Slovaške.

V letu 1989 se je akcija Zasavje 89 preimenovala v zvezno delovno akcijo. Brigadirji so nadaljevali z začetimi deli na vodovodnih omrežjih na Kopitniku in Dobovcu, začeli pa so graditi vodovod tudi v Ravenski vasi nad Trbovljami.

Akcijo je vodil komandant Andrej Lapornik, namestnik za naselje je bil Franc Bratušek, delovišče je vodil Iztok Vukovič, za interesne dejavnosti pa sta skr-

¹²⁰ MDB – mladinska delovna brigada

¹²¹ PDB – pionirska delovna brigada

bela Anka Mergole in Stane Stanič. Na akciji je sodelovalo 10 brigad s 420 brigadirji v sestavi: MDA Prva posavska Orašje, MDB Bratstvo in jedinstvo istok, MDB Koroška, MDB Ivan Gošnjak Zagreb, MDB Danica Korač Grubišno Polje, MDB Liman Novi Sad, MDB Emil Duraku Đakovica, MDB Đorđe Zličić Cisa Novi Sad, MDB Ivo Lola Ribar Slovenj Gradec in brigadirji iz Gruzije.

Pri izgradnji vodovoda na Kopitniku so pomagali tudi pripadniki JLA¹²² iz enote letalskega korpusa iz Zagreba, enote Cerklje ob Krki. Skupino 75 brigadirjev je vodil poročnik Borut Angeli.

Odnos krajanov do brigadirjev je bil na izredno visokem nivoju in medsebojnega sodelovanja si še želijo. Krajanje so dnevno sodelovali pri izgradnji vodovodov. Prav tako je bilo zgledno sodelovanje z investitorji. Brigadirji so bili zadovoljni tudi s pogoji življenja v naselju, saj so imeli na razpolago vse objekte za šport in rekreacijo, kinodvorano, muzej, ogled tovarn in izlete na Bled in v Celje.

Leto 1990 je zaznamovalo veliko upadanje zanimanja za mladinske delovne akcije in odpovedi udeležbe brigad na akcijah širom Jugoslavije je bilo čedalje več. Tudi druga izmena akcije Zasavje 90 je odpadla zaradi odpovedi udeležbe brigad, zato se je akcija predčasno zaključila že 20. julija 1990. Tudi tretje leto zapored so se nadaljevala dela na primarnem vodovodu Kopitnik, kjer je zaradi zelo zahtevnega terena delo napredovalo počasneje. Kljub vsemu pa je bilo izkopanih 340 m³ zemlje. Brigadirji so izkopali 710 m kanala in po položitvi vodovodnih cevi zasuli 150 m kanala. Sodelovali sta samo dve brigadi, v katerih je bilo 76 brigadirjev iz MDB¹²³ Vazduhoplovna omladinska radna brigada – Viktor Bubanj iz Railovca in MDB Đure Đakoviča iz Slavonskega Broda.

Akcijo je vodil komandant Boris Volaj, dela na delovišču sta vodila Boris Marič in Ernest Gričar, za naselje je skrbel Mile Jokanovič, za kulturo pa Dejan Jakšič. Akcijo je z brigadirji, Občino Hrastnik in investitorjem, Komunalnim podjetjem Hrastnik koordiniral Franci Kovač.¹²⁴

¹²² JLA – jugoslovanska ljudska armada

¹²³ MDB – mladinska delovna brigada

¹²⁴ vir: arhiv Boruta Slanška

3.5.1. Delovne akcije in zasavske brigade od leta 1980

ĐERDAP 80	MDB 3. julij Hrastnik
BOHINJ 80	MDB Miha Marinko
GORIČKO 80	PDB Rdeči revirji
RAŠKA 80	
POSOČJE 81	MDB 3. julij Hrastnik
POSOČJE 81	PDB Rdeči Revirji
POSOČJE 81	MDB Ustanovni kongres KPS
BELA KRAJINA 81	MDB Rdeči Revirji
PRIZREN 81	MDB Rdeči Križ YU
BEOGRAD 81	
RAŠKA 81	MDB Bratska mesta
SLOVENSKE GORICE 82	MDB 3. julij Hrastnik
GORIČKO 82	PDB Rdeči revirji
NIŠ 82	MDB Steklarji YU
KOZJANSKO 82	
ISTRA 83	MDB 3. julij Hrastnik
LJUTOMER 83	PDB Rdeči revirji
BEORAD 83	MDB Bratska mesta
ĐERDAP 83	MDB Steklarji YU
NOVA GRADIŠKA 83	
KOZJANSKO 84	MDB Bratska mesta
BELA KRAJINA 84	PDB Rdeči Revirji
GORIČKO 84	
NOVA GORICA 84	
VIPAVSKA DOLINA 84	MDB 3. julij Hrastnik
JESENOVAC 84	MDB Steklar YU

BRKINI 85	MDB 3. julij Hrastnik
SUHA KRAJINA 85	PDB Rdeči revirji
GORIČKO 85	
OHRID 85	MDB Bratska mesta MDB Steklarji YU
TREBČE 86	MDB Miha Marinko
GORIČKO 86	PDB Rdeči revirji
KATLANOVO 86	MDB Bratska mesta
NIŠ 86	
ROGLA 87	MDB Miha Marinko
BRKINI 87	PDB Rdeči Revirji
ZASAVJE 88	29 BRIGAD
SEVNICA 88	PDB Miha Marinko
SUHA KRAJINA 88	
GORIČKO 88	
GORIČKO 89	PDB Rdeči Revirji
ZASAVJE 89	
ZASAVJE 90	
SUHA KRAJINA 90	

3. 6. Opravljeno prostovoljno delo v Zasavju

Mladinci smo v Zasavju sodelovali pri gradnji raznih infrastrukturnih, športnih, kulturnih in drugih objektov. Precejšnje število jih omenjamo v knjigi, zavedamo pa se, da se je v naših krajih s prostovoljnim delom zgradilo še več stvari o katerih nimamo podatkov.

- 1946** stadion Rudar Trbovlje – razširitev nogometnega igrišča zemeljska dela in sprememba lege sever–jug
- 1947** gradnja zdravstvenega doma Zagorje in gasilskega doma Prapretno
- 1948** gimnazija Trbovlje – pomoč pri gradnji prizidka, gradnja ceste od železniške postaje do Trga Trbovelj, čiščenje njiv, spravilo lesa, košnja

sena na kmetiji Bajda na Dobovcu, gradnja Doma kulture v Trbovljah, gradnja zdravstvenega doma Zagorje, Planinska koča Kal – gradnja prve planinske kočice, gradnja gasilskega doma Prapretno

Gradnja tribun na stadionu Rudar Trbovlje.

Gradnja Zadružnega doma v Prapretnem leta 1948

Gradnja godbenega doma v Hrastniku leta 1953.

Pogled na Delavski dom Trbovlje

1950 Planinska koča Kal – gradnja prve planinske kočice iz stare nemške barake, izgradnja vodnega zajetja Kal, gradnja gasilskega doma Prapretno, gradnja zdravstvenega doma Zagorje, gradnja partijskega doma v Trbovljah

- 1951** Kal – gradnja lovskega doma in dovozne ceste, gradnja zdravstvenega doma Zagorje
- 1952** otvoritev zdravstvenega doma Zagorje
- 1953** začetek gradnje Delavskega doma Zagorje, izgradnja Godbenega doma Hrastnik, gradnja zadružnega doma Klek nad Trbovljami, pomoč pri sanaciji plazu Dolinšek in Buden; Dol–Kovk – izgradnja vodovoda
- 1954** otvoritev Kulturnega doma Kantina Trbovlje na Dobrni, gradnja Delavskega doma Trbovlje, izgradnja in otvoritev nogometnega igrišča športnega društva Rudar Hrastnik
- 1955** gradnja planinskega doma v Gorah, gradnja smučarske skakalnice v Sopotu, gradnja Delavskega doma Trbovlje
- 1956** pomoč pri sanaciji plazu Dolinšek in Buden, Dol–Kovk – izgradnja vodovoda, gradnja bazena na Izlakah, obnova športnega igrišča Proletarec v Zagorju, gradnja in razširitev glavne ceste skozi Trbovlje, gradnja in otvoritev Delavskega doma Trbovlje
- 1957** kovinarska šola Trbovlje – pomoč pri gradnji; Delavski dom Trbovlje – pomoč pri izgradnji; Trbovlje–Zagorje – cesta čez Slačnik; Trbovlje – gradnja partijskega doma; Trbovlje – gradnja doma na Vrheh; gradnja doma na Planini – Partizanski vrh, gradnja Trim steze in montaža naprav, gradnja Taborniškega doma Hrastnik
- 1958** kovinarsko naselje – pričetek gradnje petih blokov z 90 stanovanji; Hrastnik – podiranje odprtega bazena in Puharjevega doma pri križišču; izgradnja glavne ceste od bivše Občine Hrastnik do Janeza, gradnja Ribiškega doma Hrastnik, gradnja Taborniškega doma Hrastnik, gradnja Delavskega doma Zagorje, izkop jarkov za vodovod ob kolodvorski cesti, odstranjevanje zemlje pred Delavskim domom Zagorje, gradnja gozdne poti na Izlakah
- 1959** gradnja Delavskega doma Zagorje, urejanje Kulturnega doma Zagorje, gradnja ceste na Trojanah, gradnja glavne ceste v Hrastniku in prestavitev struge potoka Boben, otvoritev Taborniškega doma Hrastnik, gradnja nogometnega igrišča v Hrastniku, gradnja vodovoda v Krnicah, gradnja vodovoda v Turju, gradnja nove planinske kočice na Kalu, gradnja planinskega doma Gore, gradnja vodovoda Turje, gradnja stadiona na Dolu pri Hrastniku, izgradnja gimnazijskega igrišča ob občini Trbovlje, pogozdovanje na Mrzlici

1960 cesta Trbovlje–Slačnik – pomoč pri gradnji, Dom na Vrheh – gradnja doma, otvoritev Delavskega doma Zagorje, gradnja druge planinske kočice na Kalu

1961 gradnja in otvoritev planinskega doma v Gorah, gradnja športnega igrišča v Radečah, gradnja otroške bolnice Trbovlje

1962 gradnja stadiona na Dolu pri Hrastniku

1963 Klek – sodelovanje pri izgradnji doma Tončke Čeč; Mrzlica – sodelovanje pri izgradnji planinskega doma; Kum (Lontovž) – pomoč pri gradnji smučarske kočice; Dobovec – pomoč pri gradnji kulturnega doma; urejanje

Gradnja otroške bolnice v Trbovljah 61

športnih objektov v Trbovljah; Rudarski dom Trbovlje – pomoč pri gradnji, gradnja in otvoritev združnega doma Prapretno

1965 Hrastnik – izgradnja gozdne ceste od domačije Alauf do vrha Kopitnika, gradnja vodovoda na Kopitnik; Prapretno – gradnja Zadružnega doma, Čeče – gradnja Zadružnega doma

1966 Prapretno – gradnja Zadružnega doma, Čeče – gradnja Zadružnega doma

1968 Kal – vlečnica nad domačijo Čeperlin proti Lovski koči, postavitve kovinskih stebrov in vlečne vrvi, gradnja doma na Prvinah, gradnja in otvoritev Zadružnega doma Čeče

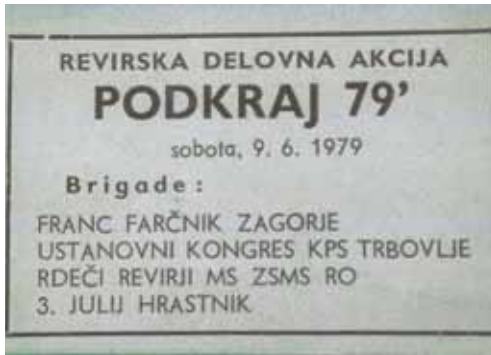
1974 otvoritev doma na Prvinah, LMDA¹²⁵ urejanje nogometnega igrišča na Logu v Hrastniku

1975 cesta Klek–Čebine, cesta od železniške postaje Trbovlje po levi strani Save do stanovanjskih hiš nad Savo

1976 Kal – priprava prireditvenega prostora za proslavo planinskega društva Hrastnik, cesta Klek - Čebine

1977 LMDA Kovk – pomoč pri izgradnje doma družbenopolitičnih organizacij in popravilo ceste; Čebine – popravilo ceste in brežin, LMDA Trbovlje–Čebine, LMDA Šemnik – vodovod

¹²⁵ LMDA – lokalna mladinska delovna akcija

Podkraj 77

Lokalna MDA Čebine leta 1977

1978 Podkraj – popravilo ceste in brežin, Dobovec – priprava prostora za krajevni praznik; TKI – razkladanje soli, KS¹²⁶ Šavna Peč–Krnice – izgradnja zajetja in rezervoarja za vodo; Kovk – razširitev ceste Turje–Kovk; Turje – vodovod za naselje Kupška vas; Mladinski klub Hrastnik – čiščenje prostorov

1979 Kal – urejanje stare šole; urejanje dovozne poti Kal–Čeče; športno igrišče za Savo; Steklarna – čiščenje okolice in ogled tovarne; Kovk – urejanje cest; Prusnik – ureditev poti in nabrežja Save; Podkraj – popravilo ceste; Kal – popravilo ceste in vgrajevanje cestnih TH prepustov ter pozgodovanje; Čebelarsko društvo Hrastnik – vodovod, OŠ NHR¹²⁷ Hrastnik – priprava prostora za sprejem štafete mladosti; Trbovlje – čiščenje zaklonišč; Turje – adaptacija strehe na šoli in modernizacija vodovoda; Šavna Peč, Krnice, Kovk, Podkraj – pomoč pri izgradnji primarnega kableskega PTT¹²⁸

Poziv na akcijo na Kovk

¹²⁶ KS – krajevna skupnost

¹²⁷ OŠ NHR – osnovna šola narodnega heroja Rajka

¹²⁸ PTT – pošta, telegraf, telefon

priključka; Hrastnik – urejanje in izgradnja stadiona; obvoznica Log – Novi log; LMDA športno igrišče za Savo; Podkraj – revirska delovna akcija – Akcija nič nas ne sme presenetiti; LMDA Zagorje – izkop jarka za vodo v KS Kotredež, urejanje okolice Energoinvest – Varnost Zagorje; Urejanje cestišča od Kopališke ulice do Podvin, izkop za vodo v Okrogarjevi koloniji, dela na vodovodu Kotredež ter urejanje bankin; LMDA Izlake – športno igrišče; Rudardi – sanacija strelskega doma po požaru; LMDA Tirna – dokončanje vodovoda

1980 Frtica, Kovk – vodovod; Kotredež – vodovod; Motokros Trbovlje – urejanje steze; TKI¹²⁹ – raztovarjanje soli, čiščenje in zbiranje odpadnega materiala, Sijaj – udarniško delo v proizvodnji, REK (Revirski energetski kombinat) – čiščenje okolice rudniških prostorov in čiščenje v jami, odvoz stari elektromotorjev; Jutranjka – čiščenje okolice; Prapretno – izkop za kanalizacijo, Steklarna – raztovarjanje embalaže, Frtica – čiščenje okolice in urejanje poti; Turje–Gore – vodovod; Kovk – zasipanje kanala za vodo; Steklarna – čiščenje prostorov in premestitev uskladiščenega materiala; Hrastnik – odkritje spominske plošče Mlakarjeva hiša v rudarski koloniji; Čeče – urejanje stadiona in Zadružnega doma; Kal – začetek gradnje smučišča Rajska dolina, Blate–Kal – gradnja ceste; Izlake – urejanje športnega igrišča; Urejanje ceste Goveji potok; Udarnik 80 – prepakiranje pokrovov za kupca; Očistimo okolje – Zasavje 80

1981 mladinski center – popravilo prostorov, Kovk – popravilo ceste in čiščenje kanalov, lupljenje drogov za telefonsko omrežje, avtobusne postaje – gradbena dela, Podkraj – lupljenje drogov za telefonsko omrežje, urejanje ceste, razkladanje sode, barvanje žičnic, čiščenje okolice stare šole; Novi dom – košenje trave, čiščenje okolice, Marno – barvanje železa pri spomeniku; Marno–Krištrandol – popravilo ceste, popravilo prostorov krajevne skupnosti; Čeče – čiščenje travnika, sanacija plazu, kopanje jarkov za vodo; Podkraj – izgradnja telefonskega omrežja, Steklarna – urejanje športnih površin, zasaditev dreves in grmovja in cvetja; Kal – nadaljevanje gradnje smučišča Rajska dolina, Blate–Kal – gradnja ceste, Čebine – predstavitev domačije Barlič; Kal – gradnja vodovoda; Turje–Kopitnik – vodovodno omrežje; Trbovlje – izgradnja trim steze; LMDA Siporex Zagorje; LMDA Marela – planiranje terena za novo vlečnico, LMDA Tirna – izkop vodovoda; LMDA Čemšeniška planina – pomoč radioameterjem, LMDA Kandrše – obiranje sadja; LMDA Marela – očiščevalna akcija

¹²⁹ TKI – Tovarna kemičnih izdelkov

- 1982** Kal – popravilo ceste; Čeče – pleskanje zadružnega doma, kmetijska dela, Steklarna – čiščenje obrata II. faza, zbiranje odpadkov, urejanje okolice tovarne; Log–Novi Log – urejanje zelenih površin; Marno – urejanje in popravilo cest, vodovod, gradnja doma; Kovk – popravilo cest in urejanje zelenih površin, vodovodno omrežje; Rudnik – zbiranje odpadnega materiala, čiščenje transportne poti v jami; TKI¹³⁰–zbiralna akcija, Jutranjka – urejanje okolice, čiščenje objekta; Podkraj – popravilo cest, Sijaj – urejanje okolice; Kopitnik – vodovod, Kal – nadaljevanje gradnje smučišča Rajska dolina; Blate–Kal – gradnja ceste, Marela – polaganje strelovoda po smučišču; Čebine – selitev Barličeve domačije, gradnja ceste; Merktor – zbiranje odpadkov; LMDA Borje, LMDA Kisovec; LMDA Energoinvest – Varnost; LMDA Rudnik - Toplice
- 1983** stadion Log – sanacija površin, Kal – ureditev smučišča; Gore – vodovod, čiščenje zadružnega pašnika; Kovk – položitev kabla do pretvornika, urejanje zelenic, vodovod; Čeče – telefonsko omrežje; Turje – košarkarsko igrišče; Dobrna–Trbovlje – kopanje vodovoda, Retje – kopanje vodovoda; Hrastnik – izgradnja Ribiškega doma; Podkraj – urejanje okolice; Kovk – gradnja vodovoda; Hrastnik – Očistimo okolje; LMDA Kandrše
- 1984** vodovod Krnice – Šavna Peč; vodovod Borje – Zagorje; Kovk – dostopna pot do pretvornika; Izlake – urejanje okolice Medijskega gradu; Kal – razširitev vodovodnega omrežja na prednjem Kalu; AMD¹³¹ Hrastnik – ureditev poligona; Hrastnik – izgradnja Čebelarskega doma; Bazeni Log – urejanje okolice; OŠ Alojz Hohkraut – ureditev otroškega igrišča; STT¹³² Trbovlje – čiščenje zaklonišč; OŠ Ivana Cankarja Trbovlje – čiščenje sprehajalne poti na Klečko
- 1985** Borje – vodovod; Kovk – vodovod; Kal – dokončanje del, Hrastnik – posaditev 88 dreves pod Dijaškim domom; OŠ NHR – ureditev poti do ceste, OČISTIMO OKOLJE – čiščenje pločnikov, montaža košev za smeti, priprava plakatnih mest, barvanje avtobusnih postajališč, hortikulturna ureditev naselja Trg NOB Dol
- 1986** naselje Hermana Debelaka – ureditev odvodnjavanja, fino planiranje ceste pred asfaltiranjem; očiščevalna akcija Slovenija moja dežela; Log – urejanje okolice, Borje – vodovod

¹³⁰ TKI – Tovarna kemičnih izdelkov

¹³¹ AMD – avto-moto društvo

¹³² STT – Strojna tovarna Trbovlje

- 1987** ureditev parka 88 dreves pod Dijaškim domom Hrastnik, očistimo okolje, LMDA¹³³ Kopitnik; Kal – urejanje okolice doma; LMDA Vrhe – vodovod; Dobovec – čiščenje ceste in mulde na relaciji ŽP – Dobovec, LMDA Dijaški dom – polaganje cevi za vodovod; cesta Turje–Kovk; gradnja protipožarnih vodnih rezervoarjev, čiščenje in urejanje pašnikov, čiščenje Zadružnega doma Čeče; gradnje rezervoarjev za vodovod Kovk; čiščenje doma v Prapretnem; Sijaj – čiščenje prostorov, zbiranje papirja, vodovod Kopitnik; LMDA Brodarsko društvo – urejanje okolice in popravilo ceste do keglljišča; Steklarna in Sijaj – zbiranje odpadnih kovin, priprava prostora na stadionu za Dan mladosti
- 1988** Zagorje – urejanje cestišč Kotredež–Čemšenik–Šentgotard, Flančnik–Dobrljevo, Zagorje–Brezovica–Tirna, medija – Kozel, socialna pomoč RK¹³⁴ Slovenije občanom Zagorja; Trbovlje – vodovod TET¹³⁵–Dobovec; Hrastnik – urejanje cest Kal–Blate, sanacija plazu Hribernik, vodovod Kopitnik, rekultivizacija po rudarjenju poškodovanih zemljišč, saniranje degradiranih površin, agromelioracija na območju Kopitnika z ureditvijo pašnih površin, ureditev vaškega jedra KS Krnice – Šavna Peč
- 1989** Dobovec – vodovod, vodovod Kopitnik in Ravenska vas; Hrastnik – teniški klub – otvoritev igrišč in prostorov
- 1990** Dobovec, Ravenska vas in Kopitnik – gradnja vodovoda

¹³³ LMDA – lokalna mladinska delovna akcija

¹³⁴ RK – Rdeči križ

¹³⁵ TET – Termoelektrarna Trbovlje

4. SPOMINI BRIGADIRJEV

**KLUB
BRIGADIRJEV
ZASAVJA**

Izjave naših brigadirjev izčrpno opisujejo spomine na nekatere mladinske delovne akcije, na katerih so sami sodelovali. Izjave si sledijo od leta 1946 dalje, vse do leta 1990. Vsak posameznik govori o drugi akciji, zajemamo različne letnice akcij, intervjuvanci so iz Zagorja, Trbovelj in Hrastnika, so moški in ženske, različnih starosti in vsak govori o svojih podrobnostih na dogodke.

Vse njihove zgodbe opišejo le del zgodovinskih dejstev in govorijo o pridobitvah družbe s takšnim načinom dela. Veliko od teh pridobitev uporabljamo še danes.

Brigadirji govorijo o zveznih akcijah, spominjajo se republiških akcij, povedo kje so sodelovali na lokalnih akcijah, celo o mednarodnih akcijah izvemo delček dogajanja.

Alfonz Besednjak – Brčko–Banovići 46

Alfonz Besednjak

Po rodu sem Trboveljčan. Svojo delovno »kariero« sem pričel že v otroštvu, ko sem bil med vojno odveden v delovno taborišče. Po vojni pa sem se vključil v aktiv Cementarne Trbovlje, kjer sem začel kot vajenec.

Naš brigadriski delovnik je sicer obsegal osem ur, vendar smo vedno delali kakšno uro dlje. Delo je potekalo v dveh izmenah – prva od 6. do 14. ure, druga od 12. ure do teme. V prostem času smo se v naselju družili z brigadirji, organizirane so bile igre in različne aktivnosti.

Večino našega dela na teh trasah je predstavljalo kopanje. Naš moto je bil »šafra, kramp pa šajtrga«. Poleg nas, ki smo delali na zemeljskih delih proge, je pri gradnji sodelovala tudi velika skupina delavcev, ki so bili vojni ujetniki. Ti so po izkopu na tej trasi »dali tampon, švelerje in šine«, da je bila tako vzpostavljena pot.

V naslednjo brigado sem se vključil leta 1947, ko sem obiskoval drugi letnik kovinarske šole. Takrat so rekli: »Kdor ne bo šel v brigado, ne bo dovolj dober, da bi lahko delal v tovarni.« Tako se je mladinski delovni akciji priključila cela šola, sodelovale so tri čete iz Trbovelj – v prvo smo bili vključeni kovinarji, v drugo rudarji, v tretjo pa vsi ostali trboveljski vajenci.

Zadnja akcija, v kateri sem sodeloval, je bila pomoč pri gradnji avtoceste Ljubljana–Zagreb. Naša trasa je bila od Novega mesta proti jugu, na Otočcu je bil glavni štab mladinskih brigad. Sodelovali smo pri gradnji trase, nasipa in mostu, pri košnji in delu na njivah smo pomagali tudi domačinom, tako da nismo imeli prostega časa. V vsakem naselju je bila organizirana avtošola, tako da smo v dveh mesecih, kolikor je trajala akcija, lahko pridobili vozniško dovoljenje.

Najbolj mi je bilo všeč, da je bila takrat glavna vrednota tovarištvo.

Brigadirstvo, ki se je začelo v letu 1946, se še do danes ni izživelo, to je oblika dejavnosti, na katero nas vežejo lepi spomini, hkrati pa vedno ponuja tudi nekaj novega.

Marjan Mausser – Pesnica 46

Marjan Mausser

Prva akcija, pri kateri sem sodeloval, je bila regulacija reke Pesnice leta 1946, druga pa akcija Šamac–Sarajevo. Naša brigada je takrat delala v Žepčah, zelo starem muslimanskem kraju. Ker je bilo dela ogromno, je to potekalo ves čas, ne glede na vreme, a kljub temu smo delali z veseljem. Prisile ni bilo, vsi smo bili prostovoljci. Ob našem prihodu na delovišče je bil tam označen potek proge. Treba je bilo zgraditi nasipe različnih višin, ponekod celo 3–4 metre visoko v dolžini več kilometrov. V naši četi

smo bili združeni brigadirji iz Trbovelj in Hrastnika, naš komandir je bil Stane Butkovec. Delo je potekalo v trojkah – dva brigadirja in brigadirka oziroma obratno. Vse delo je potekalo ročno, poznali nismo nikakršne mehanizacije, v rokah smo imeli zgolj lopato, kramp in samokolnico.

Delali smo šest do sedem ur dnevno, popoldne pa so bile organizirane različne igre. Naša brigada je s strani Vande Šaupberger, ki je bila v štabu akcije v Žepčah, dobila poziv k udeležbi na otvoritvi proge Šamac–Sarajevo, 29. novembra v Sarajevu. Ker se je dogodka udeležil tudi maršal Tito, smo pred otvoritvijo imeli dodatne ure korakanja in petja v četi. Zelo veseli smo bili priložnosti, da smo si lahko ogledali tudi Sarajevo. V brigadi nisem nikoli imel kakšne funkcije, tudi nagrajen nisem bil.

Brigadirji, ki se jih spomnim iz Hrastnika, so: Mirko Biderman, Vili Rankar, moj brat Mirko, več je bilo v naši četi Trboveljčanov – Vera Gregorčič, Vanda Šaplar, veliko pa je že tudi pokojnih.

Leta 1949 sem bil udeleženelec akcije v Mislinjah na Pohorju, kjer smo sekali les. Akcije se je udeležila ena hrastniška četa, v njej sta bila med drugim tudi Franjo Filipovič in Vili Kuhar. K udeležbi na akcijah nas niso pozvali, so pa mladinske akcije spodbujale mladino k odzivu, zato sem se vključil.

Vsem ljudem bi rad položil na srce, naj se družijo in seznanijo tudi z našim delom. Ob prostovoljstvu se ljudje spoznavajo, družijo in izobražujejo. Današnji mladi rod si sploh ne more predstavljati, v kolikšni meri je bila naša država porušena, revna, in kako smo vse to prostovoljno pomagali graditi. V brigadah nismo poznali pretepa, nismo pili alkohola, mladina je na ta način nekaj imela od življenja, medtem ko danes opažam, da se rekreirajo in spoznavajo golj ob delu.

Gvido Knez – pionirska delovna brigada pri obiranju hmelja v Savinjski dolini leta 1949

Gvido Knez

Pod vtisom in navdušenjem nad uspešnim delom MDB Zasavja na delovnih akcijah izgradnje železniških prog Brčko–Banovići in Šamac–Sarajevo so leta 1949 ustanovili tudi pionirsko delovno brigado za obiranje hmelja v Savinjski dolini. Pionirji – osnovnošolci iz vseh zasavskih občin so pobirali na Gomilskem. Fantje smo spali v gasilskem domu, dekleta pa v osnovni šoli. Spali smo na slamaricah, pokritih z odejami, ki smo jih vsako jutro postlali in uredili, osebne stvari pa smo imeli pri vzglavju.

Pred gasilskim domom so bile lesene mize in klopi iz surovih desk, kjer smo jedli in imeli sestanke, vadili pesmi in recitacije za večerne prireditve ob kresu. Blizu pa so bila tudi lesena korita in voda za umivanje.

Ko smo prišli na Gomilsko, smo dobili tudi uniforme, in sicer: kratke hlače, bluzo, titovko (kapa) in modro ovratno rutko. Vsako jutro smo imeli postroj brigade pred odhodom na delo h kmetom, ki so imeli hmeljišča in so potrebovali nabiralce. Večina kmetov je že imela najete sezonske delavce, tako da smo bili otroci le dodatna pomoč.

Delali smo od 7. do 13. ure in v tem času je bila predvidena norma – za nas tri mernike nabranega hmelja. Če si v tem nabral toliko hmelja, si postal udarnik in dobil v dar rdečo rutko.

Običajno smo po zajtrku odšli peš v vas do domačije kmeta, ki smo mu bili dodeljeni za pomoč. Če je imel kmet – gospodar polje s hmeljem blizu doma, smo do njega odšli peš, do oddaljenega pa smo se peljali z vozom. Na hmeljišču je gospodar izruval hmeljevko in jo položil na križ – podstavek poševno, da smo lahko obirali hmelj. Kobule hmelja smo nabirali v košare, iz košar v platneno vrečo, ki smo jo, ko je bila polna, odlagali ob hmeljišču. Iz teh vreč je ob zaključku del gospodar z mernikom vsakemu odmeril količino nabranega hmelja. Kolikor si nabral hmelja, je nato napisal na listek v bloku, mi pa smo te listke oddali v štabu brigade, ki je rezultate o količini nabranega hmelja zvečer objavil ob postroju za vsako četo posebej in razglasil udarnike – tiste, ki so nabrali tri mernike hmelja ali več. Gospodar je hmelj v večjih vrečah peljal v sušilnico.

Na travniku pred gasilskim domom se je odvijalo živahno kulturno, športno in zabavno življenje. Po prihodu z dela smo se najprej umili, odšli na kosilo, ki je bilo ob 14. uri. Po kosilu smo počivali, ob 16. uri pa so se začele različne družabne igre. Igrali smo: »med dvema ognjema« z žogo »medicinko«, ristanc (tancnc), gnilo jajce, skakanje po eni nogi, fočkanje in druge igre. Popoldan smo odšli tudi nabirat suhe veje in les za postavitve kresa, kjer smo zvečer ob tabornem ognju deklamirali in peli pesmi, pekli krompir in mlečno koruzo.

Posebni dogodek je bil, ko so nas obiskali rudarji brigade Alojza Petka, ki so dosegli nov rekord pri izkopu premoga; tega je imela brigada bosanskega rudarja Alija Sirotanovića, ki je začel to tekmovanje. Ekipa Alojza Petka je za nagrado dobila izlet z rudniškimi tovornjakom in tako so se ustavili tudi pri nas. Naš komandant Krajšič Jože jih je pozdravil in jim čestital za uspeh, ter jih povabil na večer ob tabornem ognju. Pripravili smo jim pester kulturni program z recitacijami in petjem, tako da so odšli šele pozno ponoči v Trbovlje.

Enomesečno udarniško delo mi je in najverjetneje tudi večini drugih udeležencev pustilo posledice, saj so nam dali vedeti, da smo pomembni člani družbe, ki s svojim delom pomaga njenemu napredku. Tu smo se spoznali mladi iz vseh zasavskih občin, ki smo se v poprejšnjih letih srečevali tako v šolah, počitnicah, športnih in kulturnih društvih, na delu v podjetjih, kjer smo delali ali sodelovali. Mnogo od njih ni več, ostajajo pa spomini, da smo s svojim delom in druženjem pustili svojim otrokom nekaj nepozabnega, kajti naše prijateljstvo v delovni brigadi je ostalo nepozabno.

Seničar Mira – avtocesta Ljubljana–Zagreb 58

Seničar Mira

Rojena sem leta 1940. Pri svojih osemnajstih letih (leta 1958) sem se udeležila mladinske delovne akcije avtocesta Ljubljana–Zagreb. V delovni brigadi sem sodelovala od septembra do oktobra. Brigada se je imenovala »Brigada Malči Beličeve«. V njej so sodelovali brigadirji iz Ljubljane in širše okolice. Komandant v brigadi je bil Koprivec Miha, po rodu Hrastničan. Od ostalih Hrastničanov je bil v brigadi še starejši sin Felicijanove družine.

Končala sem administrativno šolo, zato so me v brigadi določili za tajniška opravila. Vsak dan sem zbirala podatke o opravljenem delu, pisala sem zapisnike, vodila statistiko ...

Na brigado imam zelo lepe spomine. Čeprav nisem delala na trasi, sem prejela udarniško značko.

Mira Seničar, spodaj prva z leve, na akciji avtoput Ljubljana – Zagreb

Karol Šmuc – avtocesta Paračin–Niš 59

Karol Šmuc

Bil sem v eni mladinski delovni brigadi v času svojega študija, Paračin–Niš leta 1959, brigada se je imenovala Majde Vrhovnik. Šli smo iz Biotehniške fakultete, smer gozdarstvo.

Premetavali smo pesek, kopali, pač opravljali zemeljska dela za izgradnjo ceste. Delali smo celo dopoldne, popoldne smo imeli tečaje, kot so šoferski, bil je tudi pevski zbor, v glavnem družili smo se.

Pohvale nisem dobil. Spominjam se, da je bil z menoj kolega s fakultete Stane Brankšteter. Organizirali smo nas v Ljubljani in šli smo v času počitnic.

Slabega se ne spomnim. Spali smo v šotorih, ne v kakšnem grajenem objektu. Pri delu nas niso maltretirali in preganjali. Hranili smo se v naselju, na delovišče pa so nam hrano pripeljali. Na delovišče smo hodili peš, saj je bilo blizu nastanitve.

Zanimivo bi bilo današnjim srednješolcem pokazati, kako so te stvari v praksi v naših časih tekle.

Marija Juraja – gradnja ceste v Srbiji leta 1960

Marija Juraja

Kot mladinska funkcionarka sem se leta 1959, stara komaj 15 let udeležila prve mladinske delovne akcije pri izgradnji ceste na Trojanah. Spomnim se teh dni, ko sem deset dni delala v kuhinji s tremi brigadirkami iz celjske regije. Naša naloga je bila priprava malice za brigadirje in prevoz hrane na delovišče.

Naslednje leto 1960 sem se pridružila brigadi Anice Černe, ki je odšla na akcijo v Srbijo v Doljevac. Sta-

novali smo v naselju Kozara, kjer je bilo še pet brigad iz bivših republik Jugoslavije. Delali smo pri gradnji ceste. Ker sem bila vajenka trgovske stroke, sem bila dodeljena v kuhinjo. Za dobro in vestno opravljanje dela sem bila ob zaključku akcije nagrajena z udarniško značko.

Leta 1961 sem bila ponovno na akciji v južni Srbiji v Bujanovcu. Prav na to brigado imam najlepše spomine, saj sem tam spoznala svojega moža, s katerim sva poročena že 53 let. Spominjam se, da je v kuhinji delal mesar in ko je šel v mesto po meso, se je spoznal z domačinko, s katero se je tudi on poročil in mož jima je bil poročna priča. Še vedno se obiskujemo in srečna sem, kadar se peljeva po cesti, v kateri je delček tudi najinega dela.

Že kot deklica sem bila aktivistka pri OF in po rudarski koloniji v Žabji vasi (sedaj Žabjek) pobirala članarino od vrat do vrat. Od malega me spremlja prostovoljno delo, saj smo že otroci pomagali pri izdelavi pralnice v rudarskem naselju. Otroci smo zidarjem podajali opeko, nekateri so z opeke čistili staro malto, večji fantje pa so mešali malto. Moj ata je bil zidar, pozidal je pralnico z dvema periščema ter dvema kotloma, ki smo jih kurili z drvni. Največja pridobitev in prestiž je bila kopalnica s tušem, kajti doma smo se umivali v lavorju. Pralnica nam je služila za pranje perila in tudi pri kolinah nam je prav prišla.

Ko sem bila zaposlena v trgovskem podjetju Prvi junij Trbovlje, smo organizirali delovne akcije pri izgradnji sindikalnega doma gostišča Prvi junij pod Javorjem. Tam smo opravili na tisoče prostovoljnih ur in se odpovedovali dobičku. Sedaj pa naš dom upravlja nekdo, ki je prišel z denarjem in to pokupil po nizki ceni.

Na površinah rudnika v zapiranju, natančneje na Kipah, smo prostovoljno in udarniško kar dvakrat sadili sadno drevje, ki ga je kupila Cementarna Trbovlje. Prostovoljstvo nadaljujem v Turističnem društvu Trbovlje, kjer organiziramo razne delavnice, pohode in izlete, izdelujemo razne turistične spominke iz Zasavja. Žal pa želje po prostovoljstvu ali želje po delovnih akcijah pri današnji mladini ni zaznati.

Janez Venko – avtocesta Beograd–Skopje 60

Janez Venko

Bil sem samo v eni brigadi in to je bila 3. ljubljanska Staneta Rozmana, takrat sem imel 23 let. Delali smo na avtocesti bratstva in edinstva Beograd–Skopje.

V brigado sem šel delat, ne da bi imel kakšno funkcijo, ampak so me postavili na funkcijo komandirja ene čete.

Imam lepe spomine. Bile so tudi brigade iz Prijedora, bosanska brigada, s Kosova in Makedonije. Naša brigada je imela 25 žensk,

medtem ko so bile v Prijedorski samo 4.

Delali smo useke in nasipe, in to vse ročno. Imeli smo samo enega buldožerja, ki je z Morave porinil prodni pesek, tega smo potem nalagali z lopatami na vozove, ki so jih s konji vozili na nasipe. Imeli smo tudi valjar še na parni pogon.

Delali smo tudi mostove, ena skupina je celo delala tunele. Teren je bil podoben, kot je Hrastnik–Zidani Most.

Na akciji sem ostal dva meseca. Nismo pa delali samo ceste, vsaka brigada je šla še za en teden na pogozdovanje, ki je bilo potrebno zaradi erozije.

Z menoj je bil kolega Grmov, bil je steklopihalec, žal že pokojni.

Fizično sem bil najmočnejši, zato so se tudi potegovali zame, h kateremu bom šel delat, da bodo imeli večjo uspešnost. Vsaka četa je imela 20–25 mladincev, v povprečju je prejela po dve udarniški znački in eno sem prejel tudi sam.

Miloš Prošenc – Grdelička Klisura 60

Miloš Prošenc

Sodeloval sem v štirih mladinskih delovnih brigadah, dve sta bili zvezni. Najbolj mi je v spominu ostala zvezna akcija iz leta 1960 v Džepu v Srbiji, Grdelička Klisura, ki je nad Makedonijo; avtocesta Niš, do makedonske meje.

Nameščeni smo bili v brigadirskem naselju. Sodelovalo je 15 brigad, naša se je imenovala, mislim, brigada Milovana Šaranovića. Prvotno sem bil namestnik komandanta slovenske brigade, ker pa je ta zbolel in moral oditi domov, sem

komandant brigade postal jaz. V Grdelički soteski ob Moravi smo delali v zelo zahtevnih razmerah, dela so bila v glavnem zemeljska. S samokolnicami smo po miniranju razvažali kamenje po trasi.

Delo je bilo fizično zelo zahtevno in naporno, nam pa je moči primanjkovalo. Naša brigada je bila namreč srednješolska, medtem ko so bile ostale študentske. Kljub temu smo se maksimalno potrudili in drugim sledili pri delu, za kar so bili naši fantje in dekleta vsak večer pohvaljeni.

Na akciji Avtocesta Ljubljana–Zagreb 58 (sedanja regionalna cesta), sem bil podkomandir slovenske brigade. Sodelovalo je 13 brigad. Stanovali smo v naselju Lukovk, blizu Trebnjega. Brigadirsko življenje je bilo tekom te brigade zelo dobro organizirano. Glede na to, da je bilo na akciji prisotno veliko število brigadirjev, je moral vladati predpisan in usklajen red. Na zveznih akcijah je bila zato organizirana brigadna milica (policija). Brez dovoljenja izhod iz brigade ni bil dovoljen, predhodno se je bilo treba javiti, določena je bila tudi ura povratka. Skoraj bi lahko rekel, da je bila to polvojaška organizacija. Obvezno smo morali nositi uniforme in oznake, da je bilo jasno razvidno, iz katerega naselja prihajamo. Mogoče je bila disciplina celo malo pretirana. Na zveznih akcijah smo nosili čine: komandant brigade, namestnik komandanta in komandirji.

Iz naše brigade nismo zaradi nespoštovanja discipline nobenega izmed brigadirjev kazensko poslali domov, medtem ko se je to v nekaterih drugih brigadah dogajalo. Če se je nabralo preveč prekrškov, so ti hitro priskrbeli vozovnico za vlak in te poslali domov.

Moji spomini na medsebojno sodelovanje so izredno lepi. Šlo je za pristno bratstvo in edinstvo. Večkrat pomislim, kje so zdaj tisti brigadirji, s katerimi smo takrat skupaj delali in dihali. Kaj se je z njimi dogajalo v dosedanjih vojnah ... Nato sem sodeloval še na dveh naših akcijah – Stadion Vič, 1958, in hmeljska brigada v Savinjski dolini.

To je bilo moje brigadirsko življenje. Ko sem v Ljubljani delal kot sekretar republiške konference socialistične zveze, sem obiskoval vse brigade v Istri in ob Bistrici ob Sotli na Kozjanskem ...

Družabni dogodki so potekali ob dekadah, ko smo se sestali ob pregledu dela brigad. Razglasili smo, koliko so naše brigade naredile, katera brigada je udarna in kateri brigadirji so se pri delu najbolj izkazali. Šlo je za svečani dogodek, ki je potekal trikrat na mesec. Vsaka brigada je morala za vsak večer pripraviti svoj program, ki se je nato odvijal na skupnem brigadirskem prostoru. Prikazale so se recitacije, petje, omogočeno je bilo branje knjig in časopisov. Kulturni programi so bili zelo zanimivi in brigadirsko življenje resnično živahno. Spomnim se tudi jutranjega dvigovanja zastave in večernega spuščanja le-te.

Brigadirje se je nagrajevalo z značkami, »papirnatih« priznanj se ne spomnim. Zelo so nas zanimali kriteriji, kaj je potrebno narediti za doseg naziva najboljše brigada. Ob razglasitvi slednje je potekala zelo velika slovesnost. Čeprav smo bili najmlajši in fizično najšibkejši, smo enkrat nedvomno osvojili ta naslov, postali torej najboljše brigada na delovišču v desetih dneh. Kakšni so bili kriteriji, ne vem, neke norme so sigurno obstajale.

Predsednik Republiške konference zveze mladine je bil Tažo Jančar, takrat že študent, ki je bil v naših očeh legenda. Zbiranje prijav za akcije je potekalo na srednjih šolah, prijavili smo se, Jančar pa je nato naredil izbor in oblikoval brigade.

Ker smo bili vsi še mladoletni, smo morali za udeležbo na akciji dobiti dovoljenje staršev. Akcije se je želela udeležiti tudi moja štiri leta mlajša sestra, a je bila za to takrat še premlada. Se pa je brigadam priključila kasneje. Naše bri-

Mi smo mladi bataljoni

*Mi smo mladi bataljoni,
nova četa novih dni.*

*V naših srcih so milijoni samih
delovnih ljudi.*

*Gremo skozi vse viharje
neustrašeno naprej,*

*stopamo v svetlejše zarje,
gospodarji novih mej.*

*Če si naš, zdaj z nami hodi, mi
smo trdi kot granit.*

*Z nami varen boš povsodi, naš
pohod je zmagovit.*

gade so bile šolsko-študentske in ne oblikovane iz delovnih organizacij. Za slednje je veljala drugačna organiziranost. Če je podjetje delavca poslalo v brigado, je prejemal redno plačo, tekla mu je tudi delovna doba. Mi smo se akcij udeleževali prostovoljno, ne da bi za to prejemali kakršne koli nagrade ali nadomestila.

Franci Kovač – prostovoljno delo v Hrastniku in ZMDA Skopje 63

Franci Kovač

Sodeloval sem na veliko akcijah, včasih razmišljam in se sprašujem, kdaj sem našel čas za vse to delo.

Kot mladinski in kasneje plačani politični funkcionar sem sodeloval pri veliko lokalnih akcijah in pri njihovi organizaciji. Največkrat sem bil koordinator med udeleženci akcij in podjetji, ki so sodelovali na akcijah.

Včasih me zaboli, ko slišim, da so brigadirji zgradili mesti Titovo Velenje in Novo Gorico. Vem, da Hrastnik ni za njima nič zaostajal, le pisalo in govorilo se ni o nas. Če zgolj pomislimo na prvo planinsko kočo na Kalu, ki je bila zgrajena 1948 in so za njeno gradnjo uporabili nekdanjo nemško barako, ki so ji pripeljali iz Hotemeža. Od gostišča Janez smo material nato z volovskimi in konjskimi vpregami preko

Govejega potoka zvozili na Kal. Mladi pa smo morali kakšen zidak ali desko kar peš prinesiti na vrh.

Mladinci smo sodelovali tudi pri gradnji centralnega stadiona v Hrastniku, ki je bil izkopan v hrib. Naše delo je bilo zelo zahtevno in dolgotrajno, večino del smo naredili »na roke«.

Z izgradnjo prvega smučišča smo začeli pod Lovsko kočo oziroma pri domačiji Čeperlin, dela so vodili smučarski funkcionarji. Postavili smo stebre in nanje namestili vrvi, nato pa se je gradnja ustavila, vzroka za to se ne spomnim. Drugo akcijo za izgradnjo smučišča smo mladi iz Hrastnika naredili v Rajski dolini, kjer je smučišče še danes v uporabi.

Mladi najbrž ne vedo, da smo zgradili tudi železniško progo skozi Hrastnik, ki je vozila premog od rudnika do železniške postaje. V letu 1959 smo na trasi

stare železnice zgradili glavno cesto skozi Hrastnik od današnje Glasbene šole Hrastnik do ustja soteske Boben. Delali so tudi starejši občani, po delovišču pa smo bili organizirani v manjše čete. Najprej je bila glavna cesta skozi Hrastnik makadamska, nato tlakovana, danes pa je asfaltirana. Takrat se je žal porušil Puharjev dom in letno kopališče pri križišču. Na tem mestu, pri križišču danes stoji centrali spomenik narodnoosvobodilne vojne.

Kot kratkohlačnik sem sodeloval pri gradnji lovske kočice na Kalu, ki se je začela leta 1951 in končala leto kasneje. Material pa smo dovažali z volovskimi in konjskimi vpregami, tudi peš, enako kot pri gradnji planinske kočice. Lovci smo, s pomočjo planincev, tudi poskrbeli za napeljavo vode v planinsko kočico. Vse delo je bilo opravljeno udarniško, pri dobavi črpalk pa je pomagal Rudnik Hrastnik. Črpalke so namestili pokojni Coklin Jože-Pepi, pokojni Ivan Flajs in Viktor Laznik in vse deluje še danes.

Tudi godbeni dom v Hrastniku je bil zgrajen leta 1953 z udarniškim delom, rudarjev in godbenikov. Sodelovali smo tudi pri rekonstrukciji ceste Rimske Toplice–Dol in v sodelovanju z ljudsko armado so dve mladinski četi sodelovale pri delih. Na enak način so bili v Hrastniku zgrajeni še Dom čebelarjev leta 1984, prenovljen je bil ribiški dom leta 1983 ter teniško igrišče na Štircu leta 1989.

Naslednja akcija, ki jo je treba omeniti, je delovna akcija izgradnje Taborniškega doma v Hrastniku. Z gradnjo doma se je pričelo leta 1957, dom je bil predan v uporabo leta 1959.

Zame najpomembnejša akcija je bila popotresna obnova Skopja po potresu leta 1963, kjer sem bil imenovan za komandanta slovenske brigade. Iz Slovenije je naša brigada odšla v Skopje 12. avgusta, v Ljubljano pa smo se vrnili šele 30. oktobra, čeprav je bilo prvotno rečeno, da gremo na akcijo za 14 dni.

Na predlog makedonskega sobranja¹³⁶ in vodstva akcije smo bili izbrani za najboljšo brigado. Za naše uspehe smo s strani predsednika republike Jugoslavije, tovariša Tita 29. novembra 1963 prejeli najvišje priznanje »Orden, zasluge za narod«. Osebno sem dobil tri udarniške značke.

Kasneje, ko sem bil predsednik mladine v občini, smo začeli z dograjevanjem združnih domov v Prapretnem in v Čečah, ki sta kar nekaj let čakala na dokončanje. Leta 1968, ko je v Hrastnik prišel tovariš Tito, sem predlagal, da ga peljemo v Čeče. Notranji del tamkajšnjega združnega doma je bil namreč že delno dokončan, fasado in notranjost pa smo pred njegovim prihodom uredili samo v desetih dneh.

¹³⁶ **sobranje** *sobranje* -a s (â) v Makedoniji skupščina

Mladi smo v Dolinci zgradili prvo smučarsko 30-metrsko skakalnico, drugo 50-metrsko pa na Frtici. Mladi smo sodelovali tudi pri gradnji Brodarskega doma ter doma krajanov Šavna Peč–Krnice. Mladina je leta 1968 sodelovala tudi pri izkopu kegljišča v Hrastniku. Izkopani material smo s samokolnicami odlagali na centralni stadion in ga tam poravnali.

Pri glasbeni šoli smo mladi naredili igrišče za košarko in rokomet. Po opravljenem delu smo se znali tudi zabavati, prepevali smo in plesali, kurili taborne ognje, igrali skeče in zganjali druge norčije.

Omembe vredna je tudi akcija gradnje ceste na Kopitnik – od Alaufa do vrha Kopitnika. Nekaj sredstev je k tej akciji prispevalo Gozdno gospodarstvo Slovenije. Udeležencem akcije iz študentskih vrst smo financirali vozovnice za prevoz v kraje, kjer so ti študirali. Tako je bila korist dvojna, nekateri študentje so se vozili zastonj v šolo, pa še cesta je bila zgrajena. Zelo hitro, mislim, da v zgolj enem tednu, smo naredili izkop za vodovod z Dola na Kovk in po vasi. Krajanji so nato naredili izkope do svojih hiš in tako pridobili dostop do pitne vode.

Kasneje sem kot koordinator del uredil, da smo v Hrastnik na zvezno delovno akcijo Zasavje 89 in 90, zaradi pomanjkanja brigad in težkih delovnih pogojev, pripeljali gojence vojaških šol iz Sarajeva iz Vojaške akademije iz Rajlovca in še nekatere druge vojaške brigade. Za pomoč smo leta 1990 zaprosili tudi 5. armado jugoslovanske vojske iz Zagreba in s skupnimi močmi smo dokončali investicijo v mrežo pitne vode na Kopitniku.

S pomočjo prostovoljcev so lovci z Dola pri Hrastniku zgradili leta 1983 svojo lovsko kočjo na Kopitniku. Glavna nosilca in organizatorja pri tem sta bila Branko Klemen in Jože Dergan – Jogi.

Če na hitro pomislim, se spomnim naslednjih hrastniških brigadirjev: Justa Bevc, Zvone Biderman, Franci Kališnik, Ali Kandušar, Milan Kocman, Vida Volkar in drugi. Ti ljudje so brigadirji udarniki, pravzaprav so prave legende, kar se tiče prostovoljnega dela.

S svojim delom na področju prostovoljstva in udarništva sem zadovoljen in zdaj svoje bogate izkušnje delim s člani našega Kluba brigadirjev Zasavja.

Tone Strmljan – avtocesta Osipaonica–Beograd 63

Anton Strmljan

Leta 1963 sem bil brigadir na akciji Osipaonica–Beograd. Prijavil sem se sicer za akcijo v Skopju, ki ga je prizadel potres, tam so bolj potrebovali vodovodarje, tesarje in inštalaterje, zato so v Ljubljani opravili prerazporeditev. Tiste z omenjenimi poklicnimi usmeritvami so poslali v Skopje, navadne delavce pa v Osipaonico, kjer se je gradila avtocesta.

Štab smo imeli v Velikem Mokrem Lugu, blizu Beograda. Svojo nalogo izgradnje dela trase smo zaključili ravno ob dvajseti obletnici osvoboditve Beograda. Ne

spomnim se, koliko kilometrov je bila trasa dolga, vem pa, da je bil naš komandant Franc Vovk.

Iz Hrastnika smo se na brigado odpravili štirje: Ema Brun, Janez Čížek, Darinka Holešek in jaz. Za svoje delo smo bili vsi pohvaljeni, sam sem bil celo udarnik.

Dela na betonaži viadukta so trajala neprekinjeno 56 ur, da smo dokončali določen del mostu. Ker smo z delom predčasno končali, so nas s tovornjaki prepeljali v Skopje, kjer smo priskočili na pomoč pri izdelovanju opeke in mešanju malte.

Slabih spominov na te čase nimam, medtem ko je dobrih zelo veliko. Ni bilo pomembno, iz katere republike je kdo prihajal, vsi smo bili prijatelji, ki smo resnično gradili bratstvo in enotnost.

Igor Pogačnik – ZMDA Beograd–Bar 73

Železniško progo Beograd–Bar so pričeli graditi leta 1952. Gradili so jo s prekinitvami zaradi pomanjkanja denarja do leta 1975.

Leta 1971 je dobila tedanja Jugoslavija denarno posojilo od Sovjetske zveze, zato je gradnja potekala neprekinjeno do leta 1975, ko je bila proga uradno odprta.

Igor Pogačnik, prvi z leve, na MDA Beograd-Bar 1973

Pri gradnji so sodelovale tudi mladinske delovne brigade. Leta 1973 je bila ustanovljena delovna brigada pobratenih rudarskih mest Hrastnika in Raške iz Srbije. V tej brigadi nas je bilo iz Hrastnika trojica brigadirjev, Miran Rus, Franci Ocepek in Igor Pogačnik.

Pri izgradnji železniške proge smo sodelovali junija 1973. Tega leta je na mladinski delovni akciji delalo dvanajst mladinskih delovnih brigad iz cele tedanje Jugoslavije. Nastanjeni smo bili v kraju Jabuka, ki je bil blizu tromeje republik, Srbije, Bosne in Hercegovine ter Črne Gore.

Delali smo v dveh izmenah. Na delovišča smo se vozili z avtobusi, ker so bila zaradi trase proge delovišča precej oddaljena. Delali smo na delih, ki se niso mogla opraviti s stroji. Tako smo urejali odvodnjavanje, urejali okolico, napeljevali vode za signalizacijo in električno napajanje. Pomagali pa smo tudi pri betoniranju, kjer ga ni bilo mogoče izvesti strojno.

Med trajanjem delovne akcije nas je obiskal takratni predsednik hrastniške mladinske organizacije Ivo Trbovc in njegov kolega iz Raške. Z obiskom so nas presenetili tudi starši naših prijateljev brigadirjev iz Raške.

V prostem času smo pomagali okoliškim kmetom pri njihovih opravilih. Lahko pa smo se udeleževali tudi usposabljanja za vozniški izpit in usposabljanja v različnih tehničnih krožkih. Tako smo bili zaposleni cele dneve. Ob koncu delovne akcije smo obiskali pobrateno mesto Raška. Sprejeti smo bili izredno lepo, saj so Srbi znani kot dobri »domačini«.

Jože Rojko – Kozjansko 73

Jože Rojko

Brigadir sem bil od leta 1973 do leta 1975, in sicer v sklopu dela v Steklarni Hrastnik. Tovarna je na predlog mladinske organizacije zbrala delavce za odhod na delovne akcije.

Prva slovenska delovna akcija, ki so jo leta 1973 organizirali slovenski brigadirji, je bila Kozjansko. V njej sta sodelovali mariborska in kranjska brigada. Pokrovitelj mariborske brigade je bil TAM¹³⁷ Maribor, zato je tudi vodstvo akcije prihajalo iz te tovarne. Prenočišče smo imeli v gozdarski koči pod Pohorjem, na Planini pa je bila organizirana prehrana. Delo na cesti

je trajalo po tri tedne, bilo je težko, mi pa mladi, a smo bili kljub temu precej uspešni. Popoldnevi pa so bili v večji meri namenjeni druženju. Z domačini smo naredili še kakšno dodatno akcijo in jim pomagali pri domačih opravilih. Na pomoč je nato priskočila še vojska in po tem, ko so opravili miniranje, smo mi tri dni odvažali material. Spomini na takšno brigadirsko življenje, ko se stkejo močna prijateljstva, ostanejo večni. Ob brigadirskem slovesu so nekateri kar jokali.

Glede na to, da je večina udeležencev prihajala iz Slovenije, smo bili še kar nekaj časa v stikih, nato pa so se vezi med nami počasi razrahljale. Akcije sem se udeležil kot navaden brigadir, delavec, poslan s strani Steklarne Hrastnik. V brigado je bil načeloma vključen po en delavec iz vsakega mesta, recimo eden iz Trbovelj, eden iz Zagorja, pa iz vseh ostalih večjih mest. Iz Maribora pa sta se vključila dva oziroma trije delavci, ker je bil njihov TAM pokrovitelj akcije. Celotno brigado je sestavljalo za avtobus delavcev, torej približno 50.

Leta 1974 smo odšli v Prevoje, tam se je organizirala akcija Suha krajina. Ob prihodu sem bil zelo presenečen oziroma razočaran, saj se nas tamkajšnji prebivalci niso razveselili. Menda so pripadali domobrancem oziroma so imeli neko čudno politično prepričanje. Da bi preprečili prihod brigadirjev, so odšli celo do papeža. Tako nas je v prvih dneh stražila policija. Bali smo se pijančkov, ki bi lahko izzvali kakšen pretep, zato smo organizirali dežurstvo.

¹³⁷ TAM – Tovarna avtomobilov Maribor

Nastanjeni smo bili v šolskih prostorih, kjer je v prvih dneh našega prihoda še potekal pouk, svojo malico smo tako delili tudi s šolarji. V tej akciji smo gradili vodovod – trasa je bila zelo dolga in delo zahtevno. Organizirano smo imeli tudi družabno življenje. V šoli smo pripravili več prireditev in izpeljali družabne igre. Spali smo v prikolicah. Med brigadirji je bil tudi električar iz Zagorja, ki nam je vanje napeljal elektriko. V posamezni prikolici je spalo osem ljudi, imeli pa smo tudi prostor za mizo.

Brigado so sestavljale štiri čete – Rdeči revirji, tudi iz Novega mesta so bili, pa še in še ... Načeloma smo bili razvrščeni po regijah. Imenovan sem bil za kulturnega referenta, tako da sem nabral nekaj fantov, da smo »čivkali« in malo zapeli. Ravno v tistem obdobju sem sodeloval v pevskem zboru, tako da sem poznal vse pesmi s proslav. Ko so nas obiskali, smo radi zapeli tisto »Kosec koso brusi«, potrudili smo se še z dvoglasno izvedbo, tako da so nas vedno z veseljem poslušali.

Ko se je dvigovala zastava, je Kranjc vedno pel Kozaro, kar je šlo meni počasi že na živce. Umivali smo se bolj slabo. Na voljo je bilo samo nekaj umivalnic, zunaj pa korita. Nismo bili tako zapečkarški kot danes, ko moraš kar dvakrat na dan pod tuš. Spomnim se enega »kekca« iz Novega mesta, ki so ga zadnji dan namazali z zobno pasto. Fant je tako jokal, da so ga dekleta komaj potolažila.

Takrat je bila z nami tudi Emi Pilih. Spomnim se, da je zbolela in so jo starši morali odpeljati domov. Ko so zvečer prišli ponjo, smo se brigadirji postrojili in njen odhod pospremili v popolni tišini. Takšna je bila takrat naša solidarnost.

Tudi v Hrastniku sem pomagal pri delu, in sicer, ko je nad pošto vlekel plaz. Popoldne se nas je zbralo nekaj delavcev, ki smo ves nanošeni material premetali v potok. Približno 14 dni je trajalo, da smo vse očistili. Takšno delo je bilo prostovoljno in je potekalo v okviru mladinskih organizacij.

Omenim še lahko, da sem bil v brigadi Steklarjev Jugoslavije. To je bila brigada, v kateri so bili združeni steklarji iz vseh steklarn Jugoslavije. Takrat sva bila v njej iz Hrastnika le dva, Ivo Prah in jaz. Bili smo na akciji v Jasenovcu, kjer smo gradili spominski park. Nismo mogli narediti veliko, ker so bile povsod same gomile, in kamor si zasadil lopato, si naletel na kosti. Sicer sem vedel nekaj o taboriščih, ampak to je bilo res grozno. Spali smo v barakah.

Prihajali smo iz cele Jugoslavije, le iz Bosne ni bilo nikogar, saj tam niso imeli razvite steklarske industrije.

Emi Šibila – Suha krajina 75

Emi Šibila

Prvič sem v brigado odšla maja 1975, in sicer na republiško akcijo Suha krajina. Brigada se je imenovala Rdeči revirji. Kot aktivna mladinka ZSMS¹³⁸, zaposlena v Jutranjki, sem si izborila udeležbo na delovni akciji, ki sva se je udeležili skupaj s sodelavko in prijateljico Miri Fakin (por. Pilih). Posebnost akcije je bila v tem, da je bila ta prvič organizirana v tem koncu Slovenije, mi pa smo bili prva izmena. Veliko smo morali postoriti, da smo tabor zgledno in funkcionalno uredili. V njem sta bili takrat nameščeni dve brigadi – Rdeči revirji in Partizanski rog. Nameščeni smo bili v velikih prikolich Adria, v prostorih osnovne šole v Hinjah pa smo imeli kuhinjo, štab in prostore za vzporedne dejavnosti (sestanki, izobraževanje, izdelava plakatov, biltenov, ogled posnetkov ali filmov ob druženju obeh brigad). Začeli smo kopati za vodovod. Kamor si udaril, samo kamenje in skalovje. Izbrana sem bila tudi za kulturnico naše brigade. Moje delo je obsegalo skrb za stenčase, pripravo prispevkov za časopis, pripravo kulturnih programov za druženje ob tabornem ognju ... Naš komandir Rojko je sestavil pevski zbor, ki je veselo prepeval. Na dan mladosti, 25. maja, smo brigadirji odšli v Bazo 20, nato pa v Novo mesto na kresovanje z mladinci. Bilo je zelo lepo, le vreme ni bilo na naši strani, saj je neprestano deževalo. Sama sem zaradi premočene uniforme zbolela, medicinske službe oziroma zdravil (razen aspirina) pa nismo imeli. Bilo mi je zelo hudo, ko sem zaradi poslabšanja stanja morala predčasno zapustiti akcijo in tega odhoda sredi noči ne bom nikdar pozabila. Brigadirji obeh brigad so se v postroju poslovi-

Krampi so zapeli¹

*Iz različnih krajev smo se podali,
da Suhi krajini bomo pomagali.
Ta svet še danes je reven in pust,
in baje še mnogo žejnih je ust.
Vodovod naša je naloga,
da do vsake hiše bi pritekla voda.
V naselju sta dve brigadi,
ki med seboj bi bratstvo in enotnost radi
stkali.
Če kdo »namuleno« se drži,
Zasavčan kar hitro se razjezi.
A kmalu je lepo, ko naši novi pari,
med seboj se najdejo.*

¹ vir: Pesem je napisala Emi Šibila leta 1975

¹³⁸ ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

li od mene – v noč so odmevali brigadirski pozdravi in tekle so solze ... Moj oče je v življenju doživel marsikaj, pa ga je ta dogodek iskreno ganil. Sledilo je dvanajstdnevno bivanje v bolnišnici. V naslednjem letu, 1976, sem želela nadoknaditi vse, kar sem v brigadi leto prej zamudila. Udeležila sem se zvezne akcije Kozjansko. Brigada se je imenovala Bratski gradovi, tvorili pa smo jo brigadirji Zasavja in pobratenih mest Raška, Lazarevac in Aleksinac. Na tej akciji smo brigadirke prebivale v prostorih stare šole, brigadirji pa v šotorih. Delali smo na trasi ceste, ker so bili ti kraji takrat še brez cestnih povezav. Izgradnja ceste je tako olajšala življenje prebivalcev. Zopet mi je pripadla funkcija kulturnice. Z ekipo sem zagnano izdelovala stenčase,

Čepi Emi Šibila, levo za njo Jože Rojko, ob njem Roman Rancinger, v kanalu Bojan Stražar, na akciji Suha Krajina 75

predstavljali smo svojo dolino, svoje pesmi, šege in brigadirske dogodivščine. Razvilo se je pravo tekmovanje za točke, ki smo jih lahko na ta način pridobili brigadi. Pisala sem tudi lastne pesmi o doživljanju brigadirskega življenja, ki je bilo tako polno elana in mladosti, da za nas nobeno delo ni bilo pretežko. Po delu na trasi ceste smo še udarniško pomagali občini Šentjur in okoliškim prebivalcem. Prijateljstev, sklenjenih ob »krampanju«, veselju, obilici mladostnega humorja z vseh vetrov, pa tudi žalosti, ne pozabiš. Med nami je bil tudi brigadir z juga Srbije, ki je v akciji sodeloval v zameno za uniformo in hrano, tega namreč doma ni imel. Vsi smo mu želeli pomagati in med nami je zaživel življenje mladega fanta. Prvič v življenju je bil sit, spal v postelji in v naši družbi užival brigadirsko mladost. Tedaj smo vsi prihajali iz ene domovine, Jugoslavije. Brigadirstvo me je naučilo dragocene lekcije za nadaljnje življenje. Cenili smo trud, delo, napor, vztrajnost in pogum. Pogled na udarniško značko pa me navdaja s še posebnim ponosom, saj sem bila med dekletih edina udarnica. Ta čas me je zaznamoval in mi podaril lepo mladost. V srcu ostajam Titova mladinka z debelo knjigo brigadirskih spominov, ki mi jih nihče ne more vzeti, kot Emi Šibila, brigadirka Ribana (skoraj vsi smo imeli takšne in drugačne vzdevke).

Sandi Pevec – Kožbana 77

Sandi Pevec

Sodeloval sem na štirih akcijah, in sicer: Kožbana leta 1977, Kozjansko leta 1978, Goričko leta 1979 in Bohinj leta 1980.

Funkcije v brigadah nisem imel, prav tako za svoje delo nisem prejel priznanj. Delal sem na kulturnem področju, nastopal v skečih, leta 1979 sem tudi prepeval v domu starejših.

Spomnim se kolegov z akcij – Anton Grebenc, Sonja Kepa, Slavko Markovič, Alenka Medvešek, Vojteh Urbajs, Mili, Štefka – še sedaj se srečujemo.

Osebnostno so mi bile najbolj všeč interesne dejavnosti, druženje brigadirjev in brigadirjev. Najbolj mi je bil pri srcu prvi dan akcije, ko smo se spoznali s člani drugih brigad. Užival sem tudi v športnih aktivnostih, za-

nimivo pa je bilo tudi samo delo, odvisno seveda od zahtevnosti trase. Za udeležbo v brigadi sem se odločil sam, k temu me ni nihče prepričeval. V brigado sem odšel, ker me je zanimalo, kakšna je ta izkušnja. Slišal sem, da se na akcijah družijo mladi iz cele Jugoslavije, da je tam veliko deklet in da je vzdušje prijetno. Ko sem se udeležil prve akcije v Kožbani leta 1977, se je to izkazalo za resnično, zato sem se že takrat odločil, da grem v naslednjih letih spet v brigado. Večine akcij sem se udeležil še kot študent, ene pa, ko sem bil že zaposlen. Na podlagi izkušenj lahko povem, da je bila delovna vnema takrat velika. Imel sem občutek, da delam nekaj družbeno koristnega, naučil sem se neke discipline. Po sodelovanju v brigadi sem odšel na služenje vojaškega roka in brigadirski izkušnja mi je pri tem zelo koristila. Tudi danes bi priporočal mladim, da sodelujejo v kakšni od podobnih oblik prostovoljnega dela. Na tak način namreč človek pomaga družbi in pridobi nekaj izkušenj za vsakdanje življenje.

Njej, ki jo ljubim

*Naskočil sem jo,
naskočil sem jo zelo močno,
porinil z vso močjo.*

*To sem ponovil enkrat,
Dvakrat, trikrat in še in še.
Vedno hitreje, ...*

*Nato sem si vzela odmor,
se malo okrepil,
ter vse skupaj ponovil, ...*

*Ljubim jo, ljubim njo,
Z vsemi izbokinami,
Z vsemi vdolbinami ...*

*Nor sem nanjo,
Na mojo LOPATO.*

Bojan Škrlep – lokalna akcija Čebine 77

Bojan Škrlep

Rojen sem bil v Ljubljani, od leta 1973 pa živim v Trbovljah. Že leto po prihodu v Zasavje sem se udeležil brigade na Kozjanskem.

Izkoristil sem možnost zaposlitve pri Rudniku in se prijavil k sodelovanju v brigadi Rdečega križa. To je sestavljalo nekaj predstavnikov iz vsake republike in tako sem mesec in pol preživel na Kozjanskem.

Na tem območju niso imeli dostopa do vode, zato smo kopali vodovod. Pri delu smo bili zelo pridni, a spr-

va nevajeni razbijanja kamenja, zato nam je specialna ekipa na začetku pomagala z razstreljevanjem terena.

Leta 1977 so se naši funkcionarji dogovorili, da bi predstavili objekt domačije Barlič na Čebinah. Mi mladinci iz posameznih podjetij smo zanj kopali temelje. Na stari lokaciji domačije se je potem naredil muzej. V tej akciji sem bil namestnik komandanta. Vedno, ko se je v Zasavju pokazala potreba, smo pomagali pri delu, večja pa je bila seveda naša želja po udeležbi na zveznih akcijah, kjer so se zbrali brigadirji iz cele Jugoslavije. Ena izmed takšnih je bila tudi Kozara, kjer je potekala gradnja mladinskega centra – tam sem preživel en mesec.

V brigadi sta mi bili všeč sloga in razumevanje, ki sta vladali med nami. Na Kozjanskem, leta 1974 smo sicer imeli nekaj problemov, kazala so se že določena trenja med Srbi in Hrvati, a smo zadevo uspeli rešiti, še preden bi prišlo do večjih težav.

Deloval sem kot podpredsednik mladine¹³⁹ v Trbovljah in predsednik mladine na Rudniku Trbovlje, obiskali smo naše brigadirje, ko so se ti udeležili delovne akcije na Ptuju. Negativnih spominov na tisto obdobje nimam.

Stikov z brigadirji, s katerimi smo sodelovali, žal nimam, izgubil sem namreč njihove kontakte. Ko sem bil v vojski, mi je nekdo ukradel dnevnik, kjer sem imel zapisane vse njihove naslove ...

Bistvo vsega je predstavljalo druženje. Po opravljenem delu so bile organizirane številne aktivnosti, lahko smo se naučili plesa, streljanja, različnih reči ... zato bi bilo lepo, če bi takšna dejavnost ponovno zaživela.

¹³⁹ *mišljeno ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije*

Anton Grebenc – Kožbana 77

Anton Grebenc

Spominjam se, da sem sodeloval v treh akcijah, in sicer Kožbana, leta 1977, Kozjansko, leta 1978, in Goričko, leta 1979. Izmed teh se mi je kot najbolj prijetna akcija v spomin vtisnila zadnja – Goričko. Domačini so bili zelo prijazni, prav takšno je bilo vodstvo akcije s komandantom, organiziranih je bilo tudi veliko dodatnih dejavnosti, tako da smo bili zaposleni tekom celega dne. Naše delo je predstavljalo kopanje jarkov za vodo na trasi in urejanje brežin ob cesti, neko popoldne pa smo izvedli posebno udarniško ak-

cijo – gradnja stadiona. Akcije na Goričkem so se udeležile tri čete, sam sem bil komandir tretje. Sestavljalo jo je približno trideset brigadirjev, najmlajši je bil Branko Čeperlin – vodonoša. Za udeležbo na akciji sem se odločil sam. V krajevni skupnosti sem bil aktiven v mladini¹⁴⁰, deloval sem kot njen predsednik, zato sem se tudi odločil za prijavo. Ob udeležbi na prvi akciji sem še obiskoval šolo, zato sem bil na podlagi brigadirstva opravičen opravljanja obvezne prakse. Omenjene delovne akcije so bile potrebne in tudi uspešne, še posebej akcija v Kožbani, kjer je površje kamnito in suho. Menim, da bi bila tudi v današnjem času potrebna kakšna takšna akcija. Na razpolago imajo vso potrebno mehanizacijo in stroje, pa ne morejo zgraditi drugega tira – če bi šli brigadirji v akcijo, bi ga zgradili »na roke«.

Pozitivno bi bilo, če bi bile tudi današnji mladini omogočene takšne priložnosti, kakršne smo imeli mi. Z udeležbami na slednjih bi se lahko naučili samostojnega življenja, življenja stran od staršev.

¹⁴⁰ mišljeno je ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

Borut Slanšek – Bukarešta 77

Borut Slanšek

Bil sem eden izmed enajstih slovenskih brigadirjev, ki smo kot specializirana brigada gradbincev Jugoslavije pomagali pri izgradnji Bukarešte v Romuniji.

Zbrali smo se v Ljubljani in z vlakom odpotovali do Beograda, kjer smo se pridružili ostalim 66 brigadirjem iz cele Jugoslavije. Brigado so poleg nas, gradbincev, sestavljale tudi brigadirke Rdečega križa Jugoslavije, ki so skrbele za poškodbe, in bile tako v veliko pomoč pri delovanju akcije.

Nastanili so nas v prostorih dijaškega doma, od koder so nas z avtobusi vozili na delovišče druge največje stavbe v Bukarešti.

Na gradbišču smo v sodelovanju z domačimi gradbinci pomagali pri gradnji stolpnice. Med nami je bilo največ zidarjev, ki smo zidali stene iz siporeksa. Naša delovna storilnost je organizatorje akcije presenetila, že po nekaj dneh je namreč na gradbišču zmanjkalo vsega materiala. Med čakanjem nanj smo tako samostojno pričeli z izdelavo opažev za stebre, polagali smo armaturo in betonirali, tako da smo v enem tednu zgradbo povišali za celo nadstropje.

Zaradi našega navdušenja in skoraj 400-odstotno presežene norme smo postali velike medijske zvezde. V medijih so nas dnevno izpostavljali in ostalim dajali za zgled.

Ob popoldnevih smo imeli priložnost spoznati precej kulturno-zgodovinskih znamenitosti okolice, ob večerih pa smo v naselju pripravljali kulturne dogodke, taborne ognje in se aktivno posvečali športnim dejavnostim.

Delovni rezultati in uspehi v interesnih dejavnostih akcije so nam zagotovili enkratni uspeh in nagrado. Vsi udeleženci brigade smo s strani predsednika mladine¹⁴¹ Jugoslavije, Ljuba Jasniča, prejeli udarniško značko. Prvič v zgodovini se je zgodilo, da je 77 brigadirjev ene brigade prejelo udarniško značko, zato sem izjemno ponosen, da sem bil del te zgodbe tudi jaz.

¹⁴¹ mišljena ZSMS-zveza socialistične mladine Slovenije

Stane Zepič – Niš 77

Stane Zepič

Udeležil sem se naslednjih akcij: Kozjansko, 1976, Posočje, 1976, Niš, 1977, Slovenske gorice, 1978, Šamac–Sarajevo, 1978, Brkini, 1979, Slovenske gorice, 1981, in Paračin, 1982. V letu 1980 na akciji nisem sodeloval, ker sem bil takrat vodja Centra za mladinske delovne akcije Zasavje. V akcijah sem opravljal različne funkcije, in sicer sem bil brigadir, komandir, predsednik zbora komandirja ter komandant.

Kar se tiče brigadirstva, mi je v najlepšem spominu ostalo druženje, medtem ko negativnih spominov nimam. Če ne bi bilo tako, se akcij tudi ne bi tolikokrat udeležil.

Spomnim se sicer, da so v prvi akciji na

Kozjanskem, leta 1976, obstajala neka trenja, pomanjkljiva je bila organizacija vodstva. Brigadirke in brigadirji smo se dobro razumeli, težav med nami ni bilo, vodstvo pa je imelo določene probleme. Brigade so pomagale tam, kjer je bila za to potreba, manjkalo pa je sredstev. S pomočjo brigad so se »stvari premaknile«. Leta 1976 smo na Vrheh popravljali kanalizacijo, to je bila priprava na mladinsko delovno akcijo. Istega leta se je gradila cesta na Čebine, kjer pa nisem bil aktiven. Ob napovedanem obisku Tita na Vrheh smo pripravljali napise »Srečno Tito«.

Leta 1982 smo izvedli mladinsko delovno akcijo Limberg, izkop vodovoda. K delu je takrat pristopilo tudi komunalno podjetje. Udeležencev na akciji je bilo približno 50, večina srednješolcev. Spali smo v šotorih, ki so bili postavljeni pri Gostišču Svoboda Dobrna, nekdanja Kantina. V letu 1983 smo vodovod obljubili tudi prebivalcem Retja. Mladinsko delovno akcijo sem vodil jaz in Jože Bertole, sodelovalo pa je 37 srednješolcev. Spali smo v šotorih poleg Cementarne Trbovlje, za prehrano pa je skrbela rudniška menza. V desetih dneh smo v živo skalo izkopali 270 metrov vodovoda, 210 metrov končanega. Komunala nam je na začetku priskrbela en kompresor, malce so se nam posmehovali, ko pa so videli, kako napredujemo z delom, so dostavili še drugega. Delo na trasi od rezervoarja do cerkve oziroma vasi je bilo zaključeno v sedmih dneh, čeprav smo morali material razstreljevati. Nato smo na razdalji 210 metrov vstavili cevi in izkope zasuli. Zadnji dan akcije je deževalo, tako da je naše delo trajalo devet dni. Udeleženci akcije so bili večinoma stari od 15 do 18 let.

Smisel akcije je bil v naši »začetni brci« k delu, nadaljevanje pa je bilo prepuščeno komunalnemu podjetju in občini. Spomnim se, da smo v Retju kopal tudi za napeljavo telefona, zaradi skalnega terena pa pri tem nismo bili posebej uspešni.

Božo Majcen – Kozjansko 78

Božo Majcen

Štiri leta sem že v pokoju kot častnik Slovenske vojske, zato imam sedaj malo več časa se ukvarjati z raznimi družbeno-političnimi aktivnostmi.

Včlanil sem se v Klub brigadirjev, sicer šele lansko leto, ampak nekako z dušo pripadaš tej organizaciji, tako kot smo v naših mladih letih skupaj prebijali lepe čase.

Sodeloval sem samo na eni mladinski delovni akciji, to je bila Kozjansko 1978. Takrat sem bil vajenec, učil sem se za trgovca v Železnini na Dolu. Ko sem takratnemu poslovodji omenil, da bi šel na mladinsko delovno akcijo, mi je ta odvrnil »Ti bom jst dal akcijo. Tukaj v trgovini imaš lahko akcijo«. Iz mladine so potem malo pomagali preko uprave, da sem lahko odšel na akcijo. Tiste tri tedne, ko smo doli preživljali,

kjer smo kopali in polagali vodovod v tistih krajih, je bilo zelo lepo. Takrat smo bili dosti mlajši in ko si bil tri tedne od doma s skupino domačinov Hrastničanov, je čas potekel prehitro, ne da se opisati, kako lepi občutki so bili.

Vem, da je takrat bil v mladinski delavni akciji komandant zdajšnji predsednik Borut Slanšek. Ostali, ki se jih spomnim, so še Fahudin Muhič, Bezgovšek Toni, Gerbenc Tone, Goco Čečanski, moja Tanja, takrat je bila punca, sedaj sva že poročena 34 let. Kar nekaj ljudi je še tukaj aktivnih.

Takrat sem bil priden in močen, vse tiste aktivnosti sem opravil in bil nagrajen na mladinski delavni akciji z udarniško značko. Doma jo imam nekje hranjeno. Noči so bile bolj kratke, ker smo popoldan in proti večeru morali ustvarjati razne prispevke za stenske časopise, za biltene, ki smo jih v treh tednih izdelali.

Kolikor je bilo spanja, ga je bilo. Zjutraj po zajtrku, postroju in po dvigu zastave pa lepo na delo. Vsak je imel dnevno določeno traso, ki si jo moral prekopati, če si imel malo sreče si imel lažjo traso, če ne, si imel malo več kamenja, zato je bila trasa temu primerno kratka.

Popoldan smo tudi delali, proti večeru pa smo nadaljevali z izdelavo stenskih časopisov in biltenov.

Spomnim se enega vikenda, ko so nas v nedeljo peljali v Dramlje na eno športno igrišče, kjer smo sodelovali na postroju.

No, v spominu pa mi ostane, ko je v Bistrici pri Sotli, kjer smo bili nameščeni, priletel policijski helikopter takratne milice. Prišel nas je obiskat France Popit, kakšno funkcijo je imel ne vem, ampak spomin je bil pa zelo lep, ker nas je obiskal pomemben republiški funkcionar.

Matjaž Cukjati – Šamac–Sarajevo 78, Madžarska 83

Matjaž Cukjati

Leta 1977 sem se udeležil akcije Niš. Sodelovali smo pri gradnji vodovoda, napeljavi elektrike in vzpostavitvi vse ostale infrastrukture. Brigado smo sestavljali udeleženci iz vseh treh zasavskih občin ter vseh treh pobratenih občin.

Že leto kasneje sem se odpravil na akcijo v Kožbano. Tu smo sodelovali pri gradnji vodovoda in vodnih zbiralnikov. V akcijo sta bili vključeni brigadi Franc Fračnik in Matija Gubec iz Trebnjega.

Istega leta, 1978, smo sodelovali pri gradnji drugega tira proge Šamac–Sarajevo.

V Katlanovem, Makedoniji, smo leta 1979 opravljali dela na Cesti bratstva in enotnosti.

Delibatska peščara, leta 1980. Gradili smo protipožarne poti v jugoslovanski puščavi.

V Titogradu smo leto kasneje urejali vrtove v mestu.

Akcija Kobansko je potekala leta 1982. Brigada Đuro Pucar Stari iz občine Zagorje ob Savi in njene pobratene občine Aleksinac je sodelovala pri izkopu kanalov za odvodnjavanje.

Leta 1983 je sledila še mednarodna akcija na Madžarskem, brigada Slovenije. To brigado je organizirala republiška konferenca ZSMS, ki je na občinske konference naslovila dopis, da potrebuje brigadirje. Po prijavi nas je uradnik z republiškega sekretariata za notranje zadeve seznanil s situacijo na Ma-

džarskem. Z avtobusom so nas odpeljali na Goričko, kjer so nam razdelili uniforme, prečkali smo mejo in pot na Madžarsko nadaljevali z vlakom. Delali smo v prehranski industriji, v tovarni kumaric. Dekleta so vlagala kumarice v kozarce, fantje pa smo jih pakirali v škatle.

V tej brigadi smo bili prvič upravičeni tudi do zaslужka. Dobili smo tedensko plačilo. Za kritje bivališča in prehrane je bila obvezna 70-odstotna prisotnost, mi pa smo to normo presegli kar za 400 odstotkov. Akcija je trajala tri tedne, vanjo pa smo bili vključeni zgolj srednješolci. Sodelovali so tudi brigadirji s Poljske in Madžarske.

Ob nedeljah so za nas običajno organizirali izlete, Poljaki pa so odhajali k maši.

Na vsako izmed naštetih akcij imam lepe spomine. Vedno smo se česa novega naučili, ob delu smo se tudi družili. Iz časov delovnih akcij sem ohranil bolj malo prijateljstev, saj je vsak od udeležencev šel svojo pot. Ni mi žal za ure, dneve, mesece, ki sem jih preživel na akcijah. To so bile moje počitnice.

Ana Slanšek – Kozjansko 78

Ana Slanšek

Takrat sem še kot Ana Čeperlin sodelovala na štirih akcijah: Slovenske gorice, 1976, Kožbana, 1977, Kozjansko, 1978, in Goričko, 1979.

Leta 1980 sva z Rokom Rometom podpisala pogodbo o sodelovanju naše brigade 3. julij na zvezni akciji Đerdap 80, vendar pa se slednje zaradi službenih obveznosti nisem mogla več udeležiti.

Na omenjenih akcijah sem prejela tri udarniške značke in eno priznanje. Vsako leto sem bila kot vodja sanitete zadolžena za zdravje, dobro počutje ter oskrbo ran in žuljev sodelujočih. Na Goričko sem odšla kot predsednica brigadne konference, na akciji pa sem bila izvoljena za predsednico skupščine izmene. Na vseh akcijah sem

popoldne sodelovala tudi v interesnih dejavnostih. Najbolj me je veselilo druženje z brigadirji iz drugih brigad, seveda pa tudi razne neumnosti, ki smo jih uganjali, in se jih z veseljem spominjamo še danes. Bilo je veliko smeha, norčij, veliko smo peli in spoznali številne nove prijatelje. V spominu mi je

ostal obred brigadirske poroke. Pari, ki so se več družili, pogovarjali, ali imeli več skupnih interesov, so bili hitro opaženi. Približno na polovici izmene smo tako organizirali kulturni večer, na katerem smo jih »poženili«. Matičar jim je izročil poročno listino, ta pa je bila veljavna le do odhoda domov, kajti tam so nas čakale naše prave ljubezni.

Kljub vsemu lepemu oziroma prav zato, je bilo slovo na koncu vsake akcije težko. Prvih nekaj let po akcijah smo se še veliko srečevali in družili, a z leti življenje prinese obveznosti. Poročili smo se, gradili hiše, hodili v službo, postali starši, in časa za naša druženja je zmanjkalo. A zato smo danes zelo srečni in veseli, ko se srečamo in nasmejimo ob spominih na svojo mladost in norost.

Erjavec Niko – Brkini 79

Erjavec Niko

Leta 1978, ko sem bil star 16 let, sem se udeležil moje prve mladinske delovne brigade v Gorici.

Druga moja akcija je bila leta 1979, delovna brigada Brkini. Trboveljčani smo se v brigado povezali z brigadirji iz Jesenic, s katerimi smo bili pobrateni. Na akciji sem preživel tri tedne in tam smo kopali za vodovod. Bilo nas je 7 iz Trbovelj, in sicer Zepič Slavko, Zmrzlak Branko, Kovač Boris, ter sedaj že žal preminula Avsec Stane in Povh, za katerega žal več ne vem imena.

Dobil sem priznanje kot najuspešnejši brigadir iz Zasavja, dobil sem tudi udarniško značko. Aktivno sem sodeloval pri pripravi kulturnih programov, saj sem ta čas igral harmoniko. Bilo je zelo pestro, zanimivo in naporno.

Najlepši spomini iz akcije so spomini na vsakodnevno druženje, saj smo se takrat res znali pozabavati. Tudi za ljubezen se je našel čas, ušpičili smo kakšno noro vragolijo. Negativnih trenutkov se sploh ne spominjam. Morda jih sploh ni bilo.

Menim, da bi bilo dobro narediti korak naprej v naši družbi, da bi se mladina ponovno začela združevati na način, kot smo se mi, kar bi bilo spodbudno za vse, za okolico, državo, tako bi se izboljšale razmere za vse nas.

Mladina v današnjem času dela tisto, kar jim mi nudimo – nudimo jim pa skoraj »NIČ«, na žalost. Menim, da se mora spremeniti sistem, ko se bo le-ta spremenil, se bo spremenila tudi mladina.

Roman Rozina – Katalanovo 79

Roman Rozina

Težko mi je pisati o stvareh, ki so odmaknjene štirideset let. Celota se je zameglila, čez časovno brezno lahko iz spomina izvlečem le brezštevne drobne podobe, ki ne odgovarjajo na postavljena vprašanja. Zakaj sem šel v poznih sedemdesetih v mladinsko delovno brigado? So bili razlog prijatelji, možnost oditi za mesec dni od doma, želja prepričati se o čem na lastne oči, se tega nečesa dotakniti? Najbrž kaj od tega, morda vse to in še kaj četrtega. Domoljubje, humanitarnost, indoktriniranost?

Ne verjamem.

Verjetno je lažje priti do odgovora, zakaj sem po Goričkem šel še v Kožbano, Katlanovo, Titograd, ki ni več Titograd, in Deliblatsko puščavo, ki ni zares puščava? Prijetne stvari so očitno pretehtale. Res je tudi, da je bila zadnja akcija polovičarska – z Mažijem sva zamudila začetek, tja sva se odpeljala nekje na polovici akcije. Morda naju je navdušilo, ker so leto prej tam posneli kulturni film »Kdo neki tam poje«, lahko pa, da tega takrat sploh nisva vedela.

Delovne akcije. Pol dneva, od zgodnjega jutra do takrat, ko se je iztekel osemurni delovnik, smo kopali, odmetavali zemljo in kamenje z lopatami, ju vozili s samokolnicami. Sizifovsko početje, maozedongovska kulturna revolucija, delo kot vzgojno sredstvo, koristno početje, pomoč tamkajšnjim prebivalcem? Včasih se je zdelo smiselno – ko smo kopali vodovod v Kožbani, so nam domačini nenehno nosili vino – včasih je bilo namenjeno le samo sebi – ko smo, denimo, z grabljami gladili bankine na skoraj zgrajeni avtocesti v bližini Skopja. Ampak morda se motim, časi so zelo drugačni, danes se že ob najmanjšem jarku zbere silna mehanizacija. Rentabilnost takrat zagotovo ni sodila v naš besednjak, morda je koristi in izgubo sešteval kdo drug. Delo je bilo takrat vrednota, družbena in osebna, ampak, kot rečeno, časi so bili drugačni.

Popoldnevi in večeri so bili namenjeni tečajem, športnim igram, predavanjem, ljubimkanju, vsakršnim nastopom, pitju, plesu, pisanju pisem in pesmi – kaj od tega je bilo zapovedano in kaj prepovedano, ampak naše urnike so bolj od tega oblikovale preference in drznost vsakogar med nami.

Ideologija? Mladinskim delovnim akcijam so radi rekli kovačnica bratstva

in enotnosti. Nekateri vzneseno, navdušeno, drugi posmehljivo, zajedljivo. Resda so se po razglasu pogosto vrtele domoljubne pesmi, a prav tako so se ljudske iz različnih kotov Balkana, priljubljene popevke in rokovski komadi. Pisana tržnica glasov in melodij. Tu in tam se je glasno skandiralo Titu in partiji, mladini in akcijam, ampak kakšne globoke vere ni bilo čutiti, prej navijaški užitek vpitja. Lahko pa, da me v takšno prepričanje vodi moj vsakršni ateizem.

Ikonografija? Mnogi so si na brigadirske bluže narisali monokromatičen portret Cheja Guevare, najbolj ikoničen portret takoj za Mona Liso, nekateri v enakem slogu domače heroje. Ampak Ivana iz Sinja, si je na levo sprednjo stran narisala hipijevski Peace in na desno anarhistični A. So bili to modni dodatki in pavji repi, ali opredelitve, prisege? Verjetno bi lahko vsak odgovoril le zase, a moja bluza je bila nepopisana. Na njej je bil le identitetni našitek MDB Franca Farčnika; ime človeka, o katerem sta takrat najbrž kaj vedela le Bojana in Matjaž, ki sta bila njegova vnuka ali nekaj podobnega.

Tekmovalnost? Vem, da so se stvari merile, ocenjevale, seštevale, razglašali so se odstotki, ki jim najbrž nihče ni prav zares verjel, bile so zastavice in pohvale. Morda so snovalci želeli obuditi povojni duh obnove in delovnega tovarštva, spodbuditi tekmovalnost in polet, ne vem. Vse tisto licitiranje ni pomenilo nič. Pozabil sem, katera priznanja sem dobil in koliko njih, spomnim pa se, da smo se nekateri stari brigadirji v Titogradu vnaprej odrekli udarniškim značkam.

Egalitarizem? S posteljami natrpene barake ali šotori ali počitniško prazne šolske učilnice, velike jedilnice z menijem, istim za vse, enaka preprosta orodja ne glede na spol, izobrazbo, starost, telesno moč, vero, nacionalnost ... Precejšen odmerek egalitarizma, vsekakor, ampak ta mi je še vedno veliko ljubši kot današnja družba gromozanskih razlik.

Je bilo vse skupaj nekoliko podobno izraelskim kibucem, preden so se te utopične socialistične skupnosti v osemdesetih privatizirale, današnjim kooperativam, morda celo hipijevskim komunam ali delovnim taboriščem? Najbrž je ob vsaki primerjavi mogoče odgovoriti tako ali drugače, odvisno od tega, kako si te bivalne, delovne, socialne skupnosti predstavljamo, ali kakor smo jih doživeli. Vsekakor so bila brigadirska naselja zgoščen socialni in kulturni prostor, mesta mladih, kjer so se stvari odvijale po formalnih urnikih in zapovedih ter hkrati po osebnem navdihu in preudarku, kjer je bilo precej zaukazane discipline in nič manj svobodne improvizacije.

Ima to stikanje za miselnimi in čustvenimi vzvodi, ki so nekoč davno usmerjali moj korak, kakršenkoli smisel? Kar koli nalepim na te okruške, so le današnja vprašanja in današnja razmišljanja. Naj se analitično z mladinskimi delovnimi brigadami in tistim časom ukvarjajo raziskovalci, če to še koga

zanima, meni zadošča neko neoprijemljivo vedenje, ki ga nobeno njihovo do-
gnanje ne more spremeniti. Bilo je lepo, bili smo mladi. Kar se mene tiče, naj
ostane v takšnem razsutem stanju, brez izmerljivih dimenzij, neoprijemljivo,
z vedno več pozabljenimi imeni in vse bolj zabrisanimi obrazi. Morda obrnem
samo še predzadnjo misel: bili smo mladi, bilo je lepo.

Uroš Nučič – Goričko 79

Uroš Nučič

Začelo se je zadnje leto življenja Josipa Broza Tita. Takrat mladinci, prostovoljci z različnih šol, tudi mladi zaposleni, nismo več razmišljali o gradnji socializma s kram-
pom in lopato, ampak sta v nas tlela kolek-
tivni duh in želja pomagati. Mladinska or-
ganizacija je imela na voljo vse vzvode za
organizacijo akcij, birokratskih ovir delov-
nopravne zakonodaje moderne demokra-
tične družbe takrat ni bilo. Zgolj neskončna
volja, energija in ponos, da smo lahko ko-
ristni ...

Tako je padla odločitev. Iz obeh oddelkov
zaključenega tretjega letnika gimnazije
se nas je za akcijo javilo najmanj deset –
šestina generacije. Veliko nas je bilo razvr-

ščenih v brigado 3. julij. Z dvema avtobusoma smo se 24. junija iz Hrastni-
ka odpeljali v Gornje Petrovce, center Goriškega, takrat najbolj zaostalega
predela Slovenije. Komandant brigade je bil Boris Volaj, traser ali pomočnik
traserja pa Igor Potočan.

Delovišča so bila razporejena okrog Gornjih Petrovcev. Pomagali smo pri
odvodnjavanju lokalnih cest, izgradnji lokalnih vodovodov, lokalnim prebival-
cem pa pri izgradnji in ureditvi dovoznih poti do njihovih domačij. Najbolj so
se mi v spomin vtisnili skromni življenjski pogoji in pozitivna energija tamkaj-
šnjih prebivalcev. Za opravljeno delo in pomoč so nam bili neizmerno hvale-
žni in ob zaključku akcije so nas pogostili z domačimi dobrotami. Družabno
življenje je bilo pestro tako znotraj brigade kot tudi navzven. Ko smo 15. julija
zapuščali Goričko, je v nas ostal topel občutek, da smo po najboljših močeh
pomagali, ko je bilo to potrebno. Danes je v tistih koncih drugače. Cestna
in druga infrastruktura je urejena, hiše novejše in življenjski standard pre-
bivalcev bistveno višji. Pred časom sem obiskal Goričko in nekateri starejši
domačini se še spominjo delovnih brigad s konca sedemdesetih let, ki so
poleteli domovale v prostorih njihove osnovne šole. O tistih časih ne govorijo
slabo ...

Današnja družba s povečevanjem informacijskih orodij za pospeševanje druženja ljudi ne prispeva k trdnosti skupnosti. V družbi ne iščemo kolektivnega duha za izpolnitev višjih, skupnih ciljev. Še država ne more več izpeljati nobenega večjega projekta, pa naj bo to drugi tir, tretja razvojna os, širjenje Luke Koper ... Potreben bo javni razmislek o nastali družbeni situaciji, ki je posledica nezmožnosti ureditve trdnih odnosov, temelječih na rezultatih dela tako posameznika kot skupnosti. Brigadirji lahko na podlagi izkušenj pri tem razmisleku prispevamo svoj delež, morda celo moramo. Ali je mogoče že prepozno!?

Uroš Nučič na MDA Goričko 77

Jože Medvešek – predsednik ZSM v Hrastniku 1978–80

Jože Medvešek

Od leta 1978 do leta 1980 sem bil predsednik mladine¹⁴². V tem mandatu smo sodelovali v pionirski brigadi na Goričkem, naš brigadir, delavec Rudnika Hrastnik, Marjan Prhe, pa se je udeležil akcije na progi Šamac–Sarajevo.

Celotno politično vodstvo občine je to delovišče z avtomobilom Tovarne kemičnih izdelkov tudi obiskalo. Na pobudo omenjene tovarne smo organizirali mladinsko akcijo za razkladanje soli, saj je delavcev primanjkovalo, izpeljali smo tudi akcijo čiščenja kalske doline.

¹⁴² *mišljeno ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije*

Kot prvi v Jugoslaviji smo sprejeli samoupravni sporazum o financiranju mladinskega prostovoljnega dela. Pripravljen je bil na predlog predsednika mladine Zvonka Šosterja. Ker v Hrastniku nismo imeli tako močnih podjetij, da bi lahko financirala celotno brigado, smo se dogovorili, da so se sredstva za organiziranje brigadirskega dela zaposlenim mesečno odvajala.

V brigadah so bili aktivni Anton Bezgovšek, Borut Slanšek, Boris Volaj ... Bezgovšek, žal že pokojni, se je kasneje na pobudo mladinske organizacije Hrastnik vključil v republiško organizacijo mladine na Centru za MDA¹⁴³.

Prostovoljno delo je potekalo tudi v mladinskih centrih. V okviru mladinske organizacije smo organizirali plese z živo glasbo, imeli smo tudi mladinski klub. Ta, imenoval se je Podmornica, je najprej deloval v TVD-ju Partizan, kasneje pa v Konzumu na Rudniku. Mladinski klub je z organizacijo različnih prireditev skrbel tudi za pestro družabno življenje.

Na prostovoljni osnovi je potekala tudi organizacija proslav. Proslavo za 25. maj smo na primer pripravljali v okviru občinske organizacije del.

Ko je v Makedoniji potekala brigada pobratenih mest, smo bili obveščeni, da se naši brigadirji pritožujejo nad hrano. S predsednikom trboveljske mladinske organizacije sva odšla preverit situacijo, kajti našo brigado so namerali poslati domov, kar bi bila velika sramota. Odkrili smo, da je problem v preveč pikantni hrani, kot začimbo so namreč jedem dodajali pekočo papriko. Dogovorili smo se, da slednje v prehrani naših brigadirjev ne bodo več uporabljali in tako rešili problem.

Ko je Posočje prizadel potres, smo organizirali specialne enote rudniških delavcev, da so kot brigadirji pomagali pri odpravljanju posledic potresa. Menim, da je problem za neorganiziranost današnje mladine v demokratični državni ureditvi.

Posočje 76

¹⁴³ MDA – mladinska delovna akcija

Peter Kolander – lokalne akcije v Trbovljah

Peter Kolander

Deloval sem kot sekretar, nato kot predsednik mladinske organizacije v Trbovljah. Med drugim sem organiziral veliko lokalnih akcij, na primer Čebine, Za Savo in druge manjše, ki so služile predvsem kot priprave brigadirjev Zasavja, preden so se ti udeležili akcij v republiškem ali zveznem, se pravi jugoslovanskem pomenu.

Leta 1975 sem kot udarnik sodeloval na delovni akciji Kozjansko 75.

Izpeljali smo akcijo gradnje ceste ob železnici v Trbovljah (po levi strani iz smeri Cementarne proti Zagorju). Cesta je bila speljana na pobudo krajevne skupnosti Zasavje. Seznanili so nas z dejstvom, da nekaj hiš nima cestne povezave, zgolj kolovoze, zato smo ob koncih tedna organizirali delovne akcije in zgradili cesto. Takšne akcije so bile priprava za mlade brigadirje, ki so se kasneje udeleževali republiških in mednarodnih brigad. Ti »mladinci« so prihajali iz delovnih organizacij, nekaj jih je prišlo s šol, tudi kakšen študent se je pridružil.

Pred menoj je organizaciji predsedoval Jože Koncilij, ki je na žalost preminil, za menoj pa je bil predsednik Drago Kastelic. V času mojega predsedstva je bil najbolj deloven in aktiven Ivan Beber, ki je sicer prihajal iz Zagorja ob Savi, delal pa je v Cementarni Trbovlje. Spominjam se, da je bila Cementarna močno vpeta v dogajanje v naši dolini. Pogosto nam je zagotavljala potreben prevoz, včasih tudi financirala malice ter nakupila nujno opremo za opravljanje teh delovnih akcij.

Verjetno so ravno delovne akcije tiste, ki so mi prinesle največ osebnega zadovoljstva. Združile so pogled na mlade ljudi, ki se ob delu oblikujejo in dozorevajo, hkrati pa na starejše, ki jim to prinaša zadovoljstvo in veselje ob pomoči.

Ideje, kako vključiti mladino v to razmišljanje, žal nimam. Situacija v današnjem času računalniške tehnologije in pehanja za denarjem je res težka, obsedla je naše glave in s tem tudi glave naše mladine.

Karli Gorjup – Sava 80

Karli Gorjup

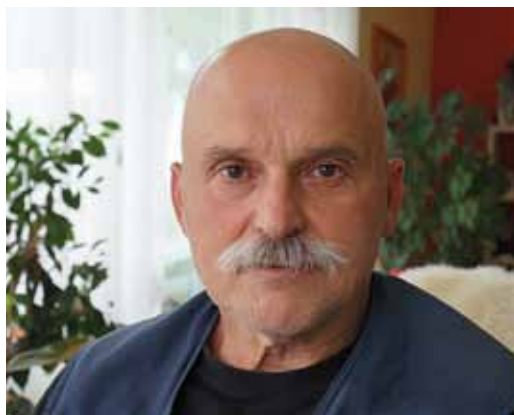
Na akcijah, ki sem se jih udeležil, so me klicali Čarli. Spominjam se, da sem v delovnih akcijah začel sodelovati precej zgodaj, na prehodu iz sedmega v osmi razred osnovne šole, in sicer na pobudo mojega soseda, Stanislava Zepića. Kot otrok sem bil živahen in nagajiv, tako da je bila udeležba v delovnih akcijah način, na kakršnega so me želeli umiriti. Udeležil sem se akcij v Slovenskih goricah, Posočju, Savi in Paračinu.

Vmes so bile akcije pri Kantini. Sodeloval sem tudi pri gradnji vodovoda za Limberg, Knezdol in Planinsko vas.

V zadnji akciji sem imel funkcijo komandirja, medtem ko nagrad v omenjenih akcijah nisem prejel.

Brigadirskih akcij se je udeležilo veliko kolegov, med njimi so bili tudi: Zdenka Bočko, Zoran Jovičič, Čarli Kastelec, Alberto Kolar ... Suzana in Matjaž Špajzl sta se spoznala na eni izmed akcij in si nato ustvarila družino, na enak način sta se spoznala Suzana Čučnik in Matej Kolenec. To je bilo zelo družabno življenje, zame krasno. V slabem spominu sem ohranil zgolj žulje.

Vojteh Urbajs – Bohinj 80

Vojteh Urbajs

Udeležil sem se kar nekaj mladinskih delovnih akcij: Kožbana, 1977, Kozjansko, 1978, Goričko, 1979, Bohinj, 1980, Brkini, 1982, Posočje, 1983 in Slovenske gorice 1984.

Leta 1977, 1978 in 1979 sem sodeloval v brigadah, poslanih s strani občinske konference Hrastnik, sicer pa v brigadah iz drugih občin. Prve tri akcije sem obiskal še kot dijak, od leta 1980 naprej pa sem bil na akcije poslan s strani delovne organizacije.

Na akciji Bohinj 80 sem se vključil v novoustanovljeno brigado Miha Marinko, ki smo jo sestavljali udeleženci iz vseh treh zasavskih občin. Poleg naše je na omenjeni akciji sodelovala le še mariborska brigada Angel Besednjak. Komandant naše brigade je bil Zmrzlak, traser Ernest Gričar, sam pa sem bil predsednik zbora brigadirjev.

Ta akcija ni bila povsem klasična – kuhale so nam kuharice, kosilo so nam postregli – ampak tudi mi smo pomagali pri delu. Kopali smo kanalizacijo med Domom pod Voglom, tam je danes sprehajalna pot, in hotelom Jezero. Vem, da je bila to zelo specializirana in kvalitetna mladinska delovna akcija. V prostem času smo imeli zelo bogat kulturni program in športna srečanja. Mislim, da so brigadirji, ki so sodelovali na tej akciji, doživeli ta način dela malce drugače.

Akcije Brkini 82 sem se udeležil takoj po prihodu s služenja vojaškega roka. Sodeloval sem v brigadi Bratska mesta, v kateri je bil komandant Vlado Vnuk. Po akciji v Brkinih sem bil vodja centra za mladinsko prostovoljno delo na občinskem nivoju.

Na akcijo Posočje 83 so me povabili iz Zagorja, sodeloval sem kot komandant zagorske brigade Franc Fračnik. Naš traser je bil Silvo Tratar.

Naslednje leto sem se kot komandant pridružil trboveljski brigadi 1. junij, udeležili smo se akcije Slovenske gorice 84. Naš traser je bil Matej Kolenc, predsednica zbora brigadirjev pa Suzana.

Kot udarnik sem delal štirikrat, od akcije Goričko naprej. Brigadirski dan je v vsaki akciji potekal drugače. Dopoldnevi so bili namenjeni delu, ki je bilo določeno z družbenim dogovorom, popoldne pa smo na pomoč priskočili še domačinom, ki so nam v zameno ponudili kakšen priboljšek. Vstajalo se je kar zgodaj, okrog 6. ure, mislim. Na delovišča akcij Kozjansko, Goričko, Posočje, Brkini in Slovenske gorice so nas vozili z avtobusi, na Kožbani in Bohinju pa smo na traso hodili kar peš.

Moji spomini na akcije so zelo prijetni. Če ne bi bilo takšni, se gotovo tudi ne bi tolikih udeležil. Če bi se akcije danes spet organizirale, bi se jih ponovno udeležil, mogoče pa bi bil moj pristop malce drugačen. Moji občutki glede današnje mladine in prostovoljnega dela so zelo slabi. Mislim, da je v prvi vrsti potrebna sprememba strukture in sistema vladanja, kjer imata največjo vlogo dobiček in kapital. Nato bo sledilo ostalo.

Martin Kovačič – Delibatska peščara 82

Martin Kovačič

Prijatelji mi rečejo »Stari brigadirski maček«, ker sem bil v enajstih brigadah. Začel sem na Savi, leta 1976, z lopatko, sledile so Slovenske gorice, Dornava, Sutjeska, Neretva, Tentište ...

Počasi sem napredoval do položaja traserja in tako od svoje sedme brigade pa do konca brigadirskega staža v akciji Slovenske gorice, leta 1981, opravljal to delo. Traser je bil tisti brigadir v vsaki brigadi, ki je bil zadolžen za delo na delovišču (trasi). Skrbel je za pravilen način dela, popis opravljenih opravil in končni obračun narejenega. Glavni traser pa je v štabu akcije koordiniral delo med vsemi brigadami na trasah.

Sedemkrat sem bil udarnik, enkrat celo dvojni, in sicer na akciji Deliblatska peščara 82. Tu sem prvo udarniško značko prejel za delo, drugo pa za pravilno izbiro drevesnih vrst in nasvete pri pogozdovanju terena. Območje smo cel mesec pogozdovali z ruskimi smrekami. Ko sem se zaposlil, mi je delodajalec omogočil udeležbo na akciji in v času le-te sem prejemal plačo.

Na brigadah se je dogajalo marsikaj – nogometni turnirji, fotografski krožki, avtomobilski krožki, izleti ... Na akcijah so gostovali razni ansambli, Parni valjak so na primer prvi koncert odigrali leta 1976 na Savi, v brigadi Peter Lekovič. Njihov takratni hit je bil Prevela nas mala žednog preko vode. Za njimi je igrala še skupina Divlje jagode in nekaj narodnih ansamblov. Sam sem sodeloval tudi pri folklori. Življenje je bilo pestro in ni nam bilo dolgčas.

Najbolj mučno delo v brigadah je zame predstavljalo prinašanje vode. Vse ostalo sem, primerno mladosti, opravljal brez težav. Vzdušje je bilo veselo, spoznal sem veliko novih ljudi, sklepali smo prijateljstva z udeleženci iz drugih bratskih republik ...

V času brigade Peter Lekovič sem bil skoraj dva meseca gost na Zlatiboru. To je bilo čudovito doživetje – gre za območje tradicionalnih vasi, kjer ljudje živijo na način, kot so to počeli pred 500 leti. Pasejo ovce, pletejo, izdelujejo domač sir, gostu ponudijo domačo hrano in pijačo ... Narava je čudovita, ne da se je opisati z besedami, človek mora to izkušnjo doživeti.

Lansko leto sva se prijateljem s starodobnikom odpravila iz Celja do Zlatibora, kjer sva prespala in obujala spomine.

Vsaka akcija je bila po svoje lepa, nekaj posebnega – v Deliblatski peščari smo pogozdovali, v Liveku nad Kobaridom, kjer prebivalci sploh niso imeli vode, pa kopali za vodovod. Majhna vasica s cerkvijo, gostilno in približno petnajstimi hišami je stala na kamnitem območju. Kopanje je bilo tako naporno, a ko je izpod površja pritekla voda, so ljudje skakali od veselja, saj so jo prej nosili v vedrih. To je bil razlog za tridnevno veselico ...

Jožica Čeperlin – Ljutomer 83

Jožica Čeperlin

V brigadi sem bila na Goričkem 82, v Ljutomeru 83 in v Beli krajini 84

Bila sem zadolžena za prvo pomoč brigadirjem – za bolničarko.

Udarniških značk nisem dobila, sem pa dobila priznanje. Pionirska delovna brigada se je imenovala »Rdeči revirji«.

Z menoj na akciji so bili: Centrih, Haberl, Gršak, Šantej.

Vse mi je bilo odlično, saj se je vedno nekaj dogajalo, tako zjutraj na trasi kot popoldan v prostem času.

Članica Kluba sem že od samega začetka. Delo Kluba je dobro, želim si, da bi organizirali še kakšen izlet.

Želim si, da bi akcije ponovno zaživele, predvsem pa želim mladim, da bi stopili iz virtualnega sveta.

LP plošča

Simona Senica – Vipavska dolina 84

Simona Senica

Kot mlado dekle sem sodelovala v dveh zveznih mladinskih delovnih akcijah. Prva je bila v Vanganelu pri Kopru, Istra 83, druga pa v Novi Gorici, Vipava 84. Z nami so tedaj sodelovali tudi mladinci iz ostalih republik nekdanje skupne države Jugoslavije.

Vstajali smo že ob svitu, prebudila nas je pesem iz zvočnikov – Mlade dane, Tople duge, Prvo ljubav ... Ob zvoku himne smo vsako jutro dvignili zastavo in izvedli jutranjo telovadbo. Po tem je sledil zajtrk in avtobusni prevoz na delovišče. Kramp in lopata sta bila naša »prijateljka«.

Fantje so kopali jarke, dekleta pa smo zemljo nalagala na samokolnico. Vse smo delali ročno in v dveh mesecih je vas dobila vodovod. Delo smo z veseljem opravljali, saj smo se zavedali, da delamo nekaj dobrega in koristnega za vaščane, ki so bili leta 1983 še vedno brez vodovoda. Popoldneve smo izkoristili za proste aktivnosti, šport ali počitek. Ob večerih pa smo se družili, se pogovarjali ali skupaj prepevali pesmi.

Čeprav imam na brigadirske čase lepe spomine, pa je eden izmed njih tudi grenak. V brigadi v Novi Gorici smo čistili bregove reke Vipave. Nekega vročega julijskega dne, ko smo z delom na enem bregu že zaključili, smo se preko mostu odpravili na drugo stran reke. Nekaj brigadirjev, mislim, da so bili iz brigade Orašje, pa se je odločilo, da na drugo stran plavajo. Ta odločitev je bila za enega izmed njih usodna, rečni tok ga je namreč odnesel proti Italiji in zanj ni bilo več rešitve. To je bil za vse brigadirje, ki smo kot prostovoljci sodelovali na akciji, zelo žalosten dan, saj je ugasnilo mlado življenje.

Boris Volaj – Slovenske gorice 86

Boris Volaj

Moje brigadirsko življenje se je začelo leta 1975, ko sem prevzel funkcijo predsednika mladine v Steklarni Hrastnik in smo se začeli organizirano povezovati z vsemi steklarnami po Jugoslaviji.

Skupaj smo ustanovili brigado Steklarji YU, ki je sodelovala predvsem na zveznih delovnih akcijah, kasneje pa tudi v Sloveniji na akcijah Kozjansko in Slovenske gorice. Vem, da je bil komandant naše brigade Rajko Žagar, ki je bil takrat zaposlen v Steklarni Hrastnik. Brigada je imela 3 čete, ki so šteje v povprečju od 20 do 25 brigadirjev in brigadirjk.

Kot takratni član predsedstva občinske konference ZSMS Hrastnik sem vodil center za mladinsko prostovoljno delo.

Skupaj z občinami Trbovlje in Zagorje, smo prvič organizirali brigadi »Rdeči revirji« in brigado »Bratska mesta«. V Zasavju smo brigadirje za republiške in zvezne akcije usposabljali predvsem na lokalnih akcijah. V brigado Rdeči Revirji sem se vključil prvič leta 1976, ko smo odšli na akcijo Slovenske gorice. Komandant brigade je bil takrat Tone Bezgovšek.

Tone Bezgovšek na MDA Slovenske gorice 76.

Spomnim se, da je bilo takrat v Sloveniji organiziranih okoli 7–8 mladinskih delovnih akcij, od Kozjanskega, Slovenskih goric, Kobanskega, na Goričkem, na obali v Brkinih, Bohinju, Posočju in Beli krajini.

Leta 1977 je brigada »3. julij« iz Hrastnika s pomočjo delovne organizacije SIJAJ Hrastnik, kupila prvi brigadni prapor. Tega leta sem bil na akciji v Skopju v Makedoniji.

Brigadirsko pot sem na predlog republiške konference mladine Slovenije leta 1977 in 1978 nadaljeval v štabu akcije Slovenske Gorice. Kot štabovec sem imel priliko obiskati tudi akcije v Bohinju, Brkinih, Beli krajini in na Goričkem. Bil sem tudi v štabu na Zvezni delovni akciji Šamac–Sarajevo leta 1978, kjer sem opravljal funkcijo predsednika skupščine vseh šestih ali sedmih naselij. V spominu mi je ostala prehojena pot od Doboja do Zenice, ko smo štabovci v štirih dneh prehodili celo traso akcije. Med tem časom sem imel priliko obiskati precej akcij po Jugoslaviji od Makedonije, Srbije, v Bosni in Hercegovini sem obiskal brigade, ki so pripravljale tekmovališča za olimpijske igre, obiskal sem tudi brigadirje na Hrvaškem. Pridobil sem si veliko izkušenj na področju vodenja, organiziranja in stimuliranja večjih skupin, naučil sem se, kaj pomeni tovarištvo, solidarnost in kaj pomeni bratstvo in edinstvo med nami brigadirji Slovenije in Jugoslavije.

Bil sem tudi komandant brigade 3. julij Hrastnik na akciji Goričko leta 1979. Bil sem komandant brigade 3. julij Hrastnik na zvezni akciji Đerdap 80, kjer smo dobili najvišje možno priznanje Veljko Vlahović. Že samo potovanje na akcijo je imelo svoj čar, saj smo potovali iz Hrastnika z avtobusom od petka zvečer do ponedeljka zjutraj. Stanovali smo v naselju, v katerem je bilo okoli 15 do 20 brigad.

Delo na akciji Đerdap je bilo izredno težko, zahtevno in tudi odgovorno. Delovišča so bila razdeljena vzdolžno ob reki Donavi proti izlivu. Brežine nasipa kanala so se betonirale, oziroma oblagale z zidaki velikih dimenzij. Imeli so lastno betonarno, kjer so izdelovali zidake. Mi pa smo jih z japanerji, to so bili taki kovinski zabojniki z dvema kolesoma, vozila sta jih po dva brigadirja, vozili na obrežje reke, potem smo jih spuščali po lesenih koritih do dna rečnega korita. Dnevno se je naredilo tudi po 50 do 100 metrov obale.

Ker je našo brigado sestavljalo največ dijakov in študentov, smo bili za ta dela fizično neustrezni, zato so nas premestili na dela fizično lažja dela pri preseljevanju vasi. Vas je bilo potrebno v celoti preseliti na višjo raven, ker se je načrtovalo, da bo nov vodostaj reke Donave ogrožal njen obstoj. Delali smo tudi na arheoloških delih pri rimskem mostu preko Donave. Brigada je bila zelo homogena in še sedaj se kot prijatelji radi srečamo in obujamo spomine na tiste dni, saj nam je ta akcija pustila nepozaben pečat.

Ko je Zasavje v letu 1989 organiziralo zvezno delovno akcijo, sem bil eno izmed komandantov akcije. V Hrastniku smo delali pretežno na vodovodu Kopitnik. Spomnim se inženirske brigade pitomcev jugoslovanske ljudske armade iz Sarajeva in njenega kapetana, ki je bil pravi inženirski fenomen. On je bil tisti človek, ki je na škatlici cigaret izračunal kakšen prosti padec je potreben, da bo voda s hriba na hrib tekla brez uporabe črpalk. Njegov izračun smo upoštevali in zadeva deluje še danes, natančno tako kot je napovedal. Spomnim se, da je dela med izvajalcem in brigadami koordiniral Franci Kovač.

Prostovoljstvo je v meni zraslo in ostalo, bil sem eden od ustanoviteljev Kluba brigadirjev Zasavja in zdaj sem član upravnega odbora. Sem tudi aktivni član območnega združenja Rdečega križa Hrastnik in drugih humanitarnih organizacij.

Za konec pa mislim, da so bile mladinske akcije, če povem po domače »fajn«, zanimive, nepozabne, predvsem nam je ostalo čudovito prijateljstvo, pustile so čudovite vtise in zgodbe ter pozitiven in nepozaben pečat.

MDB 3. julij Hrastnik na MDA ĐERDAP 1980.

Slavko Gornik – Steklarji YU

Slavko Gornik

Po začetku delovanja mladine sem v njej štiri leta deloval kot sekretar, leta 1980 sem se tudi udeležil kongresov v Beogradu.

V tem času je brigada steklarjev v Paračinu zavzela stališče, da bi ustanovili brigado steklarjev iz cele Jugoslavije. V Sloveniji so takrat delovale Steklarna Hrastnik, Steklarna Rogaška in celo steklarna v občini Hrpelje-Kozina. Na Hrvaškem sta bili steklarni v Puli in Lipiku, v Makedoniji v Skopju, največ pa jih je bilo v Srbiji, in sicer v Vojvodini, Paračinu, Prokoplju in Zaječarju.

Sprejet je bil tudi statut, oziroma pravila, katera brigada bi se vsako leto udeležila delovne akcije, predvsem na zvezni ravni, ko so akcije potekale po celi Jugoslaviji. Brigada je bila izredno kvalitetna, sestavljena iz močnih in odgovornih brigadirjev ter posledično deležna velikega spoštovanja. Steklarji so bili med tremi najpogosteje udeleženi na delovnih akcijah. Brigada je bila sestavljena po ključu, ki je bil plod dogovora direktorjev. Le-ta se je glasil: »Vsaka steklarna pošlje na akcijo najmanj pet brigadirjev oziroma brigadirjev.« Tako je brigada štela približno 45–50 članov.

Za zagotovitev primerne delovanja brigade je bil imenovan akcijski odbor steklarjev Jugoslavije, ki se je sestel vsaj štirikrat letno. Neposredno pred udeležbo brigade v akciji pa se je sestel dvakrat, vsakič na drugem mestu.

Člani odbora so bili predsedniki Mladine iz sodelujočih steklarn. Brigade so tvorili delavci, ki so bili zaposleni v steklarnah. Vsak udeleženec brigade je imel plačane delovne ure, kar je bil rezultat vnaprejšnjega dogovora z direktorji. Ti so dogovor potrdili, pogoj za udeležbo na delovni brigadi pa je bil, da je bil delavec dober in predan podjetju. Udeleženci so bili resnično sposobni ljudje.

V tem obdobju je mladinska organizacija v podjetju razpolagala z določenimi sredstvi, ki so bila zagotovljena na podlagi vsako leto določene postavke Steklarjev Jugoslavije – glede na sklenjen dogovor je bilo plačilo enako za vse.

Zadnja brigada je bila organizirana leta 1989, ko so se že čutile težnje po združitvi, posledično so bili drugačni tudi pogledi na prihodnost. Steklarji Jugoslavije so takrat sodelovali na republiški delovni akciji v Slovenskih goricah, komandant je bil Hrastničan Rajko Žagar, zaposlen v Steklarni Hrastnik. Takrat smo dobili vsa priznanja akcije. V tej akciji sta bila udeležena še dva Hrastničana, in sicer Boris Volaj ter že pokojni Tone Bezgovšek.

Ivan Bebar – lokalna akcija Ravenska vas 88

Ivan Bebar

Sem Zagorjan, doma v Ravenski vasi, ki šteje približno 300 krajanov. V mladih letih sem bil aktiven mladinec v Cementarni Trbovlje in na občinski konferenci mladine v Trbovljah, kjer sem deloval tudi kot sekretar in vodja centra za MDA. Kot brigadir sem sodeloval pri akcijah Kozjansko 74 in 75.

Tudi v domačem okolju sem od leta 1988 naprej aktivno sodeloval pri gradnji vodovoda Zagorje–Ravenska vas.

Na pobudo predsednika mladine Zagorje, tovariša Matjaža Švagana, smo se leta 1988 vključili v aktivno pripravo trase za naš vodovod. Z vodstvom akcije smo se v našem gasilskem domu sestali že 1. julija 1989, ko smo se dogovorili o pričetku del,

načinu skladiščenja materiala in orodja ter izdajanja le-tega, zagotovili smo prisotnost gradbenega odbora na trasi in določili logistiko glede ostalih stvari, potrebnih za samo delo.

Z deli na vodovodu od Zagorja do Ravenske vasi smo pričeli 3. julija 1989, ko je brigada iz Zagreba pričela kopati jarke. Izvedli smo tudi udarni dan, ko so se krajanom pri delu pridružile tudi brigade z Dobovca in Kopitnika, ter vojaki, ki so s seboj pripeljali tudi celoten vojaški ansambel.

Krajani smo ves čas sodelovali pri delu in sami opravili 15.517 ur prostovoljnega dela, ter prispevali približno 50 evrov (preračunano v današnjo valuto) za vsak hišni priključek. Prispevek brigad pri gradnji vodovoda je neprecenljiv in ga ni moč meriti zgolj v kubičnih metrih in kilometrih jarkov in cevi, brez delovnega prispevka brigad namreč v Ravenski vasi še veliko let ne bi imeli dostopa do tekoče vode. Zato – hvala vsem.

V zadnjem letu izvajanja akcije Zasavje 90 je na delovišče prišlo precej manj brigadirjev, kot smo pričakovali. Brigada s Kosova je bila precej nepopolna in dela na trasi so slabo napredovala. A kljub vsem težavam smo krajanji začeta dela uspeli dokončati in tako pridobili dostop do tekoče vode.

Prebivalci Ravenske vasi smo brigadirje medse sprejeli z velikim veseljem in tako s skupnimi močmi opravili nekaj, česar sami sigurno ne bi zmogli. Postali smo tovariši ob delu na trasi in v prostem času. Delili smo dobro in slabo. Po končanih delih smo krajanji zanje z veseljem pripravili družabni zaključek in jih pogostili po svojih najboljših močeh.

Skupna dolžina trase vodovoda Zagorje–Ravska vas je približno tri kilometre, obsega štiri vodohrane in črpališča, ki zagotavljajo pitno vodo.

Zlatan Vukosavljevič – Zasavje 88

Zlatan Vukosavljevič

Rođen 1965 iz mesta Raška u Srbiji. Prvi put sam bio na MDA Beograd 82. Od 1983 godine dalje sam bio u brigadama 3. julij Hrastnik na MDA Istra 83, Brkini 84, brigada Bratski gradovi i drugu godinu idem na MDA Brkini 85 u Podgradu–Ilirska Bistrica, brigada 3. julij Hrastnik. Dalje idem na MDA Trebče 86, a brigada je bila Miha Marinko iz Trbovlja.

Od 1987 sam bio u RK ZSMS i na MDA Sevnica, kao član štaba akcije u Brežicama na funkciji zamenika komandanta za interesne dejavnosti.

1988 godine sam bio u štabu akcije MDA Zasavje zadužen za interesne aktivnosti. Iste godine po nalogu RKZSMS odlazim na MDA Suha krajina u Žuženbergu i preuzimam dužnost interesnika.

Posle prve akcije mislio sam, da nikada više neću ići na akcije. Sledeće godine sam sa svoja dva drugara došao u Hrastnik u razmeni brigadira. Došli smo na tu akciju, ali smo i imali ideju, ako nam se tu ne dopadne, napustimo brigadu i nastavimo letovanje od Kopra do Pule.

Međutim upoznali smo predivne ljude u Hrastniku, s kojima smo veoma brzo postali dobri prijatelji. Ja sam upoznao takve ljude, s kojima kao da se celog života znam. To sve je uticalo da sam ja pored svog grada Raške počeo da doživljavam Hrastnik kao svoj grad i ljude u njemu. Sve je to uticalo da svoje,

slobodno mogu reći, najlepše godine mladosti provedem na MDA u Sloveniji i Hrastniku. Drugarstva i prijateljstva, koja sam stekao u tim godinama traju do danas i srećan sam, što sam bio i ostao brigadir Hrastničke brigade.

Milivoje Jokanović – Zasavje 89

Milivoje Jokanović

Rojen sem 10. 3. 1955, v Slovenijo pa sem prišel leta 1973, ko sem se tudi odpravil v vojsko. Po zaključku služenja roka sem do svojega 30. leta delal v gradbeništvu, nato pa sem se zaposlil v Rudarskem šolskem centru, v »Domu za učence« v Hrastniku.

Kmalu po pričetku dela v Domu, leta 1988, so mi zaupali namestitev delovnih brigad v naših prostorih. Ponujeno sodelovanje s štabom akcije in brigadirji sem z veseljem sprejel. Prispelle so brigade s Ko-

sova, iz Hrvaške in s Koroške. Dela je bilo veliko, saj je bilo potrebno namestiti ljudi, priskrbeti hrano, pijačo in oblačila, organizirati prevoz na delovišče – brigade so delale na Kopitniku – in vse to medsebojno uskladiti.

Nekaj problemov je bilo tudi glede prehrane, prehrana brigadirjev s Kosova je na primer drugačna od naše, ampak smo tudi to uredili. V domu smo delo organizirali tako, da je vsak posameznik sproti skrbel za osebno in splošno čistočo, saj je bilo v prostorih nastanjenih okrog 226 brigadirjev.

V prvem letu je delo potekalo zelo uspešno, sledili smo zastavljenim ciljem. Drugo leto smo z deli nadaljevali, a to je bilo že obdobje pričetka razpada takratne države. Tako se je delovne akcije leta 1989 udeležilo manj brigad, manj udeležencev, posledično je bilo tudi opravljenega dela manj. Med brigadirji ni bilo nacionalizma, do sporov na tej osnovi ni prihajalo, s čimer sem bil res zadovoljen. Ob koncu akcij, leta 1990, je na pomoč priskočila še naša vojska iz Zagreba, tako smo lahko nadomestili primanjkljaj prostovoljcev. Verjamem, da bi bilo delovnih brigad še več, v kolikor ne bi prišlo do razpada skupne države. Osnovo vsega je predstavljalo druženje. Delo je bilo fizično zahtevno, ampak popoldansko druženje nam je dalo moč, da smo na to pozabili. Ne vem, kako bi to uspevalo danes. Zdaj bi problem najbrž predstavljale finance.

V omenjeni akciji sem bil »deklica za vse«, če kar koli ni bilo jasno oziroma je prišlo do kakršne koli težave, so se lahko brigadirji obrnili name. »Mile sredi sve što treba.«

Prehrano smo imeli organizirano preko hrastniškega hotela, iz restavracije Družbena prehrana. Brigadirji so zjutraj zajtrkovali v Domu, malico so nosili s seboj na traso, ob povratku pa smo jim postregli topel obrok. Kar zadeva Občino Hrastnik, je sodelovanje, po mojem mnenju, zelo dobro potekalo.

Ob zaključku brigade smo se vsi brigadirji zbrali na Kalu, kjer so za to imeli dovolj velik prostor. V Domu namreč takšnega ni bilo, jedilnica ni bila dovolj prostorna, da bi se lahko v njej zbrali vsi. Tako so tudi kosilo jedli v izmenah, ko je z obrokom zaključila ena brigada, je prišla druga. Na Kalu smo preživeli lep dan, slovo ob koncu akcije je bilo težko, priteklo so tudi solze. Če povzamem vse skupaj, menim, da so bila vsa tri leta akcije uspešno izvedena, da je bila celotna izkušnja lepa in pozitivna.

Ernest Gričar – Zasavje 90

Ernest Gričar

S sklepom SRS¹⁴⁴, Občine Hrastnik in Komiteja za družbeno planiranje in razvoj se je v letu 1989 pristopilo k organiziranju zvezne MDA¹⁴⁵ ZASAVJE, z deloviščem na Kopitniku. Nosilec projekta je bilo Komunalno obrtno podjetje Hrastnik (KOP). Razlog za pristop k realizaciji projekta vodooskrbe Kopitnika je bil v glavnem v tem, da na Kopitniku zaradi kraške sestave zemljišč na višjeležečih površinah ni izvirske vode.

Tako je Zasavska kmetijska zadruga Trbovlje, TOZD¹⁴⁶ Dol pri Hrastniku vodo za potrebe pašne živine na Kopitnik dovažala v cisternah z Dola pri Hrastniku ali iz Turja. Dnevno so tako za potrebe približno 70 glav pašne živine, pretežno telic, porabili približno 3.000 litrov vode. Na obrobju pašnika se je nahajal manjši, vendar po predvidevanjih dovolj močan izvir, ki bi zadostoval za potrebe paše v času letne sezone. Poleg tega pa bi bilo iz tega vira mogoče s pitno vodo oskrbeti tudi sedem obstoječih kmetij, ki v tem času niso imele urejene ustrezne vodooskrbe, na

¹⁴⁴ SRS – Socialistična republika Slovenija

¹⁴⁵ MDA – mladinska delovna akcija

¹⁴⁶ TOZD – Temeljna organizacija združenega dela

širšem območju Kopitnika pa se je nahajalo tudi nekaj počitniških hišic, ki bi jim bilo potrebno zagotoviti pitno vodo. Za zadovoljevanje obstoječih potreb uporabnikov počitniških hišic in planinske koč, vodooskrbo kmetijskih go-spodinjstev in živine, je bilo tako potrebno dnevno zagotoviti približno 7.200 litrov vode.

Na širšem območju Kopitnika tudi ni bila primerno urejena požarna varnost, saj ni bilo ustrezne akumulacije vode za potrebe gašenja morebitnega požara. Zato bi bilo območje v takšnem primeru v celoti odvisno od intervencije iz Hrastnika, še dodatno težavo pa bi pri tem povzročala zahtevna dostopnost terena v zimskem času.

Projekte je izdelalo podjetje KOP Hrastnik, TOZD¹⁴⁷ – Komunalne službe, projektant. Ernest Gričar inž. gradbeništva. Sistem vodooskrbe je zajemal izgradnjo drenažnega zajetja, od koder bi se voda preko umirjevalne komore speljala v črpališče z akumulacijo ($V = 4\text{m}^3$). Iz črpališča bi s pomočjo dveh vertikalnih rotodinamičnih črpalk, preko pocinkanih cevi ($\phi 60\text{ mm}$) v dolžini približno 440 m in PVC cevi v dolžini 500 m v nadaljevanju, vodo transportirali v predvideni rezervoar Kovač, prostornine 100 m^3 , pri tem pa premagali višinsko razliko približno 100 m. Z ozirom na bistveno manjšo izdatnost zajetja od predvidene, se je kasneje zgradil rezervoar "Kovač" prostornine približno 50 m^3 . Iz rezervoarja je bilo za potrebe gravitacijske vodooskrbe potrebno zgraditi še 1800 m vodovodov različnih premerov.

MDB¹⁴⁸ so v letu 1989 izvajale dela na povezovalnih vodih med črpališčem Vanč in rezervoarjem Kovač. Skupna dolžina trase je znašala 990 m. MDB so na trasi izvajale pretežno ročne izkope. Trasa vodovoda je bila speljana po zahtevnem, kamnitem terenu kraškega tipa. Z deli so MDB končale konec avgusta 1989. Po odhodu brigad so se dela izvajala v režiji KOP Hrastnik, in sicer so se razbijale samice po kanalu, čistil se je kanal, vršil se je dovoz peska, polagale so se vodovodne cevi in izvedel se je zasip kanala ter planiranje in končno urejanje okolice izkopov.

V decembru 1989 je Izvršni svet skupščine Občine Hrastnik sklenil, da se pristopi k organiziranju MDA tudi v letu 1990 in sprejel ustrezen program del, ki naj bi se opravila z mladinskim prostovoljnim delom. Delovni program, ki je bil prijavljen pri Centru za mladinsko prostovoljno delo v Ljubljani, je obsegal:

– dokončen izkop in položitev cevi ter zasip trase vodovodnega omrežja na Kopitniku, nosilec naloge KOP¹⁴⁹ Hrastnik.

Kot rezervni delovni program se je predvidelo urejanje pašnih površin na Kalu, nosilec naloge Kmetijska zadruga (KZ) Dol.

¹⁴⁷ TOZD – Temeljna organizacija združnega dela

¹⁴⁸ MDB – mladinska delovna brigada

¹⁴⁹ KOP – komunalno podjetje

V poletnih mesecih, v juliju 1990, se je tako nadaljevalo z deli na razširitvi vodovodnega omrežja na Kopitniku. Potrebno je bilo dokončati drenažno zajetje, zgraditi zbiralnik vode prostornine 4,00 m³, črpališče ter 50,00 m³, vodohran Kovač. MDB¹⁵⁰ so izvajale pretežno ročna zemeljsko gradbena dela pri izvedbi vodovodov, ostala dela so se izvajala v režiji KOP Hrastnik. Z deli so MDB končale konec julija. V avgustu, septembru in oktobru 1990 so se dela na področju oskrbe Kopitnika s pitno vodo nadaljevala. Dela so izvajali pripadniki JLA¹⁵¹ – "brigadirji" vojnega letalstva ob sodelovanju z domačini in delavci Komunalnega podjetja Hrastnik. Izvajala so se dela na odseku KZ – Planinski dom na Kopitniku, R. Kovač – objekt KZ¹⁵² "Omahne", glavni vod – Kovač, Tomažič, črpališča – R. "Vanč"- "Vičič", križišče-"Grahek" ipd.

Izvedba MDA¹⁵³ na Kopitniku je ogromno prispevala k vodooskrbi širšega območja Kopitnika s pitno vodo. Nekateri objekti in večina vodovodnih povezav je v funkciji še danes, skoraj 30 let kasneje.

ZMDA¹⁵⁴ Zasavje 90 je bila zadnja delovna akcija, ki je združila udeležence mladinskih delovnih akcij z domačini, in v kateri so sodelovali pripadniki JLA.

Ti so še v oktobru 1990 na Kopitniku pomagali domačinom pri izgradnji vodooskrbovalnega sistema Kopitnik. Iz seznama izvedenih in neizvedenih del oskrbe Kopitnika s pitno vodo z dne 26. 10. 1990 je razvidno, da je bilo konec oktobra 1990 izvršenih 80 odstotkov predvidenih del na vodooskrbovalnih objektih in napravah (zajetje, rezervoar "nad Vančem", črpališče in rezervoar Kovač) ter, da je bila zgrajena večina vodovodnih povezav. Dela na vodooskrbi Kopitnika s pitno vodo so se nadaljevala tudi v letu 1991, in sicer so se izvajala dela na dokončanju vodovodov in razširitvi omrežja, akumulaciji s komoro in črpalkami, rezervoarja z armaturno komoro in rezervoarja Kovač ter dela na elektrifikaciji črpališča.

Udarni dan na MDA Zasavje 90

¹⁵⁰ MDB – mladinska delovna brigada

¹⁵¹ JLA – Jugoslovanska ljudska armada

¹⁵² KZ – kmetijska zadruga

¹⁵³ MDA – mladinska delovna akcija

¹⁵⁴ ZMDA – zvezna mladinska delovna akcija

Gašper Čeperlin – najmlajši član KBZ

Gašper Čeperlin

Nisem še bil v brigadi, sem pa član Kluba brigadirjev Zasavja, predvsem zato, ker je bila cela moja družina na akcijah in v brigadah. Z veseljem se udeležujem dogodkov, ki jih organizira naš klub. Sem najmlajši član, star 15 let. Počutim se dobro, saj me že vsi poznajo in se me vedno razveselijo. Na snemanju za oddajo o brigadirjih na študentski delovni akciji pri Bukovniškem jezeru mi je bilo prijetno in zabavno. Tudi v šoli sem prijateljem pripovedoval, kaj vse sem že doživel z brigadirji. Zelo so mi všeč izleti po poteh MDA, v okviru katerih si ogledamo kraje, kjer so bile včasih akcije.

Lansko leto smo v šoli poslušali predstavitev Kluba brigadirjev Zasavja in si pogledali filme o brigadah. Tudi drugim učencem in učenkam so bile predstavljene brigadirske

teme zanimive in nekateri so pokazali zanimanje za organizacijo podobnih akcij na naši šoli.

Borut Slanšek – predsednik kluba

Bil sem brigadir na štirih mladinskih delavnih akcijah, dvakratni kot komandant brigade »Tretji julij« in tudi udeleženelec mednarodne brigade »Bukarešta 77«.

Moja brigadirska pot se je začela na akciji Posočje 76, nadaljevala v Kožbani 77, nato v Bukarešti 77 in končala na akciji Kozjansko 78.

Na teh akcijah sem bil trikrat udarnik in enkrat predsednik brigadne konference.

Od ustanovitve kluba Brigadirjev Zasavja leta 2011 sem predsednik Kluba brigadirjev Zasavje.

Moram reči, da imam zelo lepe spomine na obdobje mladinskih delovnih akcij in naših brigad.

V najlepšem spominu mi je ostala udeležba na mednarodni akciji v Bukarešti, kjer se je prvič zgodilo, da smo vsi brigadirji Brigade Jugoslavija dobili udar-

niško značko. Bilo nas je 77 – udarnikov. Mislim, da se je to zgodilo samo enkrat v vsej zgodovini mladinskih delovnih akcij in na to sem zelo ponosen.

Od mojih brigadirskih prijateljev se spomnim veliko mladincev iz Hrastnika, s katerimi smo dejansko dobrih deset let delali v Zvezi socialistične mladine v Hrastniku, kjer sem bil vmes tudi predsednik Občinske konference ZSMS Hrastnik.

Moji spomini na akcije so obsežni in zato se tudi trudim, da naše spomine zapišemo skozi filmski trak, snemamo izjave naših brigadirjev, zbiramo fotografski in pisni material. Ves naš zbrani arhiv bo shranjen v Zasavskem muzeju v Trbovljah in bo na razpolago našim zanamcem, da bodo lahko prebrali, kaj smo delali in kje, kaj so naredili njihovi starši, dedki in babice.

Moram reči, da sem z delom Kluba, ki ga vodim zadnjih sedem let, zadovoljen. Naše članstvo je vsako leto večje. V klub je vpisanih preko 120 članov in še vedno se nam somišljeniki pridružujejo. Ker smo odprti za javnost, se nam lahko pridružijo vsi, ki čutijo in vidijo, da je delo, ki ga opravljamo v današnjem času, dobro in koristno za vse nas.

Kozjansko 78

5. INTERESNE DEJAVNOSTI

**KLUB
BRIGADIRJEV
ZASAVJA**

5. 1. Prostočasne aktivnosti brigadirjev

V sklopu delovne akcije so imeli brigadirji poleg dela organizirane tudi različne spremljevalne aktivnosti, t. i. idejno-politično delo, kulturno-zabavne dejavnosti, športne dejavnosti ter razne izobraževalne tečaje.

Interesna dejavnost na MDA Slovenske gorice, leta 1976

Športna dejavnost je bila gotovo najbolj priljubljena dejavnost brigadirjev po delu. Že pred odhodom na delo so imeli 15 minut telovadbe. Tekmovali so v vseljuskem peteroboju (metanju krogle, diska, kopja, skok v daljino in višino ter tek), igrali so nogomet, odbojko, šah ter veliko pozornosti posvečali učenju plavanja. Brigade in čete so tekmovali tudi za fizkulturno značko v različnih športnih disciplinah. Cilj je bil povečati delovno uspešnost in disciplino.

Za brigadirje pa je bilo poskrbljeno tudi v kulturnem smislu. Vodstva so tako poskrbela za gostovanja raznih amaterskih skupin mladih ustvarjalcev, ukvarjali so se s fotografijo, brigadirji so imeli nalogo pripraviti lasten program z zabavnimi igrami. Organizirali so izlete, koncerte glasbenikov, folklornih skupin, disko itn. Organizirali so tudi razne krožke, npr. likovne plesne in pevске. Pevski zbori so na MDA¹⁵⁵-jih po letu 1979 zaživel cel pod vodstvom mentorjev.¹⁵⁶

¹⁵⁵ MDA – mladinska delovna akcija

¹⁵⁶ Malnar Suzana; Mladinske delovne akcije, Ljubljana 1997 (diplomska naloga)

ansambel Suhe gliste na akciji Đerdap 80

Brigadirji so v sklopu tehnične kulture pridobili nova znanja s področja cestno-prometnih predpisov, organizirali so se tečaji za varilce, jamarski krožki in podobno.

Na področju idejno-političnega usposabljanja so brigadirji obiskovali marksistične krožke, mladinsko politično šolo Edvard Kardelj, kjer so pridobivali dodatna znanja o naši ureditvi. Na področju obveščanja in propagande so brigadirji pripravljali in izdelovali biltene, stenske časopise, pripravljali radijske oddaje ter sodelovali z različnimi lokalnimi in državnimi mediji.

5.2. Pesmarica

Zasavci za dvig vzdušja seveda radi kaj zapojejo. V naslednjem poglavju je predstavljena zbirka pesmi, ki so jih zasavski udeleženci delovnih akcij po delu ob druženju radi prepevali. Nekatere so brigadirji sami sestavili, druge pa so bile vesplošno popularne v določenem časovnem obdobju bivše skupne države. Knjigi je priložena tudi CD z naslovom »Da nam živi, živi rad«.

1. Hej, haj brigade

*Mlade dane, tople, duge,
prvu ljubav, prve sne,
vraćaju nam naše pruge,
ugradili tu smo sve.
Hej, haj brigade
hej, haj ruke mlade.
Hej, haj brigade
svoju zemlju srcem grade,
svoju zemlju srcem grade.*

*Za godine koje bježe,
za mladosti blistav čas,
mostova nas bezbroj veže,
pruženih između nas.
Hej, haj brigade...*

*Ostaju zauvijek, druže,
ove ceste, ovi puti,
a drugarstvo drže, duže
od života i od smrti.
Hej, haj brigade...*

*Neka puca kao mina
zvijezda iznad našeg čela
opet gradi omladina
novo vrijeme, nova djela.
Hej, haj brigade...*

2. Udarniški pozdrav

*Jedan, dva, tri na kubike navali
tri, četiri, pet vagonet
šest, sedam još jedan
osam, devet, deset stopetdeset
stopetdeset dvestadeset
dvestadeset tristašestdeset*

*Ko to ide? Brigadiri!
Ko jih vodi? Komandiri!*

*Hoćemo li? Hoćemo!
A šta? Da radimo!
Za koga? Za Tita?
Za koga? Za partiju!
Za koga još? Za narod!
Za Tita...sve
Za partiju...sve
Za narod....sve, sve, sve
Ho-ruk, ho-ruk, horuk
Bum – tresk – huraaa*

3. Naša četa

*Naša četa s črnih je revirjev,
prostovoljno smo se mi odzvali,
tja v Brčko smo se odpeljali,
da gradimo omladinsko progo.*

*V naši četi sami smo rudarji,
udarnik hoće vsak od nas postati,
ne bojimo težkega se dela,
tu utrdimo bratstvo in edinstvo.*

V borbo, mladina, za obnovu.

4. Vrnitev¹⁵⁷

*Udarni se vračamo v revirje,
druga brigada proletarska,
polni načrtov med naše rudarje,
mi, mlada udarniška vojska.*

*Gradili nasipe, gradili smo progo,
gradili smo sebe vsestransko,
izpolnili tudi najtežje naloge,
obveznost vsako zadano.*

¹⁵⁷ avtor te pesmi je Tone Logar; vir: Mala kronika MDB Brčko–Banovići

*V revirjih nas čakajo še težke
naloge,
se vključiti nazaj v kolektive,
za naše načrte navdušiti druge,
poživiti mladinske aktivne.*

5. Himna MDB Rdeči revirji¹⁵⁸

*Mi smo brigada Zasavja
z revirskih krajev doma
vse nas v eno brigado
privabil bratstva klic.*

*Živijo, kramp in lopata
z zavestjo odšli smo na pot
ker našim ljudem v beli krajini
potreben je nov vodovod.*

*Le mi vemo zakaj
je v deželi sam maj,
saj vsi mladi ljudje
že v brigade hite.*

*Da skoz lepše mi dni
zgradimo boljše ljudi.
mlade udarnike vse,
ki za Tita žive.*

*Nam vseh žuljev ni mar
ne popustimo nikdar
in obljubljam vsi
da v brigado še bomo šli.*

6. V brigado

*Kam gre družčina vesela,
v lep poletni dan?*

¹⁵⁸ sestavljena ob priliki delovne akcije Bela krajina 81

*Zbor je delovne brigade,
kdo bi bil zaspan.*

*Meni kramp. lopato tebi,
žulji se rede,
teče znoj in teče cesta,
most se v loku pne.*

*Mi gradimo domovino,
ona nas gradi,
mi kovačnica smo bratstva,
most med narodi.*

7. Pesem bratstva in enotnosti

*Ponosno vihrajo svobodne zastave,
v sredini njih zvezda rdeča žari.
Na delo hitijo mladinske brigade,
v njih naša mladina cvet naše moči.*

*Bodi ponosna vsa domovina,
v vodstvu ti partija s Titom stoji,
v silnem poletu zdaj naša mladina
na delu enotnost in bratstvo gradi.*

*Kot nekdanj očetje so v borbo hiteli,
za našo svobodo prelivali kri,
tako zdaj mladina se v delu
združuje,
za srečno bodočnost se znova bori.*

Bodi ponosna vsa domovina...

8. Revirčani¹⁵⁹

*Mi smo pa iz zasavskih krajev
Iz revirjev smo doma
Lepa naša je ta dolina,*

¹⁵⁹ vir: avtor: T. Kuder; tekst Radovan Palčič

*Ko se v soncu lesketa.
Tam rudarji v temo hitijo
Ko že pada mrak
Z lučko belo kot kresnice
Stopajo v trd korak.*

*Mi revirčani smo veseli
Naša pesem naj zveni
Že harmonika milo poje
Že kitara zadrhti
In trara zdaj trobenta poje
Poje na ves glas
Klarinet prav tenko piska
Tam na desni pa bas.*

*Mi smo pa iz zasavskih krajev
Iz revirjev smo doma
Lepa naša je ta dolina,
Ki se v soncu lesketa.
Če prijatelj nas kdaj obišče
V revirjih teh
Našel tu boš le veselje
Pesem vedro in smeh.*

9. Pesem mladinskih delovnih brigad

*Naprej ponosno, delovne brigade,
sežgimo trne in osat,
v nas smela je odločnost sile mlade,
kar vžiga pesem in pomlad.*

*Mogočno v vetru nam vihra zastava,
mi smelo stopamo za njo,
zapel je gozd in pisana dobrava,
in v rokah krampi zapojo.*

*Kjer tiho, pusto, skalno nam pobočje
zakriva še nešteti zaklad,
speljali bomo jadrano v naročje
železno cesto treh brigad.*

*živi srečno in v svobodi,
misel Tita naj te vodi,
Jugoslavija, Jugoslavija.*

10. Lepo stoji brigadirska bluza

*Druže Tito, shvatili smo pismo
Čuvačemo bratstvo i jedinstvo.*

*Zemlju smo ti znojem natopili
Gde su borci za slobodu pali.*

*I mi ćemo ko heroji znati
Za partiju mladi život dati.*

*I na bluzi nekoliko znaka,
srp i čekić, udarnička značka.*

*Svokoj majci treba da je dika,
Koja ima sina udarnika.*

*Svakoju majci reči ćemo hvala,
što je čeku u brigadu dala.*

*Kad brigada preko reke krene,
širi ruke majko, eto mene.*

11. Druže Tito...

*Druže Tito, mi ti se kunemo,
da sa tvoga puta ne skrenemo,
druže Tito, čitali smo pismo,
i sa tvoga puta skrenul` nismo.*

*Druže Tito shvatili smo pismo,
čuvat` ćemo bratstvo i jedinstvo.
Druže Tito, ljubičice plava,
ti boriš se za narodna prava.*

*Druže Tito, ljubičice bjela,
tebe voli omladina cjela.
Druže Tito, narodna si dika,
u srcima sviju udarnika.*

*Druže Tito, vidi dva bratska grada,
naša je najbolja – udarna brigada*

12. Jugoslavijo

*Od Vardara pa do Triglava
Od Djerdapa pa do Jadrana
Kao niska sjajnog djerdana
svetlim suncem obasjana
ponosito sred Balkana
Jugoslavijo, Jugoslavijo.*

*Širom sveta put me vodio
za sudbom sam svojom hodio
u srcu sam tebe nosio
uvek si mi draga bila
domovina moja mila
Jugoslavijo, Jugoslavijo*

*Volim tvoje reke i gore
tvoje šume, polja i more
volim tvoje ljude ponosne
i ratara i pastira
u frulicu kad zasvira
Jugoslavijo, Jugoslavijo*

*Krv se mnoga za te prolila
borba te je naša rodila
radnička te ruka stvorila
živi srećna u slobodi
ljubav naša nek te vodi
Jugoslavijo, Jugoslavijo.*

13. Hej brigade na delo

*Hej brigade na delo,
svojo pesem veselo
si zapojmo v kipeči pozdrav.
V pomoč domovini
in ponos vsej mladini
obnovimo porušeni dom.*

*Saj za kar mi živimo
in za kar se znojimo
bode z nami užival naš rod.
Hej brigada udari
in podiraj svet stari
tukaj dom bode novi nastal.*

*Kar zgrade sile mlade
in mladinske brigade
to ponos naš bo večni ostal.
V miru ne in pokoju
le v trudu in znoju
zaželeni si najdemo plod.*

14. Je strgala deklica hlače

*Je strgala deklica hlače
si ročno jih slekla je dol,
vzela v roke šivanko
in v spodnjicah sedla na stol.*

*Šivala je deklica hlače
jo videl je mlad brigadir
si v hlačah postavil je šotor,
zdaj vlada v šotoru nemir.*

*Ta šotor ma močno ogrodje
ne zruši ga strela ne grom,
ga zruši le naša kava,
v kateri kraljuje le brom.*

6. SLIKOVNO GRADIVO

**KLUB
BRIGADIRJEV
ZASAVJA**

Brigadirji na akciji v Zasavju

MDA Bohinj 1980

GORIČKO 77, brigadirji na trasi na udarni dan

Lokalna MDA Kovk

Lokalna MDA Kal 77

*Brigadni
našitki*

Brigadne zastave

MDA Đerdap 80

*Brigadirji na trasi -
Slovenske Gorice
1976*

*Brigadirji akcije Brčko-Banoviči na
srečanju leta 1973*

*Čakanje na prevoz na MDA
Šamac-Sarajevo*

*Pred dnevom šole pionirji čistijo
okolico delavskega doma Trbovlje*

*Mladinska delovna akcija -
gimnazijci pri pripravi terena za
športno igrišče pri šoli, 1959-
1960. Org. arhiv GESS*

Lokalna MDA 77, urejanje ceste na Čebine

*GORIČKO 77, brigadir z
zastavo OK ZSMS Zagorje
ob Savi*

Goriški Ilijak 1947

Ob tabornem ognju na MDA Haloze 75

Lokalna MDA Limberk 82

*Hrastniški brigadirji na MDA
ISTRA 83*

*Inovator na MDA SUHA
KRAJINA 1982*

MDB Ustanovnega kongresa KPS

Mimo vinogradov na MDA Suha krajina 82

Po prihodu s trase na MDA Slovenske gorice 76

Pred odhodom domov z MDA Slovenske gorice 76

**POROČNA LISTINA
IZDANA NA
MDA SLOVENSKE GORICE *78**

Po 324/74 xy členu nepisanega brigadiskega zakona o brigadiskih porokah in ostalem zafikavanju tretjega (3) odstavka, alineje osemi 8), in na podlagi sklepa stališa in na podlagi posebnega priporočila štaba MDA SLOVENSKE GORICE * 78, ki ga zastopa pri polni zavesti tovariš št Marko in ostali sefi. Vsi prisotni in ostali navzoči: na tem mestu za zgodovino pomembnem trenutku , poudarjeno , otipiljevem za nadaljni razvoj našega gibanja spodaj podpisana.

NEVESTA _____ ŽENIN _____

Brigadika : _____
MDB: _____

Pod prostovoljno stopam v nelegalni brigadiski zakonski stan s spodaj imenovanim lubekom in še kaj , vsega ne povem

Brigadirjem: _____
MDB: _____

ko se podpisava se obvezujeva
Da bova kjerkoli in kdajkoli ne glede na vremenske (NE)prilike skrbela za razmnoževanje in napredek ter nadaljni razvoj našega prostovoljnega , solidarnostnega gibanja z namenom , da bi v naslednjih letih imeli Črneč, mladih udarnic in udarnikov čičbarskih in pionirskih delovnih brigadah.

PRIČI

DORNAVA , leta brigadiskega
*78 na udari dan
04. avgusta , 1978

Poročna listina

Na MDA Slovenske gorice 76

*Sprejem brigadirjev v Trbovljah
leta 1980*

*Trboveljski
brigadirji na MDA
Paračin 82*

*Trasa na MDA Slovenske
gorice 1977*

*Večer na akciji
Slovenske gorice 77*

Zbor brigadirjev na MDA Bohinj 80

Vsi za enega, eden za vse na MDA Slovenske gorice 77

Zagorje ob Savi leta 1953, gradnja in otvoritev betonske ceste skozi mesto

Mednarodno srečanje akcijašev v Skopju 2018

Udeleženci akcije Evropark Zagorje 2012

*Prvo mednarodno srečanje brigadirjev
YU v Sloveniji, v kampu Menina 2018*

*Srečanje brigadirjev veteranov v
Ljubljani 2018*

*Gradnja kulturnega doma na
Dobrni leta 1954*

Gradnja ceste skozi Trbovlje

*Tlakovanje Ulice 1.
junija, 3. 9. 1951*

*Tlakovanje ceste v Trbovljah leta
1951. Arhiv ZMT*

Seznam kratic

AVNOJ	Antifašistično vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (slov. Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije)
AMD	avto-moto društvo
BiH	Bosna in Hercegovina
CUDV	Center za usposabljanje, delo in varstvo
DPO	družbenopolitična organizacija
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KBZ	Klub brigadirjev Zasavje
KPS	Komunistična partija Slovenije
KS	krajevna skupnost
KZ	kmetijska zadruga
KOP	komunalno obrtno podjetje
KMD	konferenca mladih delavcev
LMDA	lokalna mladinska delovna akcija
LMS	Ljudska mladina Slovenije
LMJ	Ljudska mladina Jugoslavije
MDA	mladinska delovna akcija
MDB	mladinska delovna brigada
MS ZSMS	medobčinski svet Zveze socialistične mladine Slovenije
NOB	narodnoosvobodilna borba
OF	osvobodilna fronta
OK	Občinska konferenca
OŠ NHR	Osnovna šola narodnega heroja Rajka
OZN	Organizacija združenih narodov

PDB	pionirska delovna brigada
RK	Rdeči križ
SRS	Socialistična republika Slovenija
SIS	samoupravna interesna skupnost
SKOJ	Savez komunističke omladine Jugoslavije (Zveza komunistične mladine Jugoslavije)
SZDL	Socialistična zveza delovnega ljudstva
STT	Strojna tovarna Trbovlje
ŠDB	Študentska delovna brigada
ŠOUM	Študentska organizacija univerze v Mariboru
TAM	Tovarna avtomobilov Maribor
TET	Termoelektrarna Trbovlje
TKI	Tovarna kemičnih izdelkov
TOZD	Temeljna organizacija združnega dela
TVD	Telovadno društvo
USAOJ	Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije
ZDA	Združene države Amerike
ZKS	Zveza komunistov Slovenije
ZKJ	Zveza komunistov Jugoslavije
ZSMJ	Zveza socialistične mladine Jugoslavije
ZSM	Zveza socialistične mladine/Zveza slovenske mladine
ZSMS	Zveza socialistične mladine Slovenije
ZMDA	Zvezna mladinska delovna akcija

Viri:

Literatura:

- Stibilj, Matjaž (2015). *Bratstvo na delu*. Trst: ZTT-EST.
- *V korak s časom – Slovensko mladinsko prostovoljno delo* (1998). Ljubljana: Zveza za tehnično kulturo Slovenije.
- Logar, Tone (1946). *Mala kronika MDB Brčko–Banovići*. Ljubljana: samozaložba.

Jeraj, Mateja: *Arhivsko gradivo republiške mladinske organizacije za obdobje 1945–1964 s poudarkom na gradivu mladinskih delovnih brigad*; V: Arhivi, letnik 14., št. 1/2

Šmid Gašper, Štrumbli Žarko (2014): *Slovenske delovne brigade na mladinski železniški progi Brčko–Banovići*, V: Arhivi, letnik 37, št. 1.

Švajncer, Janez J. (1980). *Udarništvo in naši udarniški znaki*. Ljubljana: Kronika.

Brigadirjeva knjižica (1980). Ljubljana: RK ZSMS.

- 20 let Študentske delovne brigade 1999–2018
- Poslovna politika 1942–1982 (1983). Ljubljana: Mladost.
- Malnar, Suzana (1997). *Mladinske delovne akcije*. Ljubljana: diplomsko delo.

Arhivsko gradivo

Arhiv republike Slovenije:

- fond SI AS 583 Republiška konferenca zveze socialistične mladine 1941-1990

Arhiv Boruta Slanška

Arhiv Jožeta Goleta

Arhiv Kluba brigadirjev Zasavje

Zasavski muzej Trbovlje; Fond Občinske konference ZSMS Hrastnik

Spletno gradivo:

<http://klubbrigadirjevzasavja.com/>

https://sl.wikipedia.org/wiki/Mladinske_delovne_brigade

<https://siol.net/novice/dobro-naoljen-brigadirski-stroj-v-steklarni-hrast-nik-225393>

https://sl.wikipedia.org/wiki/Veljko_Vlahovi%C4%87

<https://www.mladina.si/96806/junaki-dela/>

<https://sl.wikipedia.org/wiki/Informbiro>

http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=skupnost&hs=1

Elektronski – časopisni viri

Pridobljeno na spletnem naslovu [http:// www.dlib.si/](http://www.dlib.si/)

Tribuna, leto XI, št. 12, 15. 11. 1961

Steklar, leto I, št. 8, 5. 10. 1965

Steklar, leto I, št. 11–12, 31. 12. 1965

Steklar, leto VIII, št. 6., 7. 6. 1972

Steklar – Glas mladih, junij 1976

Steklar, leto XII, št. 11, 15. 11. 1976

Steklar – Glas mladih, oktober 1976

Steklar – Glas mladih, april 1978

Steklar – Glas mladih, junij 1978

Steklar – Glas mladih, september 1978

Dogovori, letnik 6., št. 12/13, 1978

Steklar – Glas Mladih, leto 18, št. 9, 8. 9. 1982

Intervjuji

Alfonz Besednjak, Marjan Mausser, Gvido Knez, Mira Seničar, Karol Šmuc, Marija Juraja, Janez Venko, Miloš Prosenc, Franci Kovač, Anton Strmljan, Ior Pogačnik, Jože Rojko, Emi Šibila, Sandi Pevec, Bojan Škrlep, Anton Grebenc, Borut Slanšek, Stane Zepič, Božo Majcen, Matjaž Cukjati, Ana Slanšek, Erjavec Niko, Roman Rozina, Uroš Nučič, Jože Medvešek, Peter Kolander, Karli Gorjup, Vojteh Urbajs, Martin Kovačič, Jožica Čeperlin, Simona Senica, Boris Volaj, Slavko Gornik, Ivan Bebar, Zlatan Vukosavljevič, Milivoje Jakanovič, Ernest Gričar, Gašper Čeperlin, Metka Oder, Marjan Pergar, Bernarda Jeraj

KNJIGO SO OMOGOČILI

Zahvaljujemo se vsem oglaševalcem in sponzorjem, ki so sodelovali v projektu naše knjige:

Občina Hrastnik, Občina Zagorje ob Savi, Občina Trbovlje, AGM NEMEC d.o.o., DEWESOFT d.o.o., KOMUNALA ZAGORJE d.o.o., RRA ZASAVJE, VANEMAd.o.o., OZZING d.o.o., PIRNAR@SAVŠEK d.o.o., SPEKTER d.o.o., TIPSS d.o.o., ELSTIK d.o.o., GERČER d.o.o., MALGAJ d.o.o., AVTOHIŠA MALGAJ d.o.o., DOM STAREJŠIH HRASTNIK, AVTOLINE d.o.o., JAN JOŠKO s.p., OPTIKA VOZELJ s.p., KEDIG d.o.o., ŽIBRED JOŠKO s.p., GMS d.o.o., KOMUNALA LITIJA, PAVČNIK d.o.o., TKI HRASTNIK d.d., NANOCUT d.o.o., BONPET SYSTEMS d.o.o., GREŠAK GORAN s.p., OCEPEK TANJA s.p., PICERIJA RONDO HRASTNIK

RENAULT
MALGAJ

Ime z tradicijo!

Avtohiša Malgaj d.o.o, Trbovlje

Pooblaščen prodajalec in serviser za vozila Renault in Dacia

www.malgaj.com

Malgaj[®]
TRBOVLJE **d.o.o.**

Ime z tradicijo!

Malgaj d.o.o., Trbovlje

Pooblaščen prodajalec in serviser za vozila Volkswagen, Audi in Škoda

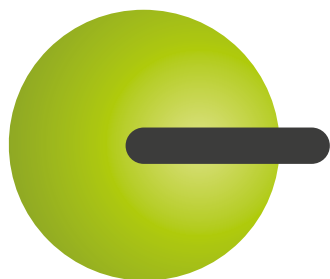
www.malgaj.com

PAVČNIK^{d.o.o.}

Nizke gradnje, transport in storitve

Partizanska cesta 59, 1431 Dol pri Hrastniku
T: 03/564 91 31 F: 03/564 91 30

GMS

KOMPOZITI

AVTOLINE

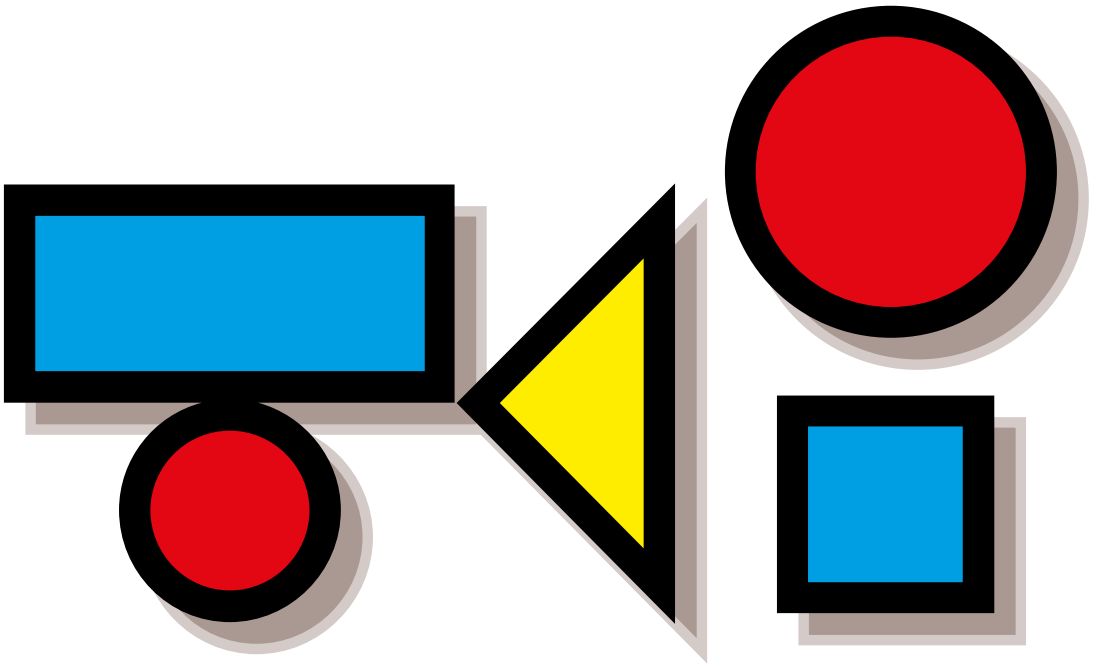
ŠKODA

CITROËN

KOMUNALA ZAGORJE, d.o.o.

TKI Hrastnik, d.d.

Strojne instalacije GERČER

GERČER d.o.o.

Belovo 4a
3270 LAŠKO

Tel. 03/734 61 33

Fax. 03/734 61 34

e-mail: info@gercer.si

toplovodne in parovodne instalacije -

centralno ogrevanje, plin -

vodovod in kanalizacija -

servis peči -

adaptacije kopalnic -

kotli na biomaso -

toplotne črpalke -

prezračevanje -

VODOVOD - OGREVANJE - PLIN

Zanesljivi gasilni sistemi

The advertisement has a vibrant background of fresh produce, including a corn cob, lemons, and tomatoes. At the top center is a small black icon of a house with a heart inside. Below it, the text "DISTRIBUCIJA SADJA IN ZELENJAVE" is written in bold black capital letters. The word "JAGODA" is prominently displayed in the center, with each letter filled with a red watermelon slice pattern. Below "JAGODA", the word "HRASTNIK" is written in large, bold, black capital letters. Underneath "HRASTNIK", the text "ZA VAS LE NAJBOLJŠE" is written in bold black capital letters. At the bottom, the phone number "03/56-45-364" is displayed in bold black capital letters.

KSP
L I T I J A

JAVNO PODJETJE KOMUNALNO STANOVANJSKO PODJETJE LITIJA, d.o.o.
Ponoviška cesta 15, 1270 Litija

- zbiranje in odvoz komunalnih odpadkov,
- oskrba s pitno vodo,
- odvajanje odpadnih voda,
- vzdrževanje cest in drugih javnih površin,
- pogrebne storitve,

- upravljanje vseh vrst nepremičnin, posredovanje pri prodaji,
- ogrevanje večstanovanjskih in poslovnih objektov,
- gradbene storitve in razna obrtniška dela.

KEDIG d.o.o.

Gradbeni inženiring, svetovanje,
projektiranje in nadzor

Mestni trg 5d, 1420 Trbovlje

E-pošta: kedig.doo@siol.net

NANOCUT d.o.o.

LED LIGHTING

CVETLIČARNA OCTA

TANJA OCEPEK S.P.

PE DOL PRI HRASNIKU

GRČA 22A

DOL PRI HRASNIKU

03/56-41-558

PE HRASNIK

LOG 10

HRASNIK

03/56-46-464

REGIONALNA
RAZVOJNA
AGENCIJA
ZASAVJE